ANUL XXX
22
(1 307)
sîmbătă
30 mai
1987
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIRTUȚILE DIALOGULUI

Între valorile, principiile și mijloacele politicii românești de pace și colaborare, întîlnirile și discuțiile la nivel înalt ocupă un loc definitoriu pentru tot ceea ce înseamnă grija față de independența și suveranitatea țării, față de progresul și civilizația neîntreruptă sub semnele cărora națiunea noastră își edifică destinul său socialist și comunist. Aceste întîlniri au semnificație în plan larg umanist, pentru că se întemeiază pe respectul valorilor muncii și creației fiecărei țări, pe cultivarea bunelor raporturi dintre ele, și dezvoltă voința ca și capacitatea de colaborare și conlucrare internațională. Ele au semnificație în plan politic și social pentru că întăresc de fiecare dată căile înțelegerii și cooperării, oferind noi posibilități de acțiune, noi argumente în sensul intensificării schimburilor economice, al participării la opera de edificare a unei lumi a progresului material și spiritual, ca și a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Cu atît mai importante sînt aceste întîlniri ale conducătorilor dintre țări vecine și prietene. În aceste zile, la invitația secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut loc vizita oficială de prietenie a tovarășului Mihail Gorbaciov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Așa cum s-a subliniat, această vizită a reprezentat un moment deosebit în dezvoltarea tradiționalelor relații de prietenie și colaborare româno-sovietice, ilustrînd voința comună de adîncire a conlucrării multilaterale în opera de construcție socialistă, în interesul ambelor popoare, al cauzei socialismului și păcii. Manifestările deosebit de călduroase, de înaltă stimă și considerație cu care oamenii muncii din Capitală au întîmpinat pe cei doi conducători rămîn o simbolică expresie de conștiință morală și politică în virtutea căreia istoria relațiilor tradiționale primește noi și elocvente mărturii în contemporaneitate. *Vizita dumneavoastră*, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, *constituie o nouă și importantă manifestare a prieteniei și colaborării româno-sovietice, o expresie a bunelor relații — cu vechi și bogate tradiții — dintre țările, partidele și popoarele noastre. Noi apreciem stadiul înalt al acestor relații — întemeiate trainic pe deplină egalitate, stimă și respect reciproc, pe principiile și idealurile nobile ale socialismului și dorim ca ele să se dezvolte necontenit și să se afirme tot mai puternic ca un exemplu de raporturi între state socialiste care conlucrează activ pentru succesul construcției noii orînduiri în țările lor, pentru cauza generală a socialismului și păcii.*

Sub asemenea auspicii s-au desfășurat întîlnirile și convorbirile oficiale, sub acest nobil însemn a avut loc marea adunare populară consacrată prieteniei româno-sovietice. *Sînt convins că mutațiile calitative în domeniul colaborării*, aprecia tovarășul Mihail Gorbaciov, *vor aduce nu numai foloase materiale, ci vor exercita și o influență rodnică asupra relațiilor sovieto-române în ansamblu, vor contribui la întărirea pe mai departe a prieteniei dintre popoarele noastre.*

Pacea reprezintă problema vitală a omenirii, pacea, așa cum au subliniat în mod frecvent cei doi conducători, constituie o cauză a tuturor țărilor și popoarelor, o cauză a însuși progresului. Soluțiile păcii, căile și mijloacele salvgardării și apărării ei — știind că se apără astfel însăși condiția existenței pe pămînt — înseamnă dezarmare și, în primul rînd, dezarmare nucleară, înseamnă distrugerea mijloacelor de distrugere a vieții. România sprijină propunerile Uniunii Sovietice, ale altor state care vin în întîmpinarea înfăptuirii unei lumi a păcii și înțelegerii, la adăpost de orice amenințare, și are propriile sale propuneri, și-a făcut de mult cunoscute propriile sale demersuri, astfel încît o concertare a eforturilor și soluțiilor reale, concrete pentru edificarea viitorului pașnic al lumii constituie azi și terenul rodnic, cel mai fertil, al pașilor vii și concreți. Generațiile tinere sînt în chip vital interesate de aceasta, ele au în față viitorul ca și valorile umanității întregi. Generațiile tinere și copiii care, de ziua lor, în prag de vară, primesc aceste raze de speranță și încredere. Dar toate zilele vieții lor pot și trebuie clădite pe acest pămînt al încrederii și păcii. Ființa însăși a civilizației obligă la aceasta și este un temei viu de bucurie cînd conducători de partide și de state au în centrul preocupărilor lor dorința ca și modalitățile sincere de conlucrare în interesul suprem al oamenilor, al păcii.

Înscriind o nouă pagină în cronica bogatelor și tradiționalelor relații de prietenie și colaborare dintre partidele, țările și popoarele noastre, vizita a marcat și un moment nou, cu semnificații și ecouri pe plan internațional. În acel sens al păcii, al cuvîntului și faptelor care vorbesc despre pace.

Luceafărul

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Bucurii limpezi

Aș fi vrut să scriu ceva „proaspăt și cu totul neobișnuit", așa cum simt cu adevărat ziua aceasta, a copilăriei, în sufletul meu. Numai că aceste vorbe despre marea sărbătoare a copilului, cu tot răsfățul ei de soare și de flori, de poezioare rostite solemn și cu obrajii roșii, cu dulciuri și jucării și cîntece, și-n fine, cu tot ce le mai trece prin minte adulților să adune laolaltă pentru celebrarea copilăriei, încap într-o pagină de revistă care nu e pentru copii. Vibrăm într-un fel anume cînd vine această zi, ne gîndim la copilul care am fost, la copilul pe care-l creștem, la copilul din casa de peste drum, la copilul văzut pe stradă.

Un copil este un unghi deschis. Ce va urma, ce va fi viața lui, cum se va împlini, ce putere și cît miracol adună, nimeni nu poate ști, nimeni nu poate spune. Aș fi vrut să scriu ceva „proaspăt și cu totul neobișnuit" doar așa, cedînd unui impuls tipic autorilor de literatură pentru copii : să cauți mereu altceva, să nu plictisești, să susciți interesul, să imaginezi, să inventezi, iar și iar. Deși realitatea acestei zile, realitatea faptului că ne iubim **pur și simplu** copiii, că ni-i dorim și trăim pentru ei e una — din fericire — foarte, foarte obișnuită. România e o țară cu mulți copii. Sînt țări pe lumea asta îmbătrînite și plictisite. România crede în viitorul ei iar viitorul e făcut din copii. Grija pentru copii, apărarea vieților lor, creșterea și educarea lor sînt subiecte statornice prezentului nostru socialist.

Aș fi vrut să scriu ceva nespus de sincer și de firesc — am observat că de obicei comentariile legate de această sărbătoare au un aer ori patetic ori idilic. Poate tocmai din pricina faptului că realitatea acestui fapt e în același timp măreață și obișnuită.

Copiii înseamnă poate simplitatea marilor emoții. Literatura închinată lor trebuie să fie tot a marilor emoții. 1 Iunie devine constant prilej de analiză (mai obiectivă ori mai sentimentală) a unui teritoriu literar (iubit, stimat, uneori și ignorat și nedreptățit...) în fine, a unui teritoriu care cere autorilor foarte mult — nu numai talent și imaginație ci și un soi de înțelepciune răbdătoare, ba chiar un strop de spirit de sacrificiu ! Am pledat nu o dată pentru un plus de atenție acordat de critica literară acestei „zone literare". O privire nu circumstanțială ci una **adaptată**. Prin alte părți de lume povestea scrisă, în general cartea pentru copii, luptă cu invazia comics-urilor, cu vulgaritatea și grotescul. Adeseori e învinsă. La noi, nu doar că rezistă ca gen de sine stătător, nu doar că afirmă constant lucruri de valoare ci chiar chemă autorii spre investigarea unor noi tehnici, mai cu seamă narative. Sînt atîția autori noi, sînt atîtea cărți proaspete și unele din ele de-a dreptul notabile.

Sînt încercări de interferare a genurilor, sînt reușite artistice care depășesc fericit accentele de morală evidentă, poncifele, șabloanele, tot ce poate însemna luptă ostentativă pentru o eficiență pedagogică imediată.

Aș fi vrut să scriu ceva nespus de limpede pentru ziua aceasta, aș fi vrut să scot din sufletul meu cuvintele potrivite pentru această bucurie a firii în care cred cu putere : copiii.

Copiii patriei mele, copiii din lumea largă, cei doi copii ai mei, copiii din literatură, din imaginație, copilul din sufletul nostru, al fiecăruia, copilul din amintire. E ziua copilăriei, cea mai limpede dintre bucurii.

Cleopatra Lorințiu

Vine întîi iunie

Vine, iată că vine întîi iunie și revistele își amintesc că, măcar o dată pe an, trebuie să publice cîte ceva și despre literatura pentru copii. Așa se face, așa e frumos, și-apoi, liniștiți și cu sufletul împăcat putem s-o ignorăm încă un an lung, pînă la următorul întîi iunie. Iubită sau nu, ignorată, supralicitată, literatura pentru copii există și, cred eu, dintre toate fețele poveștii-caleidoscop care este literatura lumii, e cea mai rezistentă la lumină și întuneric, la frig și rugină, la tristețe și singurătate. O vedem în copilărie, miraculos colorată, o uităm după aceea, dar ne întoarcem obligatoriu spre ea atunci cînd o arătăm copiilor și nepoților noștri. Aproape că îți vine să spui că o viață de om începe și se termină cu o poveste. Fiindcă fără povești lumea ar fi cumplit de săracă și tristă. Sigur, un truism, dar unul necesar. „Cu povestirile și procedeele fantastice care le produc, noi sprijinim copiii să intre în realitate pe fereastră mai degrabă decît pe ușă. E mai distractiv : ca atare mai util", spunea un mare scriitor, care și-a închinat aproape întreaga creație literară copiilor. L-am numit pe Gianni Rodari. De credința și onestitatea noastră, a celor care scriem și pentru copii, depinde în mare măsură dragostea pentru literatură a viitoarelor generații de cititori adulți. Copiii noștri au dreptul să crească înconjurați de cărți care să le respecte inocența și puritatea sufletească, să-i învețe și să-i îndemne să viseze frumos. M-am gîndit de nenumărate ori cui servesc acele cărți pisăloage și plicticoase, încrincenate într-un didacticism de paradă, pe care le mai întîlnim în rafturile librăriilor ? Nu servesc nimănui, nici măcar autorilor, ei au, cel mult, o carte în plus dar asta nu înseamnă nimic. Nu, nici prin cap nu-mi trece să fiu acru și nemulțumit de tot și de toate și nici nu-mi imaginez că voi putea rezolva eu toate problemele literaturii pentru copii de la noi. Dar mă gîndesc cît de simplu și eficient ar fi dacă revistele noastre literare (toate !), ar avea cîte o rubrică de critică, să-i zicem „cartea pentru copii", dacă astfel de rubrici ar fi încredințate unor critici tineri dintre care unii, în timp, ar putea deveni excelenți cunoscători ai fenomenului. Nu vreau să insinuez că se publică mai multe cărți neadecvate copiilor decît „celor mari", nici vorbă de așa ceva, atîta doar că, nescriindu-se, sau scriindu-se foarte puțin despre ele, cărțile bune pentru copii trec aproape neobservate. Și este dureros și nedrept, fiindcă scrisul este o meserie aspră, care cere aceeași dăruire și seriozitate, în fața paginii albe, indiferent că lucrezi la o poveste pentru copii sau o povestire pentru adulți, tot tu ești, același scriitor, avînd șansa să reușești sau să ratezi și-ntr-un caz și-n celălalt. Și fiindcă rîndurile acestea sînt găzduite de „Luceafărul" (care publică și-un foarte bun „Luceafăr al copiilor") îmi îngădui să pun o întrebare : de ce revista „Luceafărul" nu acordă un premiu și la literatură pentru copii ?

Dumitru Toma

Realitatea poeziei

„Poezia, spunea Novalis, este realul absolut", lăsîndu-ne să înțelegem prin aceasta că poezia operează în sensul unei reducții a realului la esență. Pornind de aici mi se pare interesant să ne întrebăm cum se realizează această „reducție", acest transfer al realității în planul imaginii poetice, care este raportul dintre poezie și lumea pe care o exprimă.

O inspirată sintagmă spune că poezia este o realitate suprapusă". Aceasta înseamnă că poezia nu este o copie a realității, o „hartă" care redă, cu inevitabile deformări, realitatea, ci o altă lume, o replică a realului, ale cărui date le restructurează, anulîndu-le coerența „naturală" și situîndu-le în raporturi noi, surprinzătoare, nebănuite. Spunînd aceasta n-am făcut decît să reiau idei binecunoscute ale poeticii. Între planul poeziei și cel al realității există deci o legătură strînsă, inevitabilă, o relație de transfer care are — simplificînd puțin — trei caracteristici principale: corespondența fenomenală, incompatibilitatea structurală și reductibilitatea specifică. Ce înseamnă aceasta ? În primul rînd, se poate demonstra că între realitate și poezie există întotdeauna o corespondență din punct de vedere fenomenal, că, într-un anume sens, toate elementele poeziei se regăsesc în realitate, chiar și cele mai abstracte imagini fiind, în ultimă instanță, proiecții ale vieții reale, noțiuni din limbajul nostru, prin care desemnăm anumite realități. Cînd vorbim despre „incompatibilitatea structurală" avem în vedere ideea că poezia pulverizează raporturile naturale stabilite între elementele realității, că ea creează structuri noi, care pot da la un moment dat senzația de irealitate, de negare a realității, fără ca acest lucru să fie adevărat, pentru că operînd cu materia limbajului poezia „preia" universul asupra căruia se exercită valoarea nominativă a cuvintelor. În al treilea rînd, relația de „reductibilitate specifică" ce se stabilește între aceste structuri corespondente se referă la faptul că realul se regăsește în poezie într-o formă sintetică, esențializată, „transfigurată", poezia împingînd limbajul într-un spațiu al esențelor, acolo unde cuvîntul își pierde valoarea lui curentă și recapătă expresivitatea primordială, „reinventînd" realitatea, dacă se poate spune așa.

Relația realitate-poezie și operația de transfer pe care poetul o realizează prin actul creației nasc o întrebare : care este pentru poetul contemporan sfera de cuprindere a realității (poetizabile) ? Ce semnificații noi capătă ea astăzi și care sînt implicațiile ei în sfera creației poetice ? Dacă ar fi să comparăm lumea de azi cu cea de acum un secol, să spunem, este cît se poate de clar că poetul trăiește într-un alt univers, într-o altă „ambianță". Lumea se îndreaptă cu pași repezi către începutul unui nou mileniu, purtată de creasta celui de-al „treilea val", realitatea pare invadată tot mai mult de elementele civilizației tehnologice, de efectele „vibrației moderne", mecanizate și computerizate. Mașina, racheta, computerul, orașul tentacular, viteza, surogatele, clipa trecînd și arzînd pînă la incandescență compun tot mai

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 2-a

Actualitatea izvoarelor

Cînd în 1971 (în cadrul lucrărilor celui de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine de la București) Dan Zamfirescu obiecta — în problema autenticității **Învățăturilor...** —, într-o intervenție, medievistului grec Leandros Vranoussis, că n-a mers la texele de bază (versiunea slavo-română și raportul ei cu cea grecească) care „nu țin seamă de impresie" și nici de „simțul limbii grecești", ele fiind curată „matematică" pledînd contra tezei sale, medievistul nostru își avea deja apropriat și familiar subiectul, publicase studii remarcabile și scosese chiar două ediții. Cercetătorul grec prezentase într-o comunicare cîteva texte și mărturii privind relațiile de colaborare dintre voievozii români (Radu cel Mare, Neagoe Basarab) și Manole din Corint, marele retor (predicator) al patriarhiei constantinopolitane și lansase ipoteza („necontrolată", D. Z.) că acesta ar fi adevăratul autor al **Învățăturilor...**, ce-ar fi fost redactată la cererea expresă a domnitorului român, ipoteză susținută de Vranoussis și cu un an în urmă la cel de-al doilea Congres internațional de studii sud-est europene de la Atena și care părea să acrediteze cu iminență un punct de vedere nou. A survenit acolo, în sala unde se desfășurau lucrările Congresului de la București, un schimb de replici între Vranoussis și Dan Zamfirescu fulminante și de o promptitudine ad-hoc, cu angajamente de inedită informație, de o parte și de alta, pe viitor. Intervenția promptă divulga la bizantinologul nostru o pasiune veche întemeiată pe convingeri contondente și informație solidă.

Dan Zamfirescu studiase, așadar, cu mulți ani în urmă **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie** și se rostise, într-un studiu compact (v. **Romanoslavica**, VIII, 1963, pp. 341—398), în „problema autenticității", studiu retipărit într-o formă îmbunătățită în volumul său de debut **Studii și articole de literatură română veche** (1967) — pp. 69—183 — unde stabilise, de fapt, că acestea nu sînt „divagațiile mistice ale unui monah retras într-o mănăstire", ci opera cărturarului incoronat Neagoe Basarab. Subiectul, frecventat ani de-a rîndul, va constitui, putem spune, marea obsesie culturală a medievistului nostru, care întocmește și două ediții, la cea din 1970 venind iarăși cu un lămuritor „studiu introductiv". Așa că platforma pe care se va ridica exegeza **Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Teodosie. Problemele controversate** (1973) e una, în mare parte, consolidată. Construcția se va extinde, bineînțeles, și ca cercetare documentară și ca demonstrație, înfățișîndu-ni-se acum drept „o severă înfățișare de realități incontestabile", de o exhaustivitate sobră. Cercetătorul își stăpînește perfect subiectul și se mișcă astfel dezinvolt pe coordonatele sincronice și diacronice ale unei întregi epoci. El îl fixează pe cărturarul incoronat nu numai într-o epocă, dar și într-o tradiție, ceea ce e la fel de important, și evocă lungul itinerar în disputa, de-acum celebră, a „autenticității". **Învățăturile...** au polarizat mult timp, sub semnul unor comune convingeri, istorici mediviști, filologi, critici ș.a., care au văzut în această operă, pe urmele lui Hasdeu și Iorga, un adevărat cod doctrinar de idei social-politice, un corpus parenetic, un monument inestimabil de cultură veche, o sinteză medievistă de expresie slavonă pe teren românesc, născută pe o tradiție, de fapt, și în relație evidentă cu realitățile social-politice ale Țării Românești. Acțiunea lui Neagoe Basarab nu a avut anvergura europeană a lui Petru Cercel, bunăoară, dar a consolidat doctrinar o cultură care a atras privirile Romei și Constantinopolului ! Este vorba de o epocă înfloritoare, de un apogeu al slavonismului cultural la noi și, dacă avem în vedere bogatul conținut de idei și mesajul umanist al operei, de o doctrină rinascimentală.

Penibilul „război împotriva evidențelor" dus de partizanii neautenticității (mai întotdeauna în deficit de informație, și mai ales în criză de argumente) are o tradiție mai mult decît seculară. Dan Zamfirescu se fixează de la bun început pe un teren de investigație deferentă și reface examenul istoric al ipotezelor cu meticulozitate savantă, spulberînd punct cu punct prejudecățile inerțiale, afirmațiile necontrolate, hazardările goale. Tirul argumentelor sale contondente, înfrînsibile este exact, demonstrația e de o sagacitate feroce. De fapt, întreaga carte e admirabilă în maniera de a fi constructiv-polemic în modulația distinsei deferențe, cu care este întreprins „examenul critic al tuturor erorilor și ipotezelor necontrolate emise în decursul timpului în legătură cu **Învățăturile lui Neagoe Basarab**" (p. 194).

Pentru fiecare capitol există un set de argumente, o fișare exactă, și evidența acestora vorbește peste tot de turnura polemică a demonstrației. El distinge mai multe „variante" în care a fost exprimată „problema autenticității", de la obstinatul Demostene Russo (cu a lui „chestiune homerică a literaturii românești"), prin P. P. Panaitescu (care atribuie opera „unui călugăr erudit care a trăit cu vreun secol mai tîrziu"), pînă la acea „formulă de compromis" ori teoria „adstraturilor" succesive și prelucrărilor călugărești (care „nu rezistă nici unei **analize structurale a operei**" și nu sînt în măsură să modifice „arhitectonica genuină a scrierii"). Este interesant de remarcat că studiul autorului nostru din 1963, publicat în „Romanoslavica" de „debutantul ce eram", alături de al prof. I. C. Chițimia, au avut darul de a repune într-o discuție organizată „cele două teze care se confruntau". Necesitatea unei ediții critice a versiunii românești era, oricum, imperios necesară, stringentă, ea trebuia lucrată pe baza tuturor manuscriselor existente, oferind astfel

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 2-a

În paginile 5–8
„DUNĂREA"

Fondul principal al culturii române

Invulnerabilul Voiculescu

Scriitorul autentic, scriitorul de mare valoare, iese întotdeauna izbînditor în dialogul, inevitabil, pe care îl poartă cu timpul, una sau alta din cărțile lui, opera în întregime, cel mai adesea, căpătînd noi străluciri, de nebănuit de multe dintre ele. Cocleala, se știe, își pune pecetea numai pe ceea ce e lipsit de valoare, scrierile care nu au fost zămislite cu talent și cu cinste perimîndu-se în cele din urmă, chiar dacă au fost sprijinite în fel și chip la vremea lor, fiindcă a avut și nonvaloarea vremea ei — a avut-o și o are, schimbîndu-și doar hainele, punîndu-și în locul salopetei proletcultiste livreaua lucioasă al ultramodernismului. În cazul celălalt, în cazul scriitorilor născuți, iar nu făcuți, trecerea timpului lucrează altfel, netezind asperitățile, sporind în intensitate sunetul de adîncime al fiecărei opere, dîndu-le tuturor noi dimensiuni, peste năzuințele chiar ale celor ce le-au vădit, în ciuda, în orice caz, tuturor încadrărilor false, falsul fiind egal, în artă, cu șarlatania interesată, ba chiar și cu asasinatul moral. E adevărat că asemenea echilibrări nu se fac de la sine și că e nevoie mereu de **restituiri** cît mai cuprinzătoare, nu pentru a forța timpul, ci pentru a-l ajuta să-și împlinească **lucrarea**. E suficientă uneori o singură carte pentru a sesiza dimensiunile reale ale unei opere, pentru a vedea fețetele neștiute ale unui scriitor, cum se întîmplă în clipa de față cu mereu și pe nedrept marginalizatul Vasile Voiculescu, ale cărui „Ginduri albe", volum editat nu demult de „Cartea Românească" (sub îngrijirea lui Victor Crăciun și Radu Voiculescu), aruncă noi lumini asupra întregii opere voiculesciene, îmbogățind nebănuit de mult portretul real al marelui scriitor.

Vasile Voiculescu a fost socotit, în cel mai fericit caz, un tradiționalist onest, dacă nu a fost subordonat cumva, fără drept de apel, „misticismului retrograd". Dar iată că volumul amintit mai sus — „Ginduri albe" — ni-l arată altfel, explicîndu-ne, între altele, modul în care a ajuns el la „perioada marilor creații". Voiculescu a fost, toată viața, un mare dăruit. El a crezut cu tărie în puterea creatoare a poporului, cercetîndu-i, cum puțini au făcut-o, obiceiurile și datinile, nutrindu-și creația din creațiile fără de moarte ale folclorului. Voiculescu a fost tradiționalist, o mărturisește singur, nu în sensul îngust al cuvîntului. El a fost, mai degrabă, partizanul tradiției, al unei tradiții creatoare, reale, așadar, opusă despletirilor moderniste lipsite de orice miez, menite epatării și nu creșterii și îmbogățirii literaturii române. Vasile Voiculescu a vorbit cu înțelegere despre poezia populară și despre „realitatea basmelor", deter-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

RADU ALBALA: «Făpturile paradisului»

Radu Albala este dintre acei scriitori care intreţin un cult neascuns modelului de la care se revendică. Începutul şi sfîrşitul povestirii **În deal, pe Militari** vin direct din Mateiu Caragiale. Naraţiunea este chenăruită de chiar vorbele inaintaşului din **Sub pecetea tainei**, pe care autorul **Desculţilor** le aşează sugestiv în capul şi coada propriei povestiri. Trecerea de la fraza mateină la cea a lui Radu Albala se face pe nesimţite, fără stridenţe. **În deal, la Militari** pare a fi scrisă de Mateiu Caragiale, desprinsă din manuscriscle lui, dar acest epigonism subliniat constituite blazonul de nobleţe al prozei lui Radu Albala. Povestirile lui respiră aerul prozei marelui înaintaş şi ne fac mai conştienţi de noutatea şi singularitatea autorului **Crailor de Curte-Veche**. Regăsim în **Desculţe** şi în **Făpturile paradisului** atît o limbă inmirezmată şi precisă, cît şi un Bucureşti strecurat printr-o lumină de seară, ca şi o fereastră spre taină şi necunoscut.

Personajele din **În deal, la Militari** sînt cele din Mateiu Caragiale. O prietenă, femeie de lume care acceptă invitaţi vizibili, cît şi invitaţi ascunşi, vizitatori distinşi şi protocolari, un poliţist care este într-atît om de lume încît lustrul profesiei este dizolvat de eleganţa manierelor. Startul frazei rămîne cel din Mateiu Caragiale, lexicul chiar se păstrează în sfera hotărîtă de acesta, poziţiile personajelor în tablou ne amintesc şi ele pe neuitatul maestru. Să nu ne înşelăm însă: nu este un Mateiu Caragiale copiat, ci unul continuat. **În deal, la Militari** înseamnă mai mult decît o pastişă : este povestirea de concurenţă la tiparul pe care-l oferă **Sub pecetea tainei**. Ceea ce acolo rămîne abia început aici este dus pînă la capăt. Radu Albala şi-a studiat modelul, dar nu se uită complet în el. Vorbele, Bucureştiul, taifasul, aerul amintirii sînt mateine, dar ele constituie montura propriei teme, pe care o putem numi, cu un cuvînt sugestiv al prozatorului, tema „desculţilor", apelativ prin care se desenează o categorie de femei, nu atît din punctul de vedere social pe care-l poate indica prin inertie un titlu de roman românesc rural, „Desculţ", cît din unghiul de vedere al eleganţei lor anatomice. Întotdeauna ochiul naratorului, preocupat de amănuntele decisive, va coborî către glezne : „În miezul beznei ce ne inconjura, nu se vedea, simbure de lumină, decît un nimb care juca incoace şi incolo, domol şi lin, în ritmul paşilor lampadoforei; de-a stînga lui, căci fetiţa purta lămpaşul în mîna dreaptă, cam la înălţimea genunchiului, se mişcau, daurite ca într-o miniatură de carte a veacului de mijloc, gleznele şi pulpele ei arămii : sforţarea urcuşului şi scurta alunecare zvicnită a piciorului desculţ în noroi scoteau în vileag lucrarea muşchilor, iscînd în cadenţă ape de luciri şi de umbre, parcă anume spre a le vădi alcătuirea fără cusur".

Făpturile paradisului sînt o continuare a **Desculţelor**, fiind vădit din acelaşi ciclu al cărui nume ar trebui să-l poarte şi ele. **Făpturile paradisului** constituie un pandant al primului titlu, o explicaţie şi o completare a lui, mai puţin frumos însă pentru că este prea explicit. El numeşte într-un mod idilic tema proprie lui Radu Albala, tema desculţelor, prin care acesta se inserează firesc în atmosfera lui Mateiu Caragiale, dar se şi delimitează de ea, dacă ne amintim că femeile maestrului alcătuiesc un amestec de sublimitate şi de abjecţie pe care „desculţele" nu-l dezvăluie. Ele sînt cel mult aventuriere.

Prozele de atmosferă nu se cade a fi povestite, pentru că atmosfera nu se povesteşte. Dar Radu Albala nu este numai un autor de atmosferă. El tinde să fie şi un remarcabil portretist, cu personaje precis desenate, ca în portretele picturale postrenascentiste, şi, mai mult decît atît, un autor epic, care ştie să construiască sofisticat. Pentru Radu Albala epicul este necesar dar nu înrobitor. Altarul pe care va fi sacrificat epicul în cărţile sale este imaginea frumoaselor sau misterioaselor sale „desculţe". Epicul serveşte pentru a le potenţa frumuseţea sau misterul. Scurta povestire **În deal, pe Militari** nu e altceva decît o povestire criminală. Poliţistul asistă de după un paravan la seara cu muzică din casa Lenei Ceptureanu, fiind surprins de fizionomia cuplului de invitaţi. Sub deghizamentul hainelor bărbăteşti poliţistul pare a desprinde trăsăturile unei femei. Aici intră în joc amintirea. Toate elementele unei povestiri detectivistice sînt prezente, dar autorul nu ţine să facă elogiul capacităţii deductive a urmăritorului, ci a fidelităţii acestuia faţă de o iubire de tinereţe. Povestirea erotică se suprapune celei poliţiste, amîndouă conturînd o siluetă feminină, care s-a fixat nemuritor în sufletul unui bărbat. **Propylaen Kunstgeschichte** este la fel de caracteristică pentru atmosfera prozelor lui Radu Albala fiind vorba de cărţi, de anticari şi anticariate, de albume, de reproduceri de artă, de întîlnirea sufletului artist cu viaţa străzii. Subtila povestire, aproape fără subiect, are însă un sens. Ea accentuează nota de mister, de indescifrabil pe care o au, după autor, toţi oamenii. Povestitorul vinde o carte rară, găseşte un cumpărător, acesta plăteşte cît face, pare un cunoscător, dar dovedeşte într-o imprejurare crispantă pentru fostul proprietar, o brutalitate de neanticipat faţă de ilustraţiile frumosului album. Apare şi aici o desculţă, o femeie de mahala, care-şi descalţă piciorul pentru a-l folosi pe sub masă pentru semnale amoroase. Scena este fără cheie : faptele se petrec, autorul le înregistrează pentru a le sublinia insondabilitatea. Caracteristice sînt semnalarea misterului, fixarea realităţii în ipostazele ei interogative, dar şi plăcerea de a descrie un Bucureşti pitoresc al spaţiului anticărăsc de după ultimul război mondial, pentru prima dată surprins şi înfăţişat cu pană sigură cititorilor. Caracteristică este şi minuţirea expertă a albumelor, comentarea planşelor, ca şi insistenţa pe cea în care apare o tînără femeie după baie, desigur desculţă. **Tuţa** reprezintă cazul straniu de frumoasă inspirată, capabilă de a vorbi despre lucruri pe care nu le-a văzut, de a apare şi a dispare ca o vrăjitoare, de a pedepsi cu foc ca zeiţele răzbunătoare ale antichităţii sau ca zînele rele ale mitologiilor negreceşti. Tipologia desculţelor lui Radu Albala se îmbogăteşte cu exemplare dintre cele mai complexe şi mai sugestive, care-l scot aproape complet din atmosfera lui Mateiu Caragiale, apropiindu-l mai curînd de aceea a lui Mircea Eliade sau Vasile Voiculescu. Radu Albala este mai mult decît un matein supus.

La Paleologu ne oferă prilejul să vorbim din nou de trăsăturile specifice naraţiunilor lui Radu Albala, unde se împletesc limbajul căutat, atmosfera unui Bucureşti modern descins însă din cel vechi, vocaţia amintirii, dar şi ştiinţa de a construi în trepte cu lovituri de teatru bine studiate o povestire în care zăbava descrierilor şi digresiunilor sînt fermecătoare stratageme epice. Faţă de **În deal, la Militari** a cărei schemă o recunoaştem, **La Paleologu** dezvoltă cu voluptate diversă soluţiile epice şi lirice cunoscute. Povestirea se alcătuieşte dintr-o succesiune de întîmplări al căror erou, naratorul, cel ce-şi aminteşte, se intersectează cu acelaşi personaj, o femeie, fără a-şi da seama de la început de identitatea lui. Nu sînt excluse, ca la orice autor cu exerciţiu poliţist, pistele false, ceea ce sporeşte escalada acţiunii. Ca în toate celelalte cazuri figura feminină apare şi dispare cu taina ei. Mai toate femeile din povestirile lui Radu Albala apar şi dispar misterios. Autorul nu scurmă în nici un fel coaja realităţii pentru a le dezgropa taina. Nici prozatorul nu face psihologie. Personajele lui există şi atît : au o conduită pe care o înregistrează. Această **instituire** conferă povestirilor substanţă şi mister. Ce este mai departe, ce este „dincolo", va fi rîndul cititorului să dezlege. Radu Albala oferă personajelor sale dreptul de a rămîne unice şi secrete şi mai ales femeilor, care sînt tema lui predilectă, apanajul de a fi apariţii pe cît de credibile pe atît de ireale şi incontrolabile. Între mesajele prozei, subtile şi intelectuale, ale lui Radu Albala, fixat ostentativ într-un timp social şi literar „vechi", acesta este poate cel mai preţios.

M. Ungheanu

MARIUS ROBESCU: «Ideogramă»

Nimic surprinzător în faptul că Marius Robescu a cultivat şi gîndirea şi expresia gnomic-aforistică. Poezia lui, care uneori în pragul ei cel mai înalt ajungea la o densitate cristalin-tăioasă a sensurilor, îndreptăţea această presupoziţie. Reflecţiile şi aforismele sale au fost predate Editurii Eminescu, cu superbul titlu **Arta insomniei** în 1984, cum aflăm dintr-o notiţă din josul paginii de gardă, şi a apărut postum în 1986 sub genericul inexpresiv de **Ideogramă**. Esenţial rămîne însă conţinutul, care nu ne dezamăgeşte nici o clipă. Autorul se opreşte în primul rînd, aşa cum era şi firesc, asupra condiţiei poeziei. Grupate tematic — fragmentele referitoare la acest subiect — ar fi format un mic, dar cît de substanţial, tratat de ontologie a actului poetic. Nu însă abstract, pretenţios, pedant erudit, ci încărcat de o stăpînită, prin expresia poetică esenţializată, tensiune intelectuală şi existenţială. Am să comentez cîteva dintre ele. Mai întîi, un aforism despre cunoaştere în general, demn de vechii greci, ce explică ceva şi din structura poeziei lui Marius Robescu, aproape niciodată epică, în care fiinţa era atît de profund implicată : „Stim cu noi înşine. Cu văzul, cu auzul, cu mintea şi cu limba pe care o vorbim. Eu însumi — iată numele unui instrument de cunoaştere". Vrînd, nevrînd, am să fac tot timpul o lectură în paralel, textele o impun — a poeziei şi a gnozei poetice. Pentru expresionismul celui care a scris **Spiritul însetat de real**, această mărturisire mi se pare revelatoare : „De fapt, singura mea dorinţă este să înscriu pe hîrtie un semn dureros de exclamaţie. Substitute ale acestei dorinţi sînt toate cuvintele, toate frazele, toate cărţile". Iar pentru sobrietatea şi, în acelaşi timp, intensitatea pasiunilor şi trăirilor sale : „Totuşi n-aş vrea să mă rezum la un act patetic, scăpînd în felul acesta, ci să înaintez stringînd dinţii pînă la capătul sentimentului". Şi despre raportul atît de disputat dintre idee şi cuvînt : „Ideea arde, pirjoleşte expresia. A o ocroti pe aceasta din urmă, a o menţine mereu fragedă, fecundată totuşi de idee". Dacă ar trebui să fac o departajare şi subclasificare a reflecţiilor şi gîndurilor despre poezie, aş spune că majoritatea se referă la poezia ca „facere" şi nu ca „făcut", aparţin, deci, unei **poetici** şi mai puţin unei **poetici**. Cugetările sale sînt în acest sens profunde şi de fină calitate intelectuală. Şi un lucru cu adevărat important : — mută măcar cu un „grad" înţelegerea şi cunoaşterea noastră asupra actului poetic. Îndeobşte se vorbeşte de „laboratorul de creaţie" al autorilor, dar formula este nepotrivită în cazul lui Marius Robescu, care pare a surprinde un proces viu, organic, adesea dramatic, şi nu a descrie şi elabora procese de chimie poetică. Este diferenţa, spre exemplu, dintre poietica unui expresionist contemporan, ea însăşi asumată ca fapt de existenţă, şi poetica algebrică din filiera Poe, Mallarmé, Valéry. Cît de adînc este poetul angajat în lumea cuvintelor ! „O stranie dedublare : în timp ce un eu proferă, celălalt orînduieşte verbele cu o baghetă. Acestea nu mai sînt, astfel, ceea ce fuseseră la început, devenind altceva în felul în care frunzele risipite de vînt ar mai putea redeveni, la un semn, pădure...". Sau un alt aforism, el însuşi un concentrat poetic : „Uşor mi-ar fi să rup între degete oasele subţiri ale cuvintelor. Sînt însă împotriva schingiuirii lor. Prin transparenţa limbajului poetic trebuie să se vadă nodulii tragici ai existenţei". În egală măsură se delimitează însă şi de poetica romantică a sentimentului şi sensibilităţii genuine, sau de poza poetului inspirat. Poezia şi chiar starea poetică cer şi un îndelungat şi sever exerciţiu intelectual : „La capătul unei lungi contemplaţii răsare de la sine cuvîntul adevărat" sau: „În lucrul meu am nevoie de mult timp pentru tăcere". Proteismul şi facilitatea colocvială a unui anumit gen de discurs poetic îl repugnă „A te rusina spontan de cuvintele care-ţi ies de sub peniţă ca de propriile secreţii". Şi o lapidară profesiune de credinţă, paradoxal formulată, însă de o mare subtilitate şi forţă de penetraţie intelectuală : „În locul dereglării sistematice a simţurilor, programată de Rimbaud, încercarea de a le stăpîni integral. Astfel mi s-a părut că poate lua naştere o poezie încă şi mai profundă, şi mai disperată". Nu cred că astfel „nu poate lua naştere nici o poezie" cum afirmă polemic un critic. Dimpotrivă. Este însă o poezie de factură deosebită : la limită, aş spune matematicienii. Între emoţie şi cunoaştere. De altfel, această stăpînire a simţurilor nu se referă atît la substanţa ei germinativă cît la controlul şi luarea ei în posesie prin limbaj şi forma poetică. În altă parte întîlnim această reflecţie : „Limbajul trebuie pus necontenit la încercare, «testat» în ceea ce priveşte rezistenţa şi elasticitatea. Cît se întinde, cît poate suporta". Şi oare această „testare" a expresiei nu este ea însăşi o sursă de poezie, de înfrigurată emoţie artistică ? Ba da. O spune chiar poetul : „Căutarea febrilă de forme noi, în speranţa (înşelată) a mîntuirii de obsesie, de pîrîolul fix care te arde pe dinăuntru". Sau : „Găsirea formei adoarme pentru o clipă obsesia. Răcoreşte." Încheiem, aici, puţinele consideraţii despre originala **gîndire poietică** a lui Marius Robescu, asupra căreia sper să mai revin cu alt prilej.

În celelalte aforisme şi cugetări ale sale, despre sensul existenţei, moarte, adevăr, frumos etc. poetul se arată un moralist de esenţă kantiană. Mai puţin rigid totuşi. Cel mai fericit îşi defineşte el însuşi poziţia : „O pasnică intransigenţă — iată atitudinea care-mi rezumă morala". Am să iau un exemplu : „Tensiunea dintre spirit şi simţire e garanţia omenescului. Ea trebuie menţinută cu orice preţ. Nu vă încredeţi în contopirea ideală pe care ambele părţi o promit : nu ascunde decît nostalgia fioroasă a animalităţii". O dicotomie şi opoziţie într-adevăr netă între intelect şi simţuri în maniera secolului al XVIII-lea — modernii vorbesc chiar de o inteligenţă a simţurilor (E. Cassirer) — dar recunoscînd complementaritatea termenilor. Uneori însă moralistul este mai casant : „Detest crizele de constiinţă şi pe amăgitorii care ni le propun. Din ele au ieşit cîţiva sfinţi şi o lungă serie de criminali". În ansamblu, însă, tonul este de o comprehensibilitate exigentă, iar cugetările în substanţă şi forma lor memorabile. **Arta insomniei** — îmi permit această licenţă — este cartea unei profunde şi scăpărătoare eseistici poetice.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

PARABOLE ŞI POVESTIRI

Un volum de proze scurte, scrise impecabil, cultivînd cu umor şi lirism atît parabola în gust modern cît şi povestirea istorică tradiţională, registrul realist ironic, ca şi jocul cu fantasticul sau doar cel cu puterile imaginative nelimitate ale textului, consemnează discret debutul relativ tîrziu al lui Tudor Gherman („Cîteva consideraţii asupra originii bronzului". Ed. Cartea Românească, 1986), prozator de inspiraţie bănăteană înzestrat cu fantezie epică, simţ al absurdului şi sentimentul nobilei gratuităţi a reveriei literare. Lungul drum al cărţii spre tipar i-a îngăduit, se pare, autorului să-şi şlefuiască pe îndelete prozele, care, scrise şi rescrise, au căpătat, indiferent de etapa creaţiei sau de subiectul lor, o unitate stilistică interioară ce dă soliditate unei culegeri altfel pestriţe prin aria tematică extrem de diversă, aproape derutantă prin acel eclectism al vîrstelor creaţiei, tipic în geneza volumelor de debut. Stilul unitar nu trădează, însă, travaliul îndelung, pătrîndu-şi nealterată nota de dezînvoltură nu lipsită de lirism, care, alături de ironia şi umorul străbătute de o undă de tristeţe, asigură tonalitatea dominantă a ansamblului.

Caracteristice acestei structuri de adîncime a scrisului lui Tudor Gherman sînt, cu evidenţă, cele cinci pagini de început ale prozei care dă şi titlul volumului, „Cîteva consideraţii asupra originii bronzului", unde, dacă literatura poate însemna uneori, după o formulă călinesciană, şi „a bate cîmpii cu graţie", atunci autorul nostru o face cu mult farmec personal.

În vreme ce „Ochiul beiului" şi „Stufăriş, poveşti şi o pisică" nu depăşesc, în ciuda unor rezolvări epice personale, interesul legendelor istorice, o parabolă a dăinuirii fiinţei misterioase a localnicilor în pofida vicisitudinii istoriei este „Anchetă în locuinţa lui Dumnezeu", unde contrastul dintre birocraţia militară a imperiului austriac şi fantasticul locurilor e minuţios conturat. Prin melodramatismul lor acuzat, „Bordeiul minunat" şi „Scrisoarea unui cîine mort" (acesta deşi mai păstrează ceva din ironia modelului îndepărtat, nuvela lui Cervantes) sînt piesele cele mai puţin rezistente ale volumului provenind, probabil, dintr-un strat mai vechi al creaţiei autorului. În schimb, acesta realizează cu multă vervă şarja la adresa filmelor cu haiduci în „Sugestii pentru înmormîntare şi nuntă".

Un loc cu siguranţă al său în peisajul foarte animat al prozei scurte de azi îl obţine Tudor Gherman cu trei excelente tablouri de gen, în manieră modernă, ale mediului funcţionăresc tradiţional, proze de mare rafinament stilistic, variind ca dimensiuni între nuvelă psihologică, „The song of cobra", povestire vag fantastă, „O singură sau poate mai multe seri de noiembrie", şi schiţa absurdă „Encyclopedia Britannica". Situaţiile, incluzînd triunghiul birocratic director — doi adjuncţi rivali, văzut din unghiul unuia dintre cei doi subalterni, pun în mişcare o întreagă strategie a derizoriului unde se urmăreşte cu disperare cîştigarea bunăvoinţei superiorului, prin orice fel de tertipuri, slugărnicii, linguşeli şi săparea fără scrupule a adversarului prin orice mijloace — minciuni, bîrfe, turnătorii. Totul e permis în această luptă lilliputană pe care autorul nu face greseala să o trateze caricatural. Eroii îşi trăiesc, dimpotrivă, condiţia derizorie cu intensitatea unei mari drame, pîndind febril cel mai mic gest ori cuvînt al directorului, procedînd la vaste operaţii de decodare care le umple întreaga existenţă. Personajul primei proze vorbeşte despre odiseea prin care a reuşit, înlăturîndu-şi rivalul, să-l însoţească pe director la Băile Herculane la o ciudată vînătoare de vipere — sportul favorit al acestuia : Scarlat, din a doua, are frisoane în urma unor cuvinte în care desluşeşte aluzii ameninţătoare şi e obsedat de risul şefului care ia în ochii lui proporţii cosmice. Totul e foarte natural, exact, nici o exagerare aparentă, deşi autorul procedează aici ca un moralist, căutînd, de fapt, adevăruri majore în scrutarea caracterelor mărunte. Psihologia slugărniciei şi a neputinţei, incertitudinea existenţei cotidiene la discreţia relaţiei ierarhice sînt admirabil surprinse. Tudor Gherman, dovedind evidente însuşiri analitice, acuitate a percepţiei infinitezimale a resorturilor interioare ale personajelor. Alături de acestea, o posibilă evoluţie viitoare a autorului în direcţia prozei parabolice moderne e, de aflat, în ultima piesă a volumului, „Detalii despre moară", interesantă deschidere camusiană spre simboluri ale istoriei contemporane, către surprinderea insolită a unor fenomene sociale şi politice. După acest debut convingător pentru posibilităţile prozatorului e de aşteptat un volum care să-l impună pe Tudor Gherman la adevărata sa valoare deja vizibilă în multe din paginile cărţii.

Alexandru Condeescu

Realitatea poeziei

Urmare din pag. 1

mult un univers artificial al existenţei umane, un labirint al vieţii cotidiene, care structurează nu numai un alt decor, un alt spaţiu ci şi o altă condiţie umană, în înţelesul ei profund, un ritm agitat, sinuos, complex, frenetic şi adesea dramatic al trăirilor, situaţii noi, necunoscute în trecut, cărora omul contemporan le face faţă prin inepuizabile resurse de adaptare, printr-un dinamism mereu reînnoit. Este vorba aşadar nu doar de o aglomerare de elemente noi, de un proces liniar ci de mutaţii calitative care se repercutează inevitabil în dimensiunea interioară, în modul de a simţi şi a trăi al omului de azi, al poetului, care simte altfel realitatea caleidoscopică, grăbită a timpului pe care îl sondează.

Trăind într-o asemenea lume, ale cărei elemente au parcă o expresivitate sporită, poetul se simte „provocat" de o multitudine de stimuli, imagini şi semnificaţii, sensibilitatea lui e bulversată, parcă mai mult decît în trecut, de fragmente ale realităţii imediate, care îşi revendică tu mai multe şanse intrarea în poezie. O lume fierbinte, tresăltată, gîfîitoare există în jurul poetului, o mişcare brauniană, un flux de imagini care tinde parcă să se smulgă din planul real şi să se proiecteze în planul imaginaţiei poetice. Notiuni care altădată nu intrau în sfera de interes a limbajului poetic şi-au făcut astăzi intrarea în poezie cu deplină legitimitate, conturînd un topos de intensă plasticitate şi ajutînd poezia să fie a timpului său, să se pună de acord cu modul de a fi şi a simţi al omului contemporan.

Ajunşi în acest punct se naşte din nou o întrebare : este posibil ca poezia să incorporeze „totul", să îşi asume întreaga realitate, inclusiv stratul ei prozaic, „actualist" neprelucrat? Spectacolul civilizaţiei contemporane, elementele de progres tehnic, odată incorporate în poezie, sînt suficiente ele însele pentru a conferi (post) modernitate poeziei ? Sînt ele — raceta, caloriferul, chiuveta, videocasetofonul, tramvaiul orani şi celelalte elemente ale ambianţei la modă, care pot da, prin aglutinare, senzaţia de inserţie în real, de explorare a unor infinite spaţii ale limbajului — indicii sigure ale originalităţii şi valorii poeziei, ale ancorării ei autentice în realitate ? Este el, limbajul discursiv, mimînd vorbirea de toate zilele, semnul unei noi retorici, al unei noi vîrste estetice ? Reflectă el în profunzime spiritul timpului ?

Călinescu spunea, judicios, că „poţi fi inactual de prea mult prezent. Există deci un risc al exacerbării cotidianului, al intrării acestuia „cu arme şi bagaje" în poezie, fără o filtrare artistică suficientă. Aglomerarea de semne din recuzita realului imediat, derizoriu, „mistica publicistică a actualităţii", ca să-l citez pe Adrian Marino, credinţa că a scrie despre jogging şi Kenny Rogers, despre motociclete şi deodorant este neapărat o dovadă de superioritate estetică mi se par tot atîtea capcane în care, odată intrată, poezia asemenea unei păsări greoaie, nu poate să ia înălţime. În acest caz planul liric nu mai poate realiza o reducere a realităţii la esenţă ci rămîne o „supă" de elemente prozaice, un inventar de senzaţii şi obiecte, o „turbincă" în care poetul îndeasă totul, cu orgoliul că limbajul lui e atotcuprinzător şi frust. Nu voi merge desigur pînă acolo încît să afirm că numai anumite elemente ale realităţii sînt poetice. Dar a spune că totul, dar absolut totul este poezie, fără a ţine cont de „legile" universului liric înseamnă să te situezi în cealaltă extremă. Violarea acestor legi, oricît de (post)modern(ist) ar fi motivul invocat, subminează poezia, o împinge în spaţiul prozei sau al notaţiei jurnaliere. Ea nu trebuie să plătească deci un preţ mare tribut efemerului, actualităţii imediate ci, dimpotrivă, trebuie să extragă eternitatea din cîmpul tranzitoriului, ca să-l cităm pe Baudelaire. Aceasta înseamnă, după imaginea lui Holderlin, să stai cu picioarele în apa realităţii şi să te avînţi, prin aripi, spre cerul poeziei. Al adevăratei poezii.

Actualitatea izvoarelor

Urmare din pag. 1

siguranţa şi operativitatea tuturor comparaţiilor, analizelor, confruntărilor textologice (întrucît se cunoaşte că doar versiunea românească păstrează textul integral al **Învăţăturilor...** („versiunea românească, — din sec. XVII, n.n. — **este, din punct de vedere textologic, o oglindă fidelă a versiunii originale slave şi nicidecum o variantă amplificată, interpolată, denaturată, prin creşterea ponderii elementului religios al rugăciunilor**" (s.a. D.Z.). „Aceasta este, zice cercetătorul, concluzia, matematic exactă, a confruntării textului slavon cu cel românesc. Tot ce se abate de la ea vădeşte necunoaşterea textelor". Pînă în 1947 o asemenea confruntare era, practic, imposibilă, de aici nefastele consecinţe... Confruntarea versiunii greceşti de la Athos (a lui Manuil din Corint) cu versiunile slavonă şi română arată că atît traducătorul în româneşte cît şi cel în greceşte „au lucrat **pe acelaşi text**", textul slavon de la Sofia fiind una din „cel puţin (cele) trei copii oficiale", ceea ce este dovedit cu peremptoriul argument **textologic**. Şi autorul dă citire pe zeci de pagini, după metoda ilustrativelor coloane paralele, la pasaje întregi în română, slavonă, greacă, pentru a stabili relaţiile existente între variante, dar şi pentru a pune în evidenţă izvoarele bizantine („cîte se cunosc pînă acum") ale **Învăţăturilor...** Autorul merge la demonstraţia oţioasă, la confruntarea integrală a textelor, la stabilirea „colajului" (cum i-ar zice Paul Anghel), servind ca piatră mozaicală, din literatura bizantino-slavă, identificînd aici doctrina clasică a absolutismului bizantin, tema castităţii, codul moral şi pedagogic al scrierii, concepţia filosofico-morală despre lume şi viaţă (gîndirea religios-morală, dar şi cea lumească), influenţa isihastă.

„Surpriza pe care ne-a rezervat-o examenul tradiţiei manuscrise şi întocmirea ediţiei critice a constat în faptul că **realitatea textologică contrazice toate ipotezele formulate pînă în prezent cu privire la evoluţia textului versiunii româneşti a Învăţăturilor lui Neagoe Basarab.**" (s.a. D. Z.). Medievistul nostru ajunge la concluzia că de la o copie la alta textul **Învăţăturilor...** n-a fost „necontenit **amplificat**" de copişti (cum se credea), ci **prescurtat**.

Prezentarea descriptivă şi demonstraţia oţioasă, înfăţişarea ideilor şi rezecţia polemică, procedura sistemic-savantă şi umanizarea a ceea ce ameninţă uneori să devină „monstrum eruditionis" (o uriaşă cantitate de informaţie din aria bizantino-slavă) — toate acestea conferă o conduită de temperanţă lucrării, care, la ora actuală, este exegeza supremă a problemei în discuţie. Nu există, regretăm, un studiu aplicat de valorificare literară a acestui corp doctrinar de literatură veche.

● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ●

Mitologia românească, în dezbatere critică

● Aflăm, în ultimul număr al „Revistei de istorie şi teorie literară" (2—3, aprilie-septembrie 1986), răspunsuri ale unor specialişti la un chestionar de 6 întrebări, lansat de I. Oprişan.

Evident, dezbaterea se anunţa interesantă şi actuală, avînd în vedere faptul că dispunem de două lucrări recente consacrate **mitologiei româneşti**, datorate lui Romulus Vulcănescu şi lui Mihai Coman, ambele beneficiind deja de prezentări (unele critice, controversate) în presa literară.

Este oarecum curios că la această dezbatere a fost invitat numai unul din cei doi autori de mitologii, anume Mihai Coman, ale cărui răspunsuri sînt prezentate în deschiderea dezbaterii, celălalt autor, Romulus Vulcănescu, fiind ignorat.

Tot atît de curios este faptul că în cele 10 pagini consacrate acestei dezbateri **referirile concrete** la cele două cărţi de mitologie românească sînt ca şi inexistente, prezentîndu-ni-se, în schimb, o serie de idei şi de principii **generale**, între care abia întrezărim, ici-colo, o aluzie la una din cele două sinteze de mitologie românească.

O excepţie de la această atitudine o constituie, după părerea noastră, răspunsul, concis, al lui H. H. Stahl la cele 6 întrebări ale lui I. Oprişan.

Începînd cu prima frază: „Îmi e **neplăcut** să răspund la chestionarul d-voastră, pentru că am despre «mitologia românească» păreri care ştiu că **nu sînt** pe placul unora", textul de aproximativ o pagină (p. 15) este dominat de un **cuvînt-cheie** : NU, care se constituie — aceasta a stat, probabil, chiar în intenţia autorului — în emblemă a **nihilismului** lui H. H. Stahl faţă de existenţa unei mitologii româneşti şi a unor sinteze consacrate acestui aspect fundamental al creativităţii româneşti.

În afara acestei atitudini de negare cu privire specială la mitologia românească, intervenţia lui H. H. Stahl este marcată, aşa cum arătam mai sus, de un cumul — rar întîlnit într-o discuţie ştiinţifică, obiectivă — de NU.

Să remarcăm, de asemenea, formulări categorice, exagerate şi echivoce, ca, de exemplu: „Dar pe ele /operele intitulate **Mitologie românească**/ nu se poate pune **nici** o bază, fiind — după părerea mea — mai mult expresii ale unei **fantezii fără frîu**, care mai mult induc în eroare decît edifică", sau : „în mitologia românească converg o serie de **înriuriri** (subl.n. — V.R.), nu numai tracice, celtice, romanice, paleoslave, pecenege, cumane şi tătare, ci şi **rămăşiţe** de credinţe de origine neclară (cum e «testamentul iranian» şi «creştinismul cosmic» de care vorbeşte Mircea Eliade), la care se adaugă **influenţe** ce pot fi urmărite istoric, precum cele ale bisericii creştine (inclusiv curentele eretice, precum bogomilismul) ale coexistenţei noastre cu vecinii sîrbi şi bulgari, şi cu conlocuitorii noştri, maghiari şi saşi etc.".

Înriuririle, rămăşiţele şi **influenţele** sînt amestecate ca într-o adevărată căciulă dadaistă de către H. H. Stahl, fără să se precizeze că avem mai întîi un **fond primar, de bază** (tracodaco-getic şi roman), definit de înseşi originile limbii şi ale poporului român, căruia i s-au adăugat, ulterior, diferite **înriuriri** şi **influenţe**, în raport de contactele cu popoarele vecine, intervenite în diferite epoci istorice. (Iar mitologiile recunoscute ca atare nu sînt produsul unor încrucişări culturale ?).

Să observăm şi faptul că Mircea Eliade continuă, şi dincolo de „marea trecere", să-l obsedeze pe H. H. Stahl (vezi **Amintiri şi gînduri**), care ţine să ne convingă, din nou, că M.E. „nu a cunoscut cultura populară românească prin cercetare directă, făcută pe teren, ci numai din publicaţiile existente în biblioteci."

Or, tocmai într-un domeniu sensibil ca **mitologia**, cel puţin tot atît de importantă ca documentarea directă, făcută pe teren, este dovedirea unor afinităţi certe cu terenul mitologic românesc, care ne dau posibilitatea de a pătrunde şi explica profunzimile spiritualităţii poporului nostru.

Nu este suficient numai să faci cercetări de teren, ci trebuie să şi înţelegi realităţile pe care terenul ţi le dezvăluie, să întreprinzi sintezele.

Am completa, de aceea, precizarea epistemologică pe care o face H. H. Stahl : „A le **interpreta** /înriuririle şi influenţele dintr-o mitologie/ **înainte** de a le **cunoaşte**, este abuziv.", cu remarca noastră că a emite judecăţi de valoare şi a aprecia aceste înriuriri şi influenţe, **înainte de a le înţelege**, este **tot atît de abuziv**.

Căci numai din perspectiva acestei prejudecăţi, H. H. Stahl poate să afirme că **nu** putem stabili locul mitologiei româneşti în cadrul mitologiilor generale /?!/, că **nu** ştim **nimic** despre coeziunea spirituală a tuturor românilor, că „**habar n-avem**" care ar fi putut fi concepţiile mitologice ale înaintaşilor etc.

Valeriu Rusu

Coincidenţă

■ Mircea Dinescu despre Ştefan Augustin Doinaş, „paznic nu numai la «armonii», ci şi al lăzii de zestre a Uniunii Scriitorilor, adică preşedinte al Fondului literar" : „Cititor desuet şi neprofesionist, dar, orişicîtuşi de puţin, de meserie autor, declar aici fără pic de ruşine că am murmurat fericit şi invidios ignoratele capodopere doinaşiene, cu sentimentul că oficiez o slujbă poetică de zile mari... Distant, fără să-şi planteze admiratorii în curtea din faţa casei spre a da lăstari, afişînd o oarecare familiaritate cu răposaţii clasici (fiind, cum s-ar spune, reprezentantul lor în viaţă), Ştefan Aug. Doinaş e nu doar un mare poet (fiindcă, slavă domnului, mari poeţi se mai găsesc şi pe alte străzi) ci şi un făuritor de capodopere cum nu mai există la această oră pe aici sau aiurea" (**„Complexul capodoperei"**, „România literară", nr. 21).

LITERATURA PENTRU COPII – O «JOACĂ» SERIOASĂ

● Controversată sau, uneori, doar ignorată, literatura pentru copii se constituie din cînd în cînd în subiect de dezbatere literară — semn că sînt încă multe lucruri legate de ea care invită la dialog.

S-a spus despre literatura pentru copii că este în continuare o „cenușăreasă", nu de puține ori, desuetă ; s-a spus că invită la șablon și la mijloace artistice vetuste. S-a spus despre ea că numai geniul o poate salva. S-a spus că are de luptat cu invazia benzilor desenate, că e într-o serioasă concurență cu filmul de animație, cu tv-ul, cu alte cuvinte că ar fi ajuns într-un impas. S-a mai afirmat chiar faptul că astăzi, copiii (deci publicul ei predilect) ar sări etapele trecînd direct de la cărțile cu poze la cele de aventuri.

Există o „breaslă" a scriitorilor pentru copii dar de puține ori acest teritoriu literar suscită interesul criticii majore. Există niște „jaloane" — nu de puține ori neplăcut de rigide, există niște obligativități nu de puține ori anacronice iar reușitele artistice, cărțile realmente valoroase, atunci cînd apar, rămîn totuși într-un nemeritat con de umbră.

Și fiindcă arbitri obiectivi nu se pronunță, harul și meșteșugul, invenția și ostentația, moralizarea excesivă și emoția artistică supraviețuiesc laolaltă într-un teritoriu fără granițe și legi precizate. Această dezbatere inițiată de revista „Luceafărul" ar vrea să fie un punct de pornire pentru cîteva necesare clarificări.

1. De ce scrieți literatură pentru copii ?
2. Sînteți de părere că varietatea ei tematică și-a mijloacelor de expresie artistică răspunde necesităților acestui moment literar ?
3. Care sînt factorii care pot sprijini această literatură ?

Anchetă realizată de C. Lorințiu

Un aerodrom frecventat

1. Copiii reprezintă o societate ilustră, adevăratul high-life al umanității. În compania lor ai șansa să devii mult mai înțelept și mai bine crescut.

Condiția fundamentală a comunicării ar fi să nu-i minți, să nu le spui banalități și să nu le impui lucruri despre a căror necesitate nu reușești să-i convingi. Ei au cea mai desăvîrșită vocație a dreptății, cinstei, omeniei. Așa-zisele șovăieli ale vîrstei, „crizele de creștere" nu sînt decît etapele prin care, întocmai marilor filosofi, trec atotîntrebători pentru a înfăptui suprema performanță a gîndirii, verificarea corespondențelor dintre ipoteză și realitate, dobîndirea adevărului. Îmi place să trăiesc printre astfel de cavaleri ai splendidei lupte pentru certitudine. Am încetat să fac deosebiri nete între personajele pe care mi le imaginez și personalitățile reale. Cred că fiecare copil poartă toate datele unui erou literar. La un examen atent, observi că tocmai adulții cei mai străluciți, colecționari de succese pe plan social și familial, au izbitoare puncte comune cu copiii : curiozitatea, de exemplu, candoarea, încrederea, puterea de a lua totul de la început, cultul prieteniei sincere, spiritul nerăzbunător, dorința de comunicare, de cooperare, îngăduința superioară față de cusururile speciei, disponibilitatea de a le ameliora. La 14 ani, nu puține sînt dramele și dezamăgirile, însă avantajul vîrstei este că le depășești grație faptului de a trăi pe mai multe planuri, de a absorbi experiență, de a învăța de la alții.

Cred că un bun roman pentru copii e bun dacă determină și în sufletele adulților o deplasare spre roșul dorinței de a-și reevalua propriul mod de gîndire și existență. G. Călinescu : **„Ca să fie opere de artă, scrierile pentru copii și tineri trebuie să intereseze și pe oamenii maturi și instruiți. Copilăria nu dispare niciodată din noi, ea constituie izvorul permanent din care decurg toate meandrele vieții noastre. O literatură exclusiv pentru adulți e limitată, falsă și specializată. Și tot așa numai pentru copii".**

Scriind pentru copii, o fac totuși și pentru a mă despărți în mod manifest de ceea ce îmi displace la adulți. În felul lor, ambele categorii formulează probleme existențiale dar numai copiii le rezolvă în mod cinstit, iar cînd greșesc, o fac din pricină că nu realizează suficient de corect raportul aspirație-mod de acțiune-finalitate socială.

2. Cărțile pentru copii — mă refer întotdeauna la cei în jurul vîrstei de 14 ani — vor cunoaște mai multă audiență atunci cînd vor părăsi anumite fixații, de exemplu celebra „insulă". Este vorba despre obositul procedeu de a-i privi (și construi) pe eroii cărții în mod izolat de restul lumii. Echipa, echipajul sau grupul de prieteni urmăresc ceva sau pe cineva, întreprind o expediție, pregătesc un meci, se aventurează într-o peșteră sau prin niște subterane, perfect, e romantic, dar în cele mai multe cazuri utilizarea acestui motiv nu denotă decît incapacitatea autorului de a dezbate ceea ce este mai delicat și mai important și de fapt obligatoriu : evoluția copiilor în relație cu întregul mediu social. Cele mai neizbutite personaje din literatura contemporană pentru copii sînt adulții. Cele mai moralizatoare situații sînt cele în care intervin „oamenii mari". Cele mai multe tabu-uri aici înfloresc. Realitatea socială însăși, în ansamblul ei, pătrunde greu în paginile cărților pentru copii. Comparînd ceea ce se scrie azi în materie de „proză realistă", ca să zic așa, cu ceea ce se scria acum 20—30 de ani, nu prea vedem mari modificări. Este derizoriu să-ți imaginezi că, dacă personajul poartă „blugi", este fiu de „navetist" și are interese pentru un „rack", l-ai integrat în realitate. Realitatea este alta, de exemplu că eroul dă examene de treaptă, că trebuie să-și aleagă de timpuriu meseria, că el, acest erou în vîrstă de 14 ani, capătă de pe acum o nouă mentalitate despre locul lui în societate sub toate aspectele. El, acest băiat de 14 ani, și ea, această fată de 14 ani, încep să aibă de pe acum obișnuința a ceea ce pentru părinții lor continuă să fie în bună măsură noțiuni visător enunțate și cam turcește aplicate : punctualitate, informare continuă, stare permanentă de învățare, spirit de conlucrare, evaluare corectă, decizie promptă, eficiență. Deschizînd o carte adresată vîrstei lor, este lesne imaginabil ce caută în această carte. Și tot G. Călinescu : **„Copilul se naște curios de lume și nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura care îi satisface această pornire îl încîntă. Pesimismul și agnosticismul nu sînt funciare umanității, eroii optimiști fără frică de forțe arbitrare sînt admirați".**

3. Este incontestabil rolul Uniunii Scriitorilor în promovarea literaturii contemporane pentru copii. Uniunea Scriitorilor a apreciat corect faptul că în ultimii (cam mulți) ani, spre acest domeniu afluența scriitorilor tineri s-a redus considerabil. Uniunea Scriitorilor a procedat inspirat recomandînd ca, pe lîngă atît de merituoasa editură „Ion Creangă", și alte edituri să inaugureze colecții de literatură pentru copii. Este excelentă și inițiativa Uniunii în ceea ce privește înființarea unei reviste lunare de literatură pentru copii, cum de altfel este foarte inspirată măsura ca publicațiile Uniunii să conțină permanent o rubrică dedicată recenzării și comentării cărților pentru copii. Se află în proiect și crearea, pe lîngă Asociația Scriitorilor din București, a unui cenaclu de literatură pentru copii. Toate aceste măsuri ne dau certitudinea că vom asista în curînd la un revirriment de ansamblu, cantitativ și calitativ, al literaturii noastre pentru copii, și nu putem decît sprijini prin toate mijloacele (și mai ales prin acela de a scrie bine) eforturile Uniunii.

Ovidiu Zotta

Despre „neseriozități"

1. Scriu poezii pentru copii fiindcă îi consider pe copii geniali : ei au „nebunia pură", spiritul naiv și simplu care e pus în mod mîraculos în contact cu esențele — iar această simplitate atrage tot ce e perfect, iubirea, echilibrul, fericirea... Pornind de la **Fedra** lui Platon, trecînd prin romanticii germani (Wieland, Novalis, în muzică Wagner, în filosofie Schopenhauer, spre a da numai cîteva exemple la îndemînă...) ajungînd la mari poeți ai zilelor noastre, înrudirea dintre geniu și copilărie a fost crezul multora, nu spun nimic nou. Asemenea geniilor, copiii se pot transporta spontan dincolo de prezent, realitatea le e imediat transparentă, într-un „scurt circuit" trec dincolo de sensibil, iar darul intuiției precede reflexia, precum lumina soarelui pe aceea a lunii. Poezia pentru copii e Mozartul meu — și, nu în ultimul rînd, o metodă simplă și plăcută de a-mi cîștiga simpatia fetiței mele Ana Stan ca prin vesele „partide de imaginație".

2. Nu cunosc prea bine literatura pentru copii, abia ajung să citesc ce se scrie în alte genuri, dar se mai întîmplă să-mi cadă sub ochi cîte o publicație pentru copii și, judecînd după asemenea impresii fragmentare, peisajul mi se pare sărac și neinteresant. Bancuri repovestite, poezii uneori stupide, banalități cu carul... A crede că în copilărie „se poate înghiți orice" este iluzia celor care au pierdut-o !

3. Cred că în primul rînd scriitorii talentați ar trebui convinși că literatura pentru copii nu e un gen minor. Mi-ar place să citesc poezii pentru copii de Emil Brumaru, Florin Mugur, Dinu Flămînd, Ion Mircea, Mircea Dinescu, Adrian Popescu, Liliana Ursu, Carolina Ilica, Titus Vijeu (care are atîta umor !), Mircea Florin Șandru, Traian T. Coșovei (am citit într-un **Almanah** o „Săptămînă a pisicii" plină de farmec !), Mircea Cărtărescu (mult le-ar mai place copiilor moderna lui bogăție lexicală !)... Ar scrie cărți căutate cu aceeași frenezie ca volumele semnate de Marin Sorescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Daniela Crăsnaru... Deci, să creadă în primul rînd scriitorii că nu e vorba de un gen minor. În al doilea rînd, să li se ceară de la editură o carte, chiar dacă n-au mai scris pentru copii pînă acum. Mulți își vor descoperi o vocație pe care n-o bănuiau, cum mi s-a întîmplat de pildă și mie cînd Tiberiu Utan mi-a cerut o carte (nu-mi închipuiam că aș fi în stare de „neseriozități", cînd tocmai mă ocupam de Avicenna și Ibn Tufayl...). Apoi, poate că ar fi timpul să existe o revistă ca lumea de literatură pentru copii. Nu știu care sînt factorii care ar putea duce la apariția ei, dar mi-ar place să fie vorba de persoane care cred în genialitatea copiilor, dăruindu-le ceea ce merită, nu numai niște fărîme fără gust. Și să fie oameni care cred în puterea formativă a cuvîntului. Dacă muzica influențează creșterea plantelor, de ce n-ar ajuta și poezia la creșterea oamenilor ?

Grete Tartler

„Unde ești, copilărie?"

1. Scriu literatură pentru copii din mai multe motive binecuvîntate de destin.

Pe cînd eram copil în Lișteava-Dolj, citeam cărțile pe care le găseam prin casă : **Genoveva de Brabant, Cartea de vise, Istoria Românilor** (tipărită înainte de 1900). Tata salvase de la foc biblioteca preotului Iliescu și acesta, impresionat de felul cum se aruncase întîi la cărți, i-a dăruit o seamă dintre ele. Tata le ținea în podul casei. Acolo le-am descoperit și acolo mi-am făcut eu locul de lectură. Printre cărți era și o carte de poezii din Eminescu. M-au impresionat mult versurile :

„Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot.
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot ?"

Să fi-nțeles din acele momente farmecul copilăriei ? Iubeam pădurea, apele din pădure, eleșteul de la Ogrin, îmi regăsisem în **Revederea** lui Eminescu toate trăirile mele de copil.

Mai tîrziu am lucrat la revistele pentru copii și apoi în edituri tot la redacțiile de literatură pentru copii.

Înțeleg sensul educativ al literaturii pentru copii și, cînd scriu, dau un sens cărților acestea, un sens artistic, deci moral. Mă gîndesc mereu la puritatea sufletului de copil și tare mă feresc să n-o alterez cumva.

2. Varietatea tematică și a mijloacelor de expresie există în momentul acesta benefic pentru lupta de idei în literatura noastră. Toate decurg din faptul că lupta împotriva dogmatismului, șablonismului, se duce tot mai deschis.

Lupta cu inerția (conceptul lui Labiș) își dovedește permanența. Ca lucrător în Editura **Ion Creangă**, am încercat să atrag spre literatura de copii scriitori autentici și, în bună parte, am izbutit. Am vrut să fac mai mult dar inerția este o permanență și se exercită la nivelul nostru de sus în jos. S-a vorbit în presă despre faptul că în poezia pentru copii s-ar putea merge mai curajos spre varietatea stilurilor, spre educarea atentă a sensibilității copiilor. Dar, din păcate, șablonarzii, veleitarii își fac loc cu coatele sau prin mijloace mai obscure în poezia aceasta și nu mai ies.

Mă îngrozește faptul că mulți autori își numără versurile și-și fac socoteala financiară înainte ca manuscrisul să ajungă la edituri.

S-au scris cărți minunate, s-au și publicat multe dintre ele, dar momentul ne obligă să nu uităm de permanența luptei cu inerția.

3. Factorii care pot sprijini literatura pentru copii sînt cei care pot sprijini toată literatura română. Trebuie, însă, ca presa să înțeleagă necesitatea de a se ocupa mai des de cărțile și problemele acestei literaturi și nu doar în momente festive cum este și în acest caz.

Gh. D. Vasile

Nicolae Tonitza : „Doi copii"

Cărți adevărate

1. Am ajuns scriitor pentru copii (sau cum mai zic unii, chiar prin plenare și în numele limbii române, „scriitor de copii", „cărți de copii") absolut din întîmplare. În copilăria mea cărțile erau rare. Prin sate pătrundeau doar la ocazii, prin bîlciurile ambulante care sosesc pe la hramuri, ori pe la alte sărbători. La un asemenea bîlci, am primit în dar, de la o soră de a mamei, o carte cu coperțile galbene. „Povestea lui Arghir și a prea frumoasei Elena". O obținuse în schimbul a cinci ouă de găină. M-a fermecat nespus minunata poveste care circula prin lume, fără autor, dar că aveam o carte, numai a mea, mi-a umplut sufletul de o duioșie neștearsă. Nu știu cîte exemplare din acea carte s-au vîndut în satul meu, dar pentru că mulți mi-au cerut-o să o citească, îmi vine să cred că nici una, în afară de a mea. Cred că nu am împrumutat-o la nimeni, dar citeam din ea pe vatra bunicii mele, în nopțile lungi de iarnă, în fața torcătoarelor de cînepă și în și în fața gospodarilor care dezghiocau știuleți de porumb, la lumina lămpii cu gaz. Pe atunci nimeni nu spunea că asemenea cărți erau pentru copii ; nimeni nu oprea poveștile, ele erau ale tuturor și era o mare cinste să spui povești. Nopțile lungi de iarnă nu puteau trece fără povești, poate singurele bucurii ale sufletelor pe atunci...

Copilăria a fugit undeva, farmecul poveștilor s-a ascuns, coperta primei cărți s-a decolorat și eu am fost aruncat pe cîmpul de luptă în tranșeele celui de-al doilea război mondial. Cînd m-am întors în țară eram cu sufletul gol și bolnav. M-am luptat să-mi vindec sufletul, să-mi înlătur deziluziile, să-mi înlătur greața, deznădejdea, îmbătrînirea înainte de vreme și dezgustul de viață. Între semeni n-am izbutit. Și atunci, nu știu anume în care ceas, am reușit să mă refugiez în trecut, în lumea fantastică a copilăriei, unicul și singurul loc unde nu-mi punea nimeni întrebări. Și poate într-o seară, ori într-un miez de noapte, m-am întîlnit cu poveștile din satul meu, cu acei zei săraci și demni, în care au crezut bunii și străbunii mei, singurii zei care puteau mîngîia, încuraja, înfrumuseța, vindeca sufletul și cărora nu trebuia să le dai nimic în schimb. Așa am început să așternu pe hîrtie întîile rînduri despre acele minunate ceasuri de taină, cu oameni sfătoși și înțelepți pe prispa casei, la lumina stelelor, ori pe lavițele de lemn, în nopțile cu zloată și vifor, fără să mă gîndesc că voi deveni scriitor. Încă nu cunoșteam noțiunea de „scriitor pentru copii", în care n-am crezut nici după ce am aflat-o, fiind întru totul de acord cu spusele unui mare confrate că literatura pentru copii nu trebuie să se deosebească cu nimic de așa-zisa literatură pentru maturi, decît prin aceea că trebuie scrisă mai bine. La care aș adăuga că se scrie mult mai greu nu după cum își închipuie unii.

2. Despre „momentul literar" al scrierilor pentru copii, ar trebui să ne interesăm permanent, nu numai în preajma zilei de „1 Iunie".

Și de data asta sîntem nevoiți să începem cu începutul. Fără îndoială, există un specific al literaturii pentru copii, dar nu atît de flagrant ca să fi fost nevoie de o despărțire, de o izolare de „literatura mamă". I s-a format o secție și i s-a repartizat un teritoriu, să zicem o livadă. Mulți din lucrătorii „genului" au fost bucuroși spunînd poate : avem spațiu. O vreme, livada a fost vizitată și de ceilalți scriitori și de cîțiva critici, pe urmă izolarea a devenit mai resimțită. Și cum toate porțile livezii erau deschise, au sosit „oaspeți" care și-au pus în gînd să scrie fără a fi fost vreodată scriitori. Încurajați poate numai de faptul că pentru copii merge orice : niște povestioare, niște versușoare etc...

Odată cu ei, sau mai pe urmă, și-a făcut apariția, prin livada candorii, fantoma unui deget, uscat, pedagogizant. În jurul acelui deget s-au polarizat „oaspeții" care au prins să compună cu înverșunare, broșuri, broșurele, cu literatură fără nici o valoare artistică, nedepășind „clasicele" versuri ale „Cățelușului cu părul creț", ori ale „Soldatului călăreț"... Și așa, pe nesimțite, literatura pentru copii a intrat într-un impas. Adevărații scriitori nu s-au potrivit negărilor și zvîrcolirilor acelui deget nefast, ci s-au luptat din răsputeri și au izbutit să scrie cărți valoroare, primite cu bucurie și încîntare de generoșii cititori tineri și de vîrstnici. Nu înșir numele acelor opere literare, nici numele autorilor lor, asta fiind de domeniul criticii literare.

Nu-mi dau seama cum a dispărut degetul uscat, moralizator, care avea și proprietatea de a se multiplica dintr-odată, dar urmările existenței sale au rămas. În mare măsură degetul a compromis literatura pentru copii, a discreditat-o și i-a făcut pe unii să-și întoarcă fața de la ea. Se ajunsese pînă acolo încît nu numai că se delimitase ce trebuie să citească copiii și ce nu trebuie, ci chiar să se și consemneze pe ultima copertă a cărții pentru ce vîrstă anume este recomandată cartea. De exemplu : pentru cei de la 3—4 1/2 ani (cîtă pricepere, cîtă precizie), pentru 5 ani, pentru 6 ani etc. (e drept că sugarilor nu li se repartiza nici o carte). Pot fi văzute, de cine vrea, aceste compartimentări de cunoaștere, dacă se uită pe unele din „cărticelele" apărute la Editura Tineretului. Copiii noștri nu au nevoie de „cărticele", ci de cărți adevărate, cît mai felurite și scrise cît mai artistic ca să le satisfacă nevoia de cunoaștere, de investigare, de frumos, de vis, de zbor. În timp ce degetul consemna vîrstele, pe moralizatoarele broșuri, mulți copii, neținînd seamă de anii lor, devorau cărțile lui Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, ori ale lui Mark Twain, Jules Verne, Bajov, în traducere românească și ale altor mulți și mari scriitori adevărați. În timpul acelui impas, „literatura mamă" nu și-a asumat rolul de mamă vitregă, dar n-a trimis pe nimeni să alunge negustorii din templu. Literatura pentru copii nu trebuie lăsată numai pe umerii unor cîțiva condeieri vrednici și talentați, ci de ea trebuie să se ocupe toți scriitorii țării făcînd din asta o datorie de onoare, o datorie patriotică față de tînăra generație.

Și pentru că veni vorba de „momentul literar", după părerea mea, avem la ora actuală o literatură bună, valoroasă pentru copii, demnă de a sta alături de literatura altor țări, dar o spun cu mîhnire că am fi putut să ocupăm un loc mai de frunte. Să sperăm că momentul acela nu-i prea îndepărtat.

3. Nu sîntem, vorba aceea, chiar la grea cumpănă, cu literatura pentru copii, dar ea are nevoie de un sprijin mai mare și mai eficient din partea multor factori. Uniunea Scriitorilor ar trebui să înființeze și să tipărească o revistă, în exclusivitate, cu problemele acestei literaturi, unde să se publice opinii, studii, dezbateri, prezentări și recenzii pentru cărțile apărute și chiar literatură. La această publicație să fie invitați a colabora scriitori de frunte, critici de înalt prestigiu și alte personalități din viața noastră culturală și artistică. Publicațiile literare să primească în paginile lor și literatură pentru copii de bună calitate. Editurile celelalte, de asemenea, nu numai „Creangă", să tipărească și cărți pentru copii. Să se înlăture în felul acesta răceala, neîncrederea cu care este întîmpinată literatura pentru copii. Să se scurteze distanța izolării, despărțirii, să nu se facă cu orice preț anumite aprecieri. Să nu li se spună scriitorilor : „Păi, dumneata scrii pentru copii, ce cauți la noi ?" cum mi s-a întîmplat ducîndu-mă cu un volum de nuvele la o prestigioasă editură din București. Pînă la urmă cartea a apărut acolo și n-am mai fost trimis la „Creangă". Nu-i o rușine să scrii și literatură pentru copii și nu înseamnă că dacă tipărești la „Creangă" nu mai poți tipări și la „Eminescu" și la „Cartea Românească". Uniunea Scriitorilor să facă cunoscută peste hotare și literatura merituoasă pentru copii prin mijloacele pe care le are la îndemînă. Critica literară să nu-și întoarcă fața de la cărțile pentru copii, ci să le citească și să le consemneze, atît pe cele bune, cît și pe cele proaste. Avem destui critici valoroși. Pe lîngă cărțile de povestiri realiste, de aventuri, științifice, de ficțiuni, să li se lase în mînă copiilor și cartea de basme și povești, care întotdeauna a fost și va fi un adevărat aerodrom de lansare spre visuri îndrăznețe, spre fantezii. Să se aibă o mai mare grijă la întocmirea almanahurilor tipărite pentru ei. De multe ori, abuzul de benzi desenate sufocă și indispun celelalte pagini. Și încă ar fi multe de spus ca răspuns la această întrebare. Copiii sînt ai noștri, ai țării și pe lîngă altele, să ne străduim să le dăm o literatură nu bună, ci foarte bună, care să-i farmece, să le înflăcăreze inimile și să le înnobileze sufletele.

Călin Gruia

tiberiu utan

Primăvara

Domnișoara Primăvară
a venit la noi spre seară
și să nu rămînă-afară
singură și-a făcut scară

Fără sapă ori cazma, —
din sămînță de lumină
și-a croit o rădăcină
care s-a făcut tulpină
și săltînd domol pe ea
— chiar de-o scamă se-agăța —
din balcoane-n cercevele
au tot înflorit zorele
pînă la fereastra mea.

Tot săltîndu-se spre sus
Primăvară ne-a adus
mie, ție, nouă, vouă
pînă la etajul nouă,
fiindcă meșterița mea
ce credeți că-i ? —
O zorea.

Domnișoara Primăvară
ațipește cînd înseară
— ceas de-o clipă ! -ntîia rază
iarăși mi-o găsește trează ! —

și se duce, s-a și dus ! —
tulpinița de zorea
tot mai sus
și tot mai sus...

Oare nu mă ia cu ea ?
să fim primii cînd răsare
din genuni mărețul soare !...

Exercițiu de primăvară

Întinde brațele —
cuprinde soarele

Întinde brațele
aruncă soarele

și răsăritului
și asfințitului.

Deschide ușile
că vin brîndușile,

scîncetul mieilor,
mugurii teilor.

Încep să clatine
paltinii-platine

Din Anatolia
ride magnolia,

trainice, tisele
apără visele

Timpi ai șotronului
contra gudronului.

Întinde brațele
aruncă soarele

Întinde brațele
cuprinde soarele.

Ploaie de vară

Ploaia
doftoroaia
joacă puia-gaia —
picurii, cu droaia,
parcă bat țigaia.

Ploaia
doftoroaia
știe
cînd să vie :
Cînd prind verde lie
nucile în vie
și-n întreaga țară
griul e-n cămară.

Ploaia
doftoroaia
secetei îi poartă
veche vrăjmășie,
bine că n-o iartă !

Ploaia
doftoroaia
joacă puia-gaia, —
picurii cu droaia
bat din cer țigaia.

Ploaia își dă mîna
caldă, cu țărîna,
și cu voi, strengari,
să vă faceți mari !

Scara

Iei de unde știi să iei
două linii paralele,
mai adaugi între ele
unu, doi, mai mulți fuștei
— fie și din funigei —

și te sui voinic pe ea
chitilin, adică lin
cum sui în cireșul plin, —

pînă cînd atingi o stea...

Poate că e steaua ta ! —
hai, înalță-te spre ea !

Dinții

Mai întîi
sunt dinții, —
dinții
necuminții.

Crește unul
altul pică
ce să faci, —
e o mărgică !

Dacă mă gîndesc
un pic, —
aduc și eu a bunic.

Ca să vezi
mata
ce-nseamnă-o mărgea !

Ce-ți pot face dinții —
dinții necuminții !

Nicolae Tonitza : „Cap de copil"

mircea micu

Revelaţie

Există, mai există, mai există
în lumea asta tragică şi tristă
o fată cu alură de artistă
ce-şi tamponează nasul cu-o batistă.

Ea vine cu metroul şi zimbeşte,
elastică şi suplă ca un peşte
şi ochiul meu retina şi-o măreşte
şi mă închin zicind „doamne fereşte !".

De unde vine şi-ncotro se duce ?
purtind însingurarea ca pe-o cruce,
şi surizind în jur amar şi dulce
de parc-ar fi nepoata vreunui duce.

Există şi o văd şi-mi pling de milă,
sînt bleg şi ostenit ca o cămilă
şi-aş vrea să-i spun : „frumoaso, mi-este silă
de vîrsta mea incertă şi umilă".

O clipă, ca un fulger, mi se pare
că m-a privit, zimbindu-mi cu mirare
şi eu ca tigrul cu tocite ghiare
tac resemnat în noaptea tot mai mare.

Sînt un bătrîn. M-au şi trecut pe listă,
dar ea-i aici, aproape şi există,
o fată singuratică şi tristă
ce-şi tamponează nasul cu-o batistă.

Şi coborîm... Ne despărţim neutri,
străini şi resemnaţi ca nişte nutrii,
dar toată noaptea o visez şi-mi pare
că-s liber ca un mic delfin în mare !

Noapte fără talent

În noaptea asta n-am talent de fel,
sînt trist şi inutil ca un inel
de-apururi inelarului fidel.

M-aş duce să mă culc şi nu-mi prea vine,
trece un vultur straniu peste mine
cu penele lui negre şi străine.

Cui să mă pling ? Că n-am cui a mă plînge,
o ghiară rece inima mi-o stringe
oprind-o din svîcnirile-i nătînge.

În noaptea asta am trecut în spaţii,
m-au sublimat pe fruntea lor Carpaţii
şi dorm visînd de dragul unei naţii.

În noaptea asta n-am talent de fel
şi-aş vrea să dorm alăturea de-un miel.

Vîrstă

Nu mai ştiu să scriu,
viaţa mea se mută spre sicriu,
sînt ostenit şi atît de bătrîn încît
îmi vine să mă string singur de gît.

Nu mai ştiu să scriu, mi-e ruşine
şi nu pot opri vremea ce vine
subţiindu-mă fără de veste :
inevitabila şi trista poveste.

Nu mai pot să scriu şi-mi vine
să mă reped, mamă, pînă la tine
şi să-ţi spun : „lasă-mă să pling
ca un prunc la sînul tău sting".

Nu mai pot să scriu.
Am îmbătrînit şi e atît de tîrziu
că nici nu aud clopotul ce mă desparte
de viaţa ce-o am şi de moarte...

Ameninţare

Cu un crin subţire
am să te decapitez.
Cu un crin neiertător ca un brici
care te-ar ucide şi nici...

Ironică

Înţeleg să mor sănătos,
vesel şi sacrificat pînă la os.
Am să consum şi cod şi cord,
într-un vag dezacord
cu cei ce se vor naşte.
Ei nu mă vor cunoaşte
şi în loc să mă îngroape omenişte,
mă vor viri într-un borcan
înghesuit ca pe-un peşte.
(Doamne fereşte !)

Alo !

– Alo !
dumneavoastră sînteţi dincolo ?
Pot să vă spun că vă iubesc
ca pe un lucru nepămîntesc ?
– Alo ? Nu se aude ?
(Mi se umple odaia de dude
albe şi negre, albe şi negre
ca nişte sfîrcuri integre).
– Alo ! Nu se aude ?
(Plouă şi, desigur,
firele-s ude.)

ştefan mitroi

Războiul de după război

Împuşcăturile au început să se audă din ce în ce mai rar. Cei care trăgeau s-au împuţinat de la o zi la alta. În cele din urmă au rămas de o singură parte a cîmpului de luptă cîţiva soldaţi. Aceştia nu mai aveau însă în cine să tragă.

În tranşeea de dincolo muriseră toţi.

Iarba uscată a cîmpului continuă să fumege. O linişte grea s-a ridicat din pămînturi, aşezîndu-se în tot văzduhul.

Învingătorii n-au crezut în primele ceasuri că războiul se sfîrşise.

Şedeau mai departe sub malul şanţului în care se adăpostiseră, neînţelegînd la început de ce se stinseseră brusc toate zgomotele în jurul lor.

Au stat aşa pînă dimineaţa următoare. Nimic nu părea să clintească liniştea care se înteţea odată cu scurgerea timpului. Dar timpul încremenise demult pentru ei. Nu-i mai puteau sesiza mişcarea. Îl vedeau în permanenţă la fel, ştiindu-l alcătuit dintr-o singură zi şi o noapte, ce se perindau cu rîndul.

Ar fi şezut, poate, pînă la capătul vieţii în tranşee, aşteptînd cu puştile pregătite de tragere, dar nu mai aveau apă.

Cu lipsa merindelor se obişnuiseră. Rodeau fire aţoase de iarbă. Dar mustul puţin al acestora nu reuşea să le potolească şi setea.

Unul din ei trebuia să iasă.

Erau patru de toţi. Habar n-aveau că sînt învingători. Ştiau doar că nu mai au apă.

Mulţi dintre cei care fuseseră loviţi de gloanţe în timpul ultimului asalt, rămăseseră lungiţi pe cîmp, fără să mai aibă nevoie de bidonul cu apă de la şold.

Cine ieşea avea, fireşte, privilegiul de a bea primul, putînd chiar să se satură.

Dar, era foarte posibil ca el să fie împuşcat mai înainte de a găsi vreun bidon plin cu apă, sau după aceea.

Oricum, tot aia era, aşa că nici unul din cei patru nu se grăbi să iasă primul din adăpost, deşi, altfel, ar fi făcut-o bucuroşi cu toţii. Îi dureau încheieturile, oasele, din pricina nemişcării, li se îngreuiaseră, ca şi cum de-atîta şedere-n pămînt ele se umpluseră cu pămînt.

În ciuda liniştii care stăpînea de zile în şir cîmpul, ei nu-şi dădeau seama că războiul se sfîrşise. Lucrul acesta îi interesa mai puţin acum. Nevoia de apă, doar ea conta cu adevărat, aşa că hotărîră să iasă din şanţ cel mai tînăr dintre ei. Acestuia îi ziceau băiatul.

Băiatul venise numai de cîteva săptămîni pe front. Era simplu soldat. Oricum, nu se cuvenea să se expună riscului caporalul. Sergentul nici măcar nu putea să intre în discuţie. El era cel mai mare în grad, fiind, din pricina asta, şef peste toţi. Adică peste cei doi şi peste bătrînul care, cu toate că era şi el tot simplu soldat, merita, datorită faptului că îşi petrecuse aproape toată viaţa în război, nişte avantaje minime...

Primul ieşi sergentul. De-a buşilea. Credea că băiatul a luat-o razna.

După o vreme, îndrăzni să se ridice cu totul.

Ieşiră şi ceilalţi. Nu aminti nimeni nimic despre apă. Abia spre seară adunară de la cei morţi cîteva bidoane pline şi băură pe săturate.

Mai întîi, adormi bătrînul. Din tinereţe nu-i mai fusese atît de somn ca acum. La scurt timp, se lungi lîngă el caporalul. Pe urmă sergentul.

Băiatului nu-i era somn. Se culcă însă şi el. Nu-i venea să rămînă singur.

Dimineaţa îi găsi pe cei patru dormind sub cerul liber, pe cîmp, cu păturile vechi de campanie înfăşurate strîns în jurul trupului.

Somnul îi făcea să semene cu nenumăraţii morţi de alături. Păreau adică să fi murit şi ei. Îşi aleseseră însă o moarte scurtă, pentru a compensa cît de cît vinovăţia de a nu fi murit de tot, asemenea celorlalţi.

Se treziră tîrziu, aproape de prînz.

Bătrînul deschise ultimul ochi. El era, desigur, cel mai obosit. De aceea îl şi lăsară să doarmă cît vrea.

— S-a terminat războiul, oameni buni, spuse acesta, continuînd să şadă, ca şi pe timpul somnului, lungit.

— Să plecăm de aici, rosti sergentul aruncîndu-şi cu mişcări grăbite raniţa în spate.

— Eu unul, zise mai departe bătrînul, n-am unde să plec. Aş mai dormi un pic, mi-e încă somn, tare mi-e somn.

Băiatul şi caporalul erau şi ei în picioare, gata de drum.

Bătrînul adormi la loc. Încercară în zadar să-l trezească. Oboseala anilor de război se strînsese toată în acest somn...

Străbătură în grabă satul pustiu.

Dincolo de el, întîlniră o pădure la marginea căreia le ieşi în cale, speriindu-i la început, un cal deşelat înhămat la o cotigă.

Era singura urmă de viaţă pe care cei trei aveau s-o descopere în drumul lor.

Calul nu părea deloc sălbăticit. Sergentul îi netezi botul bălos cu podul palmei.

— Să-l punem la treabă, propuse el, sărind sprinten pe podeaua de lemn a cotigii.

Făcu şi caporalul acelaşi lucru. Băiatul se încăpăţînă să meargă alături, pe jos. După o vreme, biruit de oboseală, se căţără şi el pe scîndurile negeluite, lipindu-şi, fără să-l pese, spinarea de ele.

Habar n-avea că intraseră de mult în pădure.

Asemui frunzişul de deasupra cu o apă verde în care el se scufundase pe neştiute, legănîndu-se acum odată cu ea. Pesemne din cauza asta îi era frig.

Sergentul îl văzu că tremură şi-i întinse o ţigară aprinsă. N-avea chef de fumat. La gîndul că altfel are să adoarmă, o luă, totuşi. N-apucă să tragă decît un fum. Nemaireuşind să se împotrivească somnului, ochii i se închiseră brusc, în vreme ce o umbră grea i se aşeză pentru un timp peste simţăminte şi gînduri.

Abia cînd se trezi observă că deasupra sînt coroanele înverzite ale copacilor.

Îşi dădu seama că e primăvară. Sau, nu cumva, continua să doarmă şi visa ?

Nu, se trezise de-a binelea. Era cu adevărat primăvară.

Timpul îşi reluase, aşadar, mişcarea. Poate chiar în vreme ce el dormea începuseră să existe din nou anotimpurile.

Nu-i mai păsa încotro îl ducea cotiga aceea măruntă. Înainte ori înapoi, nu putea fi decît primăvară.

La ieşirea din pădure, podeaua de scînduri se hîţînă de cîteva ori, după care îşi înfipse capătul din faţă în pămînt. Băiatul se răsturnă peste caporal şi sergent care, neînţelegînd ce se întîmplă, înjurară înfundat. Cînd se dezmeticiră văzură calul cu picioarele adunate sub burtă. Capul i se lăsase într-o parte ca şi cum ar fi vrut să sudue partea dindărăt a trupului pentru refuzul de a merge înainte.

Constatară că sărmana vietate era pe punctul de a-şi pierde şi ultima fărîmă de vlagă. În minutele următoare îşi dădu, într-adevăr, sufletul.

Rămase în vecinătatea pădurii, împreună cu cotiga lăsată într-o rînă, aidoma unui maldăr de oase peste care cineva aruncase la întîmplare o piele ce fusese cîndva a unui cal.

Băiatul privi întristat în urmă. Simţea, pentru prima oară de cînd venise pe front, nevoia să plîngă. N-o făcu însă. Sergentul sau poate caporalul ar fi ris probabil de el.

Îşi viri casca pe ochi, ţinîndu-se aproape de cei doi. Aceştia îşi măriseră pasul, trăgînd cu rîndul din aceeaşi ţigară.

Dacă tot s-a terminat războiul, se pomeni băiatul întrebîndu-se, de ce mai cărăm puştile şi muniţia cu noi ? Ar fi vrut să-şi mărturisească această nedumerire cu glas tare, dar nu îndrăzni. Sergentul şi caporalul nu păreau să aibă chef de vorbă.

E bine să ne grăbim, zise totuşi primul. O să murim de foame.

Şi dacă ne grăbim, n-o să murim ? se întrebă din nou pe sine băiatul, îngăduindu-şi în felul acesta cîteva clipe de veselie amară.

Ca şi cum i-ar fi citit gîndurile, sergentul adăugă :

— În două-trei ceasuri vom ajunge în oraş. Acolo trebuie să fie ceva de mîncare.

Care oraş ? continuă băiatul dialogul cu el însuşi, de unde ştie sergentul că este un oraş pe aici ?

Poate că e, îşi răspunse tot el, luminîndu-se dintr-odată la faţă.

Oraşul exista, într-adevăr. Ajunseră la porţile lui nu în două-trei ore, ci abia a doua zi.

Era, aşa cum bănuise, pustiu. Îl mirară însă străzile lui neaşteptat de curate, de parcă cineva le măturase special pentru ei chiar în dimineaţa aceea.

Nu ştiau încotro să se îndrepte. Mai bine de un ceas colindară aiurea.

— Să intrăm aici, izbucni sergentul, descoperind deasupra unei uşi masive de sticlă firma unui hotel.

Caporalul se repezi primul, constatînd c-o bucurie nerţinută că usa nu e încuiată.

Intrară toţi trei, urcînd pe cîteva trepte lucioase spre un hol în care se înşirau, de-a lungul peretelui din spate, mai multe fotolii.

De aici, sergentul dispăru pe o uşă laterală în stînga. Caporalul dădu fuga în urma lui.

Băiatul îi găsi în dosul salonului de alături. Şedeau rezemaţi cu spatele de o cutie frigorifică înfulecînd ceva.

Băiete, bolborosi cu gura plină sergentul, avem mîncare pentru toată viaţa. Satură-te. Ia cît pofteşti...

În zilele ce veniră, sergentul şi caporalul scotociră hotelul palmă cu palmă. Străbătură muţi de uimire fiecare din camerele de la etajele superioare.

Mai mult decît orice se arătară fascinaţi de oglinzile care drapau pereţii acestora. Se uitară îndelung la ele ca la nişte ape în care, dacă n-ar fi existat teama de a se ciocni de muchiile lucrurilor observate în adîncul lor, s-ar fi aruncat voioşi, cu neînfrînată plăcere.

Pe băiat îl lăsară în pace. Acesta, constatară ei după un timp, hălăduia senin prin oraş. Nu era foarte întins oraşul, aşa că băiatul reuşi să-i bată toate străzile în mai puţin de-o săptămînă, vreme în care zăbovi şi în cele cîteva parcuri ale lui. Reveni la hotel abătut. Văzuse, din punctul lui de vedere, totul. Casele nu-l interesau. Nu se gîndise nici măcar o clipă să le treacă pragul, nu fiindcă i-ar fi fost frică să păşească în interiorul lor, socotise că nu are dreptul s-o facă. Poate că, spera el, într-o bună zi oamenii se vor întoarce. Nu puteau să întîrzie mult. Altfel, ar fi zăvorît uşile la plecare.

Sergentul şi caporalul se săturară în cele din urmă de hotel. E o prostie, îşi spuseră ei, să ne petrecem toată viaţa aici.

Ieşiră deci şi ei în oraş. Pustietatea străzilor le făcu bine la început. Dar se plictisiră repede. În afară de fîntînile risipite la tot pasul pe trotuare, nimic nu le mai atrase atenţia.

— Hai să mergem într-o vizită, propuse caporalul, arătînd la întîmplare cu mîna spre uşa unei locuinţe.

Sergentul încuviinţă bucuros. Ba chiar o luă înainte.

— Ia te uite, zise el surprins, cînd ajunseră înăuntru, sîntem aşteptaţi cu cafele.

Într-adevăr, în mijlocul încăperii ce părea să fie sufrageria erau aşezate pe o masă pliantă două ceşti cu cafea.

— Nu s-a trezit deloc, chicoti caporalul, sorbind lacom dintr-una.

— E rece, dar bună, se bucură sergentul, golind-o pe cealaltă.

Nu prea aveau cu ce să-şi omoare timpul aici. După ce se uitară în grabă la fotografiile de pe pereţi, sergentul dădu de înţeles că ar fi cazul să plece.

— Ştii ce, se gîndi caporalul înainte de a ieşi pe uşă, să-i ducem şi băiatului cîteva. Să vadă şi el cît sînt de caraghioşi.

Fără să mai aştepte aprobarea sergentului, caporalul culese mai multe fotografii, înghesuindu-le mulţumit în buzunar.

Făcură după asta şi alte vizite. Caporalul îşi burdujise buzunarele cu poze. Seara i le aruncă vesel băiatului în faţă.

Bucuria acestuia se dovedi mai mare decît bănuiseră. Ceasuri în şir băiatul răsfoi teancul de fotografii, pipăind fericit fiecare imagine-n parte. La fel şi în zilele următoare. Îşi umplu astfel pînă la sfîrşitul verii serile. În primul rînd, pe ele nu le putea el şuporta. I se păreau îngrozitor de lungi, cu mult mai lungi decît restul zilei.

Cei doi coborau în salonul de la parter unde, alături de lăzile frigorifice, descoperiseră nenumărate sticle cu băuturi tari. Goleau seară de seară cîteva, apoi, cercheliţi, fredonau în voie cîntece neînţelese. Se culcau spre miezul nopţii în ce cameră nimereau.

Venise toamna şi băiatul era mai fericit decît oricînd. Nu fusese niciodată îndrăgostit.

Acum, ei bine, acum, se simţea năpădit de o stare necunoscută.

Pe neaşteptate, se pomenise că-i este dor de fata aceea care se uita în depărtare în una din fotografii. Aştepta ca din moment în moment să-şi întoarcă privirea spre el. Nu se putea să n-o facă. Era sigur de asta. Numai să nu-şi dea cei doi seama de ce se întîmplă.

Cum să se ferească de ei ? Unde să se ascundă ? De fapt, găsi el fericit ideea salvatoare, ea trebuia ferită.

Într-o după amiază în care sergentul şi caporalul coboriseră, aşa cum obişnuiau, în salon,

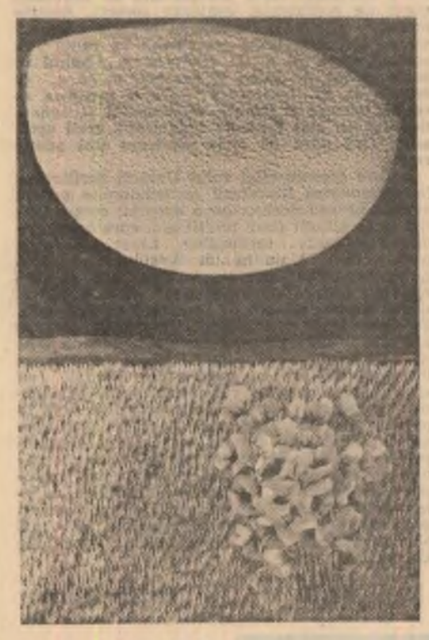

Tablouri de Nicolae Drăguşin

băiatul ascunse fotografia într-o încăpere de la ultimul cat al hotelului.

Abia aştepta să dispară cei doi, pentru a veni aici. Serile nu-l mai înspăimîntau acum. Erau, deşi foarte scurte, nesperat de frumoase. Ar fi vrut ca timpul să-şi oprească din nou mişcarea.

Aşa cum pe front se schimbau cu rîndul, o singură zi şi o singură noapte, aceleaşi mereu şi mereu, i-ar fi plăcut ca de data aceasta timpul să se compună numai din seri sau dintr-o unică seară, fără început şi sfîrşit. Se încăpăţînau însă să existe şi dimineţile, şi amiezile, acestea înmănunchiindu-se, la un loc cu nopţile şi nedrept de scurtele seri, în anotimpuri.

Nu-i mai interesau anotimpurile pe băiat. Nici măcar la primăvară nu mai avea chef să se gîndească.

Din pricina dimineţilor şi a amiezilor, băiatul găsi potrivit să-şi întrerupă drumurile spre camera de la ultimul cat al hotelului. Dacă ei nimereau într-o doară acolo ?

Mai bine, decise el, încui pentru totdeauna uşa. Ea o să fie în siguranţă, chiar dacă n-am s-o mai văd, va continua să existe. E, fără îndoială, cel mai bine aşa.

După ce încuie uşa, bătatul ieşi în oraş, aruncînd întristat cheia pe una din străzile lui dosnice. Se întoarse mulţumit la hotel. N-avea de ce să se mai teamă acum.

Sergentul şi caporalul îi ieşiră ca niciodată în cale.

— Băiete, de ce te ascunzi tu de noi ? îl luară aceştia la rost.

Ar fi trebuit să spună ceva, dar nu-i veni nimic în minte.

— Avem, începu sergentul, mîncare şi băutură pe săturate. O să murim însă de plictiseală. Sînt cîţiva ani buni de cînd ne aflăm aici. E timpul să facem ceva. Ce zici ?

Habar n-avea ce trebuie să zică.

— Aş vrea, încercă el să iasă din impas, să beau şi eu alături de voi în seara aceasta.

Merseră toţi trei în salon. Bătatul sorbi cu poticneli din pahar. Aşa cum îşi închipuise, băutura îi pirjoli beregata. Nu se dădu însă bătut. Sorbi mai departe mirîndu-se de iuţeala cu care cei doi reuşeau să ducă paharul la gură.

— Ast' noapte, se porni din senin caporalul, am avut un vis ciudat. Se făcea că e război şi eu abia sosisem pe front. Culmea e însă că nu vroia nimeni să-mi dea o puşcă. Abia într-un tîrziu am primit una. Dar n-am apucat să trag decît o dată cu ea. Între timp, s-a terminat războiul. Ce era să fac, am plecat înapoi, spre casă. Cum mergeam eu aşa singur pe drum, cu raniţa în spate, aud dintr-odată un şuierat. Imediat simt o junghietură în piept şi mă prăvălesc la pămînt. De jur împrejur, cît vedeai cu ochii : pustiu. Cine trăsese atunci în mine ? Ce mai, începusem să mor, cînd aud o voce puternică : e glonţul pe care l-ai tras în război, te-a ajuns din urmă. A vrut să se întoarcă şi el odată cu tine acasă.

— I-auzi ! tună sergentul, izbucnind într-un rîs aspru, bolovănos.

Bătatul se pomeni şi el rîzînd.

Rîse şi caporalul, fără icnituri însă, mai mult înfundat.

— Glonţul tras de tine, zici ! adăugă sergentul printre hohote. Tot el, liniştindu-se brusc, spuse: Războiul, asta e.

— Ce e ? îşi arătă băiatul nelămurirea.

— Să ne jucăm, pentru a nu muri de plictiseală, de-a războiul.

— Cum de-a războiul ? întrebă iarăşi băiatul.

— Foarte simplu, răspunse blînd sergentul. Ne ascundem unii de alţii şi tragem. Mai ales că n-am aruncat armele şi muniţia. Vă asigur că o să fie foarte distractiv. Să ne tot urmărim în oraşul acesta.

Băiatului îi păru totul o glumă proastă. Sergentul era însă cît se poate de grav. Dacă sînteţi de acord, zise el mai departe, voi doi o să fiţi împreună. Eu rămîn singur. Un război în trei ar fi anormal. Ordon să începem mîine dimineaţă. Haideţi la culcare acum, închise discuţia sergentul, retrăgîndu-se cu paşi greoi spre cameră.

Băiatul continua să creadă că e vorba de-o farsă. Altfel, îşi spuse el, n-ar fi fost atît de liniştit caporalul.

Nu ne-am jucat destul de-a războiul ? se frămîntă el însoţindu-l pe caporal spre etaj. Spuse şi acestuia gîndurile sale. Caporalul continua să tacă. Nu era nici vesel, nici supărat. Părea să nu-i pese de hotărîrea sergentului. Chiar nu-i păsa.

Băiatul se convinse de asta un pic mai tîrziu cînd caporalul abia ţinîndu-se pe picioare veni la el şi-i spuse : pregăteşte-ţi puşca şi încearcă să dormi bine. Cine ştie, poate ai şansa să te întorci acasă. Nu era deci vorba de-o glumă. Timpul se pregătea să încremenească iarăşi luînd deocamdată forma nopţii abia începute.

Dacă am să mor, se întreba tînărul soldat, ce-are să se facă ea fără mine ? Cel puţin, se consolă el, s-o înştiinţez printr-o scrisoare.

Termină scrisoarea în zori. O viri frumos împăturită pe sub uşă.

Se lumina de ziuă cînd se întoarse de la ultimul nivel al hotelului. Nu mai avea timp să doarmă. Oricum, nu-i era somn.

Cei doi coboriseră deja. Îi găsi trăgînd din ţigară în holul de jos.

— Am să plec eu primul, mormăi sergentul şi plecă. Îl văzură îndepărtîndu-se pe strada principală, apoi dispărînd după colţul unei clădiri.

Caporalul porni şi el, făcîndu-i semn să-l urmeze. Unde ? întrebă băiatul pentru sine, călcînd moale pe marginea drumului. Merseră mai multe minute unul lîngă altul, fără să scoată o vorbă.

— Tu ai să rămîi aici, auzi băiatul vocea răstită a celuilalt.

Îi convenea de minune. Erau alături de gardul mărunt al unui parc. Trecu dincolo, lungindu-se cu puşca la piept într-o tufă. Timpul, constată el, continuă să curgă.

Se simţi învăluit de mirosul greu al ierburilor de sub el.

Poate, gîndi, în partea aceasta e depărtarea spre care se uita ea. Auzi, în clipa următoare, o împuşcătură tremurată în largul oraşului. Eu, se adînci băiatul vesel în gînduri, mă joc puţin de-a războiul, apoi vin să te iau. O să fugim, departe, cît mai departe de aici.

Glasul dogit al sergentului îl readuse la realitate.

— Eşti un mizerabil, strigă acesta. Un mizerabil şi un fricos. Nu asta ne-a fost înţelegerea. Refuzi să tragi ca să nu văd unde te-ai ascuns.

Băiatul nu-şi dădu seama cînd apăsase pe trăgaci.

Vruse numai să mîngîie creştetul aspru al ierbii.

În aceeaşi secundă se năpusti cu mîinile goale în stradă, holbîndu-se înfricoşat la trupul înţepenit al sergentului.

— Heii, ţipă el mirat, căutînd aiurea cu privirea.

Spre capătul străzii observă o mogîldeaţă ghemuită pe caldarîm.

Fugi într-acolo. Era caporalul. Nu-l recunoscu, însă.

Văzu îngrozit că, asemenea celui în care trăsese el un pic mai devreme, şi de la şoldul acestuia lipseşte bidonul cu apă.

Se îndreptă atunci spre una din fîntînile de pe trotuar şi — sprijinindu-şi coatele de ghizdurile ei — începu să plîngă.

— Doamne, năvăli în ecouri prelungi vocea lui spre adîncul pămîntului, nu se mai găseşte apă nicăieri... O să murim cu toţii de sete !

teatru

t

„Coriolan"

1. Întîlnirea dintre Dinu Săraru şi Dinu Cernescu — personalităţi de ambiţii înalte ale vieţii cultural-artistice româneşti — s-a soldat cu un spectacol de senzaţii puternice, demonstrînd bucuria comună (a tuturor realizatorilor), în sensul descoperirii şi animării unui Shakespeare pe cît de neuitat, pe atît de actual, de viu şi de dens.

— Pe fondul conflictului dintre nobilime şi plebei, se consumă drama conducătorului trufaş. Vanitos, dispreţuind poporul, Coriolan optează pentru soluţia trădării propriei patrii (după ce este exilat), îndemnat de dorinţa satisfacerii orgoliului său nemăsurat (prin răzbunare).

Dinu Cernescu — acum, regizor al Teatrului Mic — restringe tragedia lui Shakespeare cu intenţia de a contura cît mai precis relaţia dintre Marcius şi popor, dintre el şi mamă, dintre el şi Aufidius, accentuînd stările conflictuale din interiorul personajului, dintre sine şi ceilalţi, dintre neamul său şi al celor care-l „adoptă". Viziunea regizorală se sprijină pe aparenţa episoadelor romane, urmărind mecanismul luptei pentru putere într-o cetate supusă permanent ameninţărilor din afară. **Coriolan** este un **summum** al senzaţiilor vizual-auditive. Ochiul este forţat să întîrzie pe grafia gesturilor bine studiate, auzul este biciuit să rămînă treaz de larma mulţimilor, de asurzitoarele zgomote ale stării de război. Nervii spectatorilor sînt solicitaţi la maximum, tensionaţi, cravaşaţi. Sugestiile regiei, marginale spectacolului, fac parte din pregătirea psihologică a spectatorului, sînt avertismentul şi, apoi, concluzia. Nefiind invitat la un spectacol comod, chiar şi cei mai îndărătnic spectator nu poate rămîne impasibil.

„Decorul moral al piesei va fi un cîmp de bătălie", se spune în caietul de regie. Un cadru, deci, al expunerii directe. Scenografia Mariei Miu înlesneşte o reducţie la esenţă a sugestiilor, imprimînd atmosferei o copleşitoare măreţie, o teamă a incertitudinii, prin fundalul unui cer tumultuos deasupra unor ziduri veşnic tulburate. Acţiunea se va desfăşura mai mult sub cerul liber, la graniţe de cetate, însoţind lipsa de adăpost moral, interior, al personajelor. Starea lor o trădează culorile sumbre sau însingerate ale cerului. Semnul înfringerii sau al victoriei e sugerat de orizontalitatea sau verticalitatea plasticii corporale a actorilor sau a obiectelor de recuzită (drapele, săbii etc.). Costumele au o linie îndrăzneaţă, neurmărind definirea unei epoci sau a unui spaţiu exact, ci încercînd, cu discreţie, o acomodare, o implantare a personajelor şi gîndurilor lor în contemporaneitate. Salopetele negre, fulgarinele negre şi lungi (purtînd amprenta liniei celei mai moderne) ale celor doi eroi, Marcius — Dan Condurache, Aufidius — Gheorghe Visu, ca şi ale Volumniei — Leopoldina Bălănuţă), sînt identice, de parcă ar fi ale unuia şi aceluiaşi personaj (în mai multele sale întruchipări).

Viziunii regizorale a distanţării i se îngemănează stilul interpretării actoriceşti în registrul supralicitării. Dan Condurache, în primul rînd, apoi Gheorghe Visu, Leopoldina Bălănuţă, Nicolae Pomoje (Agrippa) forţează vocea, lungind silabele pînă la o scandare enervantă chiar, pînă la o cantabilitate a artificiului ostentativ, declarat (ajutînd înţelegerea dublei convenţii, pe care o delimitează şi tehnica iluminării). Înfruntarea personajelor se întemeiază nu doar pe jocul şi expresia forţată a vocii actorilor, cît şi pe încărcătura gestului prelungit, însoţite de accentele senzoriale ale respiraţiei amplificate, aduse în prim-plan. Prin urmare, luptă psihică, nu fizică, exprimare eliptică, nu concretă. Întîlnirile dintre Marcius — Coriolan şi Aufidius sînt cele mai sugestive momente ale reprezentaţiei. Respiraţiile lor se înfruntă, se măsoară, se apropie, se domină sau se torturează reciproc. Vizierele lor se ridică pentru ca fiecare să rostească (între admiraţie şi ură) numele celuilalt. Cei mai aprigi duşmani ajung să-şi dea mîna, se îmbrăţişează şi se iau la trîntă, pentru că se iubesc tot atît de mult pe cît se urăsc. Ură şi dragoste, imagini ale deplinei regăsiri de sine în celălalt. Trufie şi umilinţă, ca faţete ale aceluiaşi chip.

Nicoleta Gherghel

film

f

„O zi în Bucureşti"

Cu fiecare film artistic **Ion Popescu Gopo** surprinde prin capacitatea sa de fantazare, de îmbogăţire a unei idei susţinute cu întreaga panoplie dragă cineastului : improvizaţie comică, detaşare lucidă, lirism discret, concepţie mozaicată, irepresibila aplecare spre utilizarea animaţiei şi nu, în ultimul rînd, nota de umor personal, inconfundabil.

Tema oraşului iubit a mai fost atacată de **Gopo**, alături de alţi cineaşti cu aproape două decenii în urmă. Atunci fusese ecranizată, deşi parţial, dar la un nivel antologic schiţa **Căldură mare**, cu **Toma Caragiu** şi **Jorj Voicu**, atunci fuseseră surprinse nostalgiile autorului după coşarii cîntăreţi sau fotografii din Cişmigiu. Recenta peliculă despre Bucureşti a bucureşteanului **Gopo** poartă cu prioritate amprenta actualităţii, deşi tema aleasă de autor este privită şi prin prisma străzii Timpului — incursiune în acelaşi timp omagiu şi citat, în decorurile folosite pentru **Domnişoara Aurica**.

Noile artere ale Capitalei, arhitectonica armonioasă a cartierelor moderne, construcţiile de referinţă ale prezentului se ridică drept un necesar fundal pentru o călătorie lirică, nu lipsită de surprize (deşi, destul de uşor detectabile), dans, poezie, muzică.

Amuzamentul graţios practicat de cineast transpare în fiecare secvenţă, fie că este vorba de un şlagăr cîntat la un telefon public, de un moment coregrafic ce transformă un vagon de tren în ring de dans, de gimnastica aerobică practicată la un complex de sănătate sau de apariţia cineastului

însuşi în postura scenaristului ştie-tot. Autoparodierea unei secvenţe din **Maria Mirabela**, prezenţele actoriceşti laitmotiv — **Jorj Voicu, Dem Rădulescu, Iurie Darie, Dumitru Capoianu**, compozitor şi interpret, mixajul inteligent al romanţei cu ritmul folk sînt tot atîtea idei exploatate filmic pentru a cinsti munca neostenită a constructorilor Capitalei. Chiar dacă firul epic rămîne declarat un pretext sau doar un preludiu al imaginii fotogenice a oraşului urmărit cu profesionalism şi cu evidente unghiuri inedite de statornicul colaborator al regizorului — operatorul **Alexandru Popescu**, filmul rămîne un sincer prinos de suflet exprimat cinematografic, dedicat constructorilor unui oraş modern, cu frumuseţi încă insuficient cunoscute.

Ion Popescu Gopo a ştiut să evite locurile comune existente pînă acum în destule pelicule convenţionale. Desigur, departe de a epuiza posibilităţile oferite de coordonatele Capitalei în paleta infinită de nuanţe şi accente, cu un univers uman mereu capabil să corespondeze nu numai metaforic cu realităţile concrete, **O zi în Bucureşti** se înscrie într-o filmografie sui-generis, dedicată marelui oraş, poate mult mai bogată decît cele care au imortalizat alte capitale ale lumii.

Aceasta nu înseamnă că subiectul este epuizat, că am definit o dată pentru totdeauna imaginea unui univers viu, aflat într-o permanentă prefacere. De altfel, de multe ori documentariştii ne-au oferit imagini pline de miez şi semnificaţie, percutante în atributele lor poetice, înregistrînd în memoria peliculei aspecte mai incisive sau mai tandre despre marele oraş, despre ritmurile străzilor sau gesturile cetăţenilor.

Călin Stănculescu

Dunărea

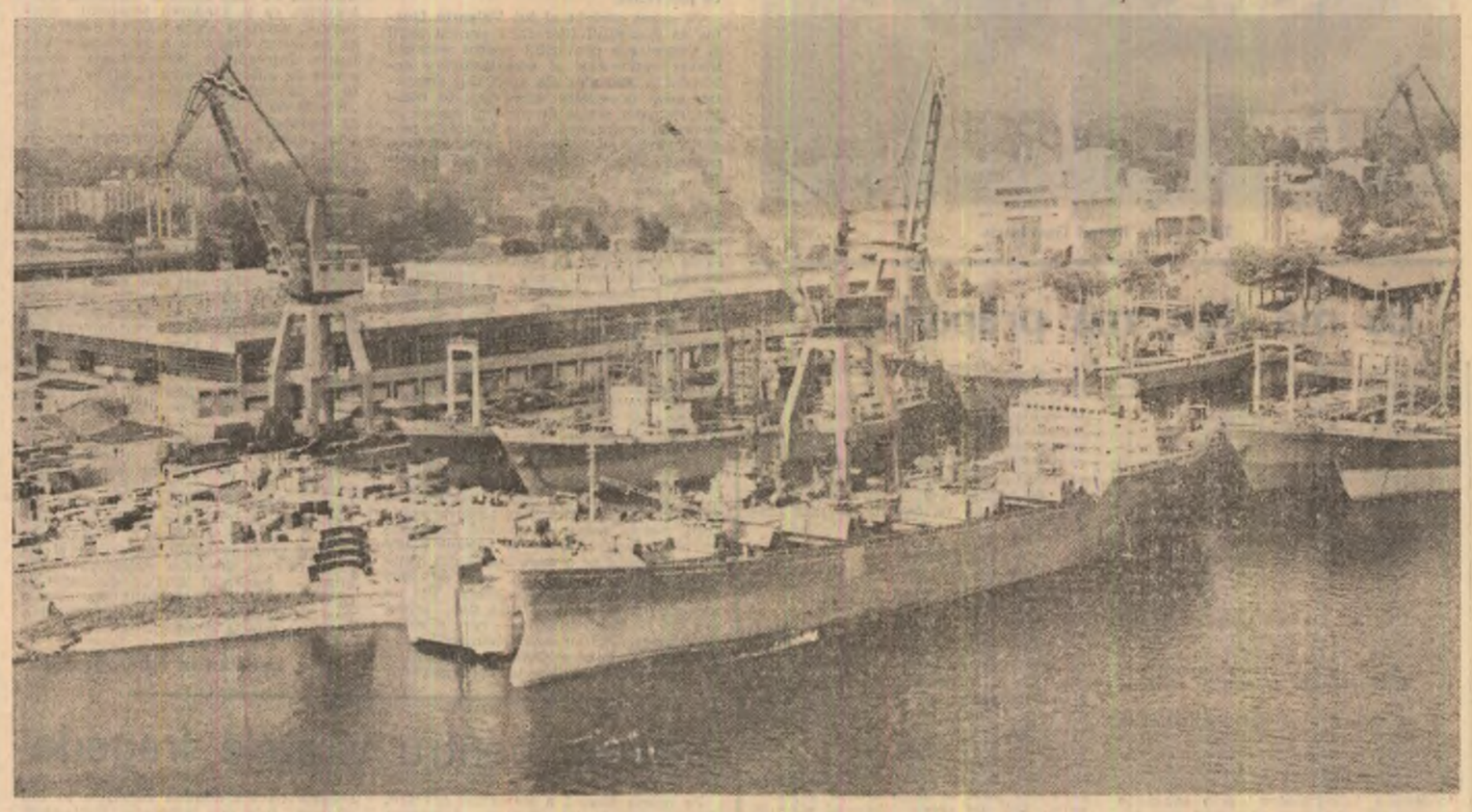

Şantierul naval Brăila

La noi, aşteptîndu-vă...

La noi, în iunie, cerul nu mai are margini, iar Dunărea se aşează blindă la maluri obosite de zbateri plumburii, desferecînd cărţile tainice ale nuferilor. E luna de soroc a miracolelor galbene şi triumful grîului care schimbă culoarea orizontului din Brăila pînă aproape de Vrancea. E luna salciei, prinţesă învălurată a Dunării, care aşează gherghefuri de veghe la geana Brăilei.

E luna pelinului, din ce în ce mai puţin, pe motiv că ar fi dispărut sămînţa, dar pentru cei ce ne ştiu lăcaşul s-o mai găsi (chiar şi pentru vin alb şi rozaliu).

E şi luna carasului, — ne aminteşte de sub doi roşcovi sălbatici de la „Doina" Fănuş Neagu, — anul ăsta tot mai mult, zice-se, căci, asta nu ştiu dacă a aflat-o Fănuş, afurisitul de caras a schimbat de cîţiva ani rostul şi vorbele vechi, după care peştele mare l-ar înghiţi pe cel mic ! S-o mai găsi şi ceva scrumbie dacă n-o cădea toată în năvoadele gălăţenilor. Apropo de vecinii noştri dragi de peste Siret, în anul ăsta, se aude, prin construcţia şoselei de pe malul Dunării — pe care, să se ştie, tot noi o facem — vor veni mai aproape de Brăila cu cîţiva kilometri. În ceea ce ne priveşte, faptul ne bucură, om fi mai la adevăr şi mult mai aproape în sentimentul fluviului, căci, după cîte se cunoaşte, la Brăila Dunărea este numai a noastră !

La noi, spre sfîrşit de mai şi început de iunie, e clipa cînd îl sărbătorim pe Mihu Dragomir printr-un festival al poeziei împlinit de cîteva ediţii bune, cu sprijinul revistei „Luceafărul", care, iubindu-l, prin Mihu-al-nostru le-a descoperit şi altora Brăila şi aceştia au început să iubească Brăila !

Şi tot în sfîrşit de mai, început de iunie, ne pregătim să-l omagiem pe Eminescu, Luceafărul fiind mult mai aproape de noi, primăvara !

E anotimpul cînd ne este tare dor de prieteni, ţinuţi de-o iarnă lungă departe de casele noastre.

Veniţi, aşadar, vă aşteptăm pe toate cărările cu liliac !

Vasile Rusescu

IUBIREA MEA DE TAINĂ

Fănuş Neagu are vina (sau cine ştie, cu timpul, meritul) de a fi făcut publică iubirea mea de taină pentru Brăila, căreia îi sînt ceva mai demult un fiu cel puţin adoptiv. El a declarat în a sa **A doua carte cu prieteni** cum că aş fi „omul cel mai legat în taină de pelinul Brăilei ; de malurile ei ca nişte uriaşi lupi de lut, pîndind, trîntiţi pe labe vrafurile de arome suind din Levant. Mihu Dragomir l-a dedulcit la patima pieirii prin dor înecat în cimbru, tăvălitură în gînd pirguit de chemarea depărtărilor şi-n toamne cu lumină abătută".

Fănuş Neagu a făcut unele din fabuloasele şi revelatoarele sale metafore. El nu ştie că într-o asemenea toamnă, cu lumină abătută, am vrut să mă arunc în fluviu, pîndit de chemarea depărtărilor, şi că numai Mihu Dragomir cu inginerul Turcu de la şantierul naval, soţul poetei de mari promisiuni literare (pe atunci, Georgeta Chiriacescu-Turcu), m-au convins să-mi amîn acest gest crucial al meu. Era, cred, prin 1956. Sosisem la Brăila cu Mihu Dragomir, cu Tiberiu Utan, cu Aurel Martin, cu Nicolae Tăutu şi Victor Tulbure. Peste ani, Mihu Dragomir avea să mă fascineze cu „Doarme ♯ şi Brăila mea sub o lacrimă de stea" sau cu „În gura oborului, E vremea soborului, fumegă grătarul uns, vinul pareă nu-i de-ajuns". Oricum, în mintea mea totdeauna realul s-a logodit cu imaginarul.

Se întîmplaseră toate acestea cu prilejul unei şezători literare neuitate, la care publicul brăilean ne aşteptase în sală, mai bine de două ore, căci pierduserăm la Bucureşti trenul cu care trebuia să ajungem la timp. Sala nu era alta decît cea a Teatrului „Maria Filotti" de azi.

Dorul meu de Dunăre din acel miez de noapte pesemne era şi o întrupare a euforiei în care se încheiase acea şezătoare literară, a căldei amiciţii cu care ne înconjuraseră prietenii lui Mihu Dragomir, unii din adolescenţă.

Întîmplări brăilene ar mai fi destule de spus, unele cu mult regretaţii Ştefan Tropcea, **Lupul singuratec** de odinioară, Nicuţă Tănase, Grigore Hagiu, sau mai recent cu acest plin de culoare rapsod al Brăilei Nicolae Grigore Mărăşanu, cu poeţii brăileni de astăzi Gh. Lupaşcu, Ion Mustaţă, Aurel M. Buricea.

Cu anii iubirea mea de taină pentru Brăila s-a exteriorizat, între altele întruchipîndu-se şi în Festivalul de poezie patriotică „Odă pămîntului meu", din aprilie, luna cînd ultimului mare scriitor brăilean, Mihu Dragomir, i se celebrează deopotrivă ziua naşterii (24) şi a morţii (8).

Înainte de toate să invoc argumentele istoriei ştiinţei care aici şi-a aflat, de peste un secol, unul din cele mai distinse panteoane, de la Gh. M. Murgoci, fraţii Minovici, ca să-i citez numai pe cei mai cunoscuţi mie.

Pe frontispiciul faptelor de cultură şi artă figurează înainte de toate apariţia pentru prima dată în România a **Luceafărului** eminescian, în Dunărea, nr. 12, pag. 3, din 25 iulie 1883, ceea ce este perfect adevărat, după cum s-a demonstrat şi în suplimentul cu acest titlu pe care îl găzduieşte **„Luceafărul"**. Marele animator care facilitase această publi-

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 6-a

IEŞIREA DIN PROVINCIE

A trăi în provincie şi a fi provincial sînt două lucruri pe cît de diferite în esenţă pe atît de asemănătoare în aparenţă. Ca loc geografic, provincia e tot ceea ce nu este capitală, Brăila faţă de Bucureşti, de pildă ; dar — experienţa stradală ne-o spune — pentru mulţi brăileni un cetăţean din, bunăoară, Făurei, aflat în vizită la ei este din „provincie", tot astfel cum cei din Făurei n-ar ezita să ia de provincial pe un oarecine din Ianca iar acesta, la rîndu-i... Dar să nu exagerăm... Cert este că în înţelesul din geografia administrativă, provincia şi adjectivul derivat din ea nu au nici un fel de conotaţie, nici apreciativă nici depreciativă, aşa cum, ca să reiau acelaşi exemplu, a fi brăilean nu înseamnă, geograficeşte vorbind, altceva decît a locui (trăi) în Brăila sau în judeţul cu acelaşi nume. Tot omu', deci şi bucureşteanul, odată mutat cu casă, familie, serviciu la Brăila devine stricto-sensu brăilean. Chestiunea mai are însă o faţetă oarecum laterală geografiei, deşi nu independent de ea : să presupunem că Brăila are, în ce priveşte mentalitatea locuitorilor ei, determinată aceasta de diverşi factori între care şi cel geografic, şi atestată istoric, o anumită amprentă diferenţiatoare, un specific al ei (zis al locului), să spunem apetitul pentru fabulaţie, reverie orientală şi pitoresc comportamental ; posesorul acestor înclinaţii se poate socoti brăilean chiar dacă locul în care el trăieşte nu e oraşul de la Dunăre, după cum nu toţi locuitorii urbei sînt „brăileni" structural. Acest specific al locului dă un înţeles fericit noţiunii de „provincial" prin aceea că, între altele, conferă lucrărilor spirituale marcate de el originalitate şi, totodată, universalitate ; ecuaţia de maximă generalitate a unei atari înţelegeri a „provinciei" o găsim într-o idee a lui Tudor Arghezi à propos de Eminescu: universal pentru că/întrucît naţional. De acest soi de „provincialism" nu are a se feri nici un scriitor, ba din contra.

Există, în schimb, o mentalitate „provincială" din care ieşirea este absolut necesară pentru dreapta valorizare a potenţialului creativ. E vorba, pe scurt, de o gîndire cantonată în poncife, prejudecăţi, suficienţă, prin excelenţă conservatoare, asincronă şi rigidă, de un comportament complexat şi mimetic, de un sentiment de „a şaptea roată la căruţă" asociat deseori unui veleitarism pe cît de agresiv pe atît de fără orizont, cînd nu e chiar şi fără bază. Aceste manifestări ale spiritului provincial nu se delimitează geografic, ele pot fi sesizate deopotrivă în capitală şi în provincie sau pot să lipsească fie din una fie din cealaltă fie din amîndouă. Pentru un scriitor, indiferent de locul în care trăieşte, a nu fi „provincial" este o problemă de conştiinţă profesională, de conştiinţă morală şi, poate în primul rînd, de conştiinţă de sine. Nimeni, nici o instanţă ajutătoare, nu poate face nimic pentru abolirea eventualului „provincialism" de mentalitate în afara conştiinţei celui în cauză şi, se subînţelege, a înzestrării lui literare, deşi, în legătură cu aceasta din urmă, lucrurile nu sînt tocmai limpezi, în sensul că numai talentul nativ, oricît de mare, nu e suficient pentru a scuti de căderea în plasa de refulări, inhibiţii şi complexe a mentalităţii „provinciale". Ieşirea din provincie, în înţelesul acesta al noţiunii, presupune o mare libertate interioară a scriitorului în numele căreia actul de de creaţie este gîndit dincolo de circumstanţele locale (spaţiu şi vreme) ca un proiect (propunere) imaginar de variantă inedită a lumii, comparabil **ab initio** cu oricare alt proiect de aceeaşi factură, de aici sau de oriunde, şi diferind, evident, de celelalte prin anvergură (dată de puterea creatoare individuală) şi prin coloratură (dată de însumarea particularităţilor, deci de originalitate). E o ieşire, cum spuneam absolut obligatorie, dar avînd mereu un statut de posibilitate, căci, vorba poetului, „nu poate asta cine vrea" : talentul e, fireşte, o condiţie necesară iar puterea de înnoire, de situare în acelaşi plan cu mişcarea de idei şi forme artistice din „capitalele" spirituale ale lumii şi de înţelegere a literaturii ca destin, face condiţia suficientă a realizării acestei ieşiri.

Numai că uneori, chiar în cazul îndeplinirii ambelor condiţii, ieşirea din provincie întîmpină obstacole ce se pot dovedi, unele, de netrecut. Trecem cu asta din planul discuţiei teoretice în cel al experienţei literare, al accesului scriitorului din provincie (de data asta în sens strict geografic) pe masa cititorului de literatură. Problema are în aparenţă caracter administrativ-birocratic şi s-ar explica, reductiv, prin distanţa geografică dintre scriitorul din provincie şi edituri sau reviste. Avem însă reviste şi edituri şi în provincie şi ar fi de crezut că un minim orgoliu asociat fraternităţii, aşa-zicînd provinciale să anihileze obstacolele şi să permită, în consecinţă, accesul normal al manuscriselor autorilor din provincie la tipar. Nimeni nu poate nega că aşa se şi întîmplă, dovadă faptul că editurile din Craiova, Timişoara, Cluj şi Iaşi scot mai ales cărţi ale scriitorilor din respectivele zone geografice. Ar urma că ieşirea din provincie, în acest înţeles practic editorial, e o falsă problemă. Şi totuşi, nu e. Şi nu e, înainte de toate pentru scriitorul tînăr, pentru debutant. Şi nu doar pentru cel din provincie dar şi pentru cel din capitală sau din oraşele cu edituri. O spune cu prisosinţă statistica: în 1965—1970 vîrsta medie a debutului editorial era de 23 de ani, în 1973—1978, 26 de ani, din 1983 încoace a ajuns la 30 de ani şi, în condiţiile păstrării formulei actuale de debut colectiv care e, de fapt, un fals debut, ea va continua să crească. Se pare că problema depăşeşte competenţa editurilor, nu mai ţine de receptivitatea la valoare a editorilor (pentru că, să ne înţelegem, valorile n-au încetat să se ivească în peisajul nostru literar şi nici vîrsta la care ele încep să dea semne de prezenţă n-a crescut aşa, peste noapte), după cum nu mai ţine de răbdarea în insistenţă a unuia sau altuia dintre cei ce vor, cu argumentul talentului, să-şi vadă numele pe-o carte. Personal, nu ştiu de cine ţine chestiunea şi mă tem că cei, desigur foarte puţini, care ştiu, nu ştiu cum s-o rezolve, cel puţin deocamdată. Scriitorului debutant, scriitorului tînăr, scriitorului din provincie, scriitorului în genere, îi rămîne (în cazul că, realizînd adevărata „ieşire din provincie", nu poate proba practic ceea ce a realizat) să creadă cu speranţă în vorba veche şi-nţeleaptă care spune că pînă la urmă valoarea răzbeşte. Deşi, ca să fiu drept, formula „clasa se vede în handicap" s-o fi potrivind pe hipodrom dar nu e deloc nimerită în literatură.

Laurenţiu Ulici

Ţara în primăvară

Înmugurite ramuri sărută tîmpla ţării
Ca pe o stea eternă a unui timp deplin ;
Luceferii coboară pe aripile zării
Să binecuvinteze un românesc destin.

Cîmpia-şi poartă iarăşi comorile la briu,
Arome se preumblă prin tinere livezi ;
Speranţele se-ncheagă în sevele de grîu
Ce urcă spre lumină sub proaspete amiezi.

Pădurile de cetini doinesc în graiul lor,
Iar soarele se cerne prin tulnice de brazi ;
Ni-i ţara-n primăvară un crez înălţător
Prin care viitorul se conturează azi.

Ion Smeu

Pe decindea Dunării...

● Lumea ne-a făcut pentru a-şi menţine proaspătă fiinţa ; lumii îi e dragă ideea de-a fi în viaţă mereu şi munceşte ca să-şi limpezească în fiecare zi lumina.

● Cred în oamenii care-şi trosnesc oasele, dimineaţa, şi cască prelung — ăştia se duc la muncă şi vor s-o facă bine.

● În zori, ca un pui de capră neagră, dind ocol stîncilor din Făgăraş, mă bate jertfa unei întrebări : cîţi, din aprilie, sînteţi ai lui aprilie ?

● Inconştienţa e mărgăritarul triumfului.

● Mi-ar fi plăcut să fiu negustor de fructe : împrăştiam pe gratis miresme.

● Vîntu-mi sună la fereastră cu o floare : eu, cu o carte în mînă, beau scufundări în lumi de mărgean.

● Sînt fericit : mi se luminează de-un prieten venind.

● Scăderile se fac numai din adunări : asta o ştiu bine doar cei zgîrciţi cu timpul.

● Literatura nu-i o meserie, ci un sens al duratei ; linia unui blestem şi-a unei naşteri irepetabile.

● Fuga e o cădere în capcanele destinului.

● Literatura — ce piersică frumoasă ! Şi mîna mea atît de scurtă !

● Cuvintele sînt legi ale pieirii dacă sînt prea limpezi ; taina lor e o vişină misterioasă, lunecînd prin sticla închipuirii şi clădind biserici în nori ; iar norii, mereu bolnavi de urşi, peşterile bolnave de trandafiri şi sufletul meu bolnav de umilinţa iubirii. Norii se duc să fie vîrf de otravă în săgeata unei clipe trecînd peste Vîrful cu Dor. O salcie s-a logodit c-un mesteacăn ; aş vrea să scriu : luminosul aprilie ; dar atît de minunat sună „întunecatul april" încît mai degrabă rămîn cu tîmpla rezemată de el. E acolo o destăinuire a vieţii neîncercată de toţi pămîntenii. Îi plîng pe toţi cei care n-au putut să fie atît de trişti ca Emil Botta.

Fănuş Neagu

Bucurie

privire blindă
şi pas şovăitor spre viaţă
mînă întinsă către soare
şi zbor înalt de porumbei
aripi de fluture
în adierea caldă a verii
şi flori de lămîiţă
prinse-n pletele primului
meu copil

Cristina Zainea

În cîmpie...

Se pierde cîmpia în zare, nesfîrşită şi tăcută. Pămîntul reavăn respiră din toată fiinţa lui prospeţime şi putere. Nopţile sînt înfiorate de vîslitul proaspăt al păsărilor care se întorc purtînd pe aripi liliac înflorit şi pe înzăpeziri de salcîm, se aud chemări tainice, iar peste Dunăre, departe în bălţi, a izbucnit cu miresme amare sufletul verde al sălciilor întrînd în vară.

Miroase tulburător pelinul iar grîul pîrguit, haina de mătase a cîmpiei, îmi limpezeşte ochii cu linişte şi rouă.

Paşii mă poartă ca în vis şi visul se cheamă copilărie. Mă apropii de fîntîna veche, sprijinită în cumpănă şi în cer, şi din adîncul ei scot doi pumni de răcoare să-mi potolesc setea.

Bunicul meu a săpat cinci fîntîni pe drumurile Nazîrului, să fie pomenire pentru cei ai noştri plecaţi de mult în lumea umbrelor. A săpat fîntînile cu dragoste şi îndîrjire, neliniştit, zi şi noapte, căutînd în adîncuri inima izvorului cu apă dulce şi limpede. Avea bunicul palmele mari, bătătorite de muncă şi un fel al lui de a privi cîmpul. Rămînea tăcut, închidea ochii simţindu-şi parcă tot trupul înfiorat de chemarea tainică a pămîntului şi zîmbea pentru gînduri numai de el ştiute.

A venit vara în cîmpie, cămaşa mea cea de toate zilele ! Pe marginea drumului ard păpădii ca nişte lacrimi galbene picurate din soare.

Se aud sunete dulci de căruţă, iar trapul mărunt al cailor se pierde undeva pe drumuri bătătorite de trudă, ca un cîntec nesfîrşit al pămîntului.

Ion Mustaţă

MIHU DRAGOMIR *inedit*

Iubita pierdută

Din pămînt, din bruma pleoapelor
sună primăvara neguroasă,
în clopote gravat un cuvînt : Tristeţe.
Sub leşia cerului, joasă.

Eşti tu în salcimul subţire,
înmugurind gingaş şi plin ?
Iubită pierdută, îţi simt răsuflarea
şi ochii tăi umezi, de vin.

Zăpezi călătoresc şi, pe fluvii,
vin nourii uşor, de april, —
şi tot anotimpul e-o smirnă
mormîntului tău de copil.

1939–1943

Semnele caută drum înapoi

Semnele caută drum înapoi,
Degetul trandafirului negru, blestemat,
ne-a văzut, hohotind, pe amîndoi
şi Nemuririi ne-a arătat.

E fiecare pas, iubito, ştiut,
ca flacăra stuhului, pe apă.
S-a plecat lumina, să-şi şteargă din pleoapă,
luciul pavezei, pătat de roşu sărut.

Sub arborii mari, te pierzi, fluturare,
şi-otrava rozei negre se turbură-n vid.
E ziua sfîrşită şi ceasul limpid
lîngă porţile de stejar cu ape amare.

Nelinişti

Chiar atunci, imediat după festivitatea de decernare a premiilor, dincolo de bucuria de moment — obţinuse doar locul I într-o companie selectă — o undă de nelinişte îl cuprinsese. Cel ce-i înminase premiul, un renumit specialist în domeniu, profesor universitar cunoscut, îl reţinuse o clipă numai, bătîndu-l pe umăr : „Şi zici că merge ?". „Merge". „Pe văzute ?". „Pe". „La cît e un tren spre Brăila". Răspunse încurcat : „Peste vreo două ceasuri". „Ne vedem la tren. Mă aştepţi în capătul peronului...".

L-a aşteptat, înfrigurat, trenul se puse în mişcare, gîndi că profesorului numai de asta nu-i ardea acum, să bată drumul pînă la Brăila, să vadă un dispozitiv cum se învîrte şi să se întoarcă înapoi la catedră. S-a trezit cu el în compartiment, cu paltonul pe mînă, cu cravata desfăcută, gîfîind, semn că alergase, nu glumă. „L-am prins din zbor, am avut noroc, cine ştie cînd te-aş mai fi întîlnit. Voiam să mă conving". Scoase din geantă un dosar îngălbenit de vreme, la vederea căruia tînărul tresări. Pe copertă, cu litere mari, aceeaşi temă cu care se prezentase şi el în concurs : un dispozitiv special, o noutate în materie de aşchiere. „N-am reuşit să duc proiectul pînă la capăt. Mă împotmolisem aici — punîndu-i în faţă nişte scheme îngălbenite de timp. L-am pus la «index», credeam că nu mai e loc de vreun pas înainte". A scos şi el schiţele proiectului. S-au tot consultat pînă la destinaţie. L-a condus pe profesor la hotel. Ajuns acasă, n-a dormit o clipă. Şi-a împînzit din nou dormitorul cu hîrtii, scheme şi desene ca pe vremea studenţiei. Zorile l-au prins îmbracat de tînărul inginer Dorin Eftimie de la Fabrica de Utilaj Industrial a Întreprinderii de Utilaj Greu „Progresul" Brăila. Îmbracat l-au prins zorile şi pe profesor. Pentru o noapte, într-o cameră de hotel, lumina nu s-a stins. Pe covor, pe fotoliu, pe scaune, aceleaşi scheme, aceleaşi schiţe îngălbenite doar de vreme, aceleaşi calcule.

Tînărul inginer fu luat în primire de la poartă. Colegii aflaseră despre isprava lui, era doar primul mare premiu la o fază naţională cîştigat de un reprezentant al cetăţii excavatorului românesc, dar numai de gratulările acestora avea el nevoie acum. În atelierul de proiectare intră dor să-şi ia salopeta de lucru. Avea sentimentul că este privit altcumva, nici el nu ştia cum, i s-a părut numai, colegii văzîndu-şi liniştiţi fiecare de treburile lor.

Se întîlni cu profesorul în secţie, printre vuietul sacadat al podurilor rulante. În salopeta-i încheiată cu grijă, acesta părea a fi un muncitor gata de a începe lucrul. Tînărul îi cunoştea biografia : fusese cel mai bun frezor în-

Virgil Matei

Continuare în pag. a 6-a

Gala de teatru Brăila

— Între proiect și realitate —

Cetatea de la Dunăre — cadrul ideal al întîlnirilor literar-artistice — a fost centrul atenției între 1—8 martie 1987, cînd s-a desfășurat prima ediție a Galei naționale de teatru, dedicate femeii.

Teatrul **Maria Filotti — lăcaș** de cultură, favorizînd schimbul de idei, creînd starea emulațiilor estetice — și-a pus la dispoziție eleganța sălilor și a foaierurilor, calitatea dotărilor tehnice, rafinamentul decorațiunilor interioare. Un obiectiv arhitectural de excepție, pentru care orașul care l-a ocrotit și restaurat cu atîta bun gust, este și poate fi, oricînd, invidiat de multe centre urbanistice ale țării, ale Europei, ale lumii.

Un bun renume creat prin înaintașii condeiului și ai Thaliei, care, depășind limitele țării, au purtat pînă departe taina rădăcinilor lor : Haricléea Darclée, Maria Filotti, Panait Istrati, Mihu Dragomir, Perpessicius... Printre noi, alături de noi, creînd și muncind : Irina Răchițeanu, Fănuș Neagu, Theodor Vârgolici, Cătălina Buzoianu, Ileana Cernat și mulți, mulți alții...

Un Comitet Județean de Cultură prompt, cu largi deschideri către înțelegerea, asimilarea și cinstirea fenomenului artistic românesc, meritînd toată stima pentru inițiativa, organizarea și asigurarea celor mai bune condiții de funcționare ale primului festival național de teatru (devenind, pe jumătate, prin cîțiva participanți externi, internaționali), pe care și l-au dorit la înălțimea tradiției și a pretențiilor brăilene. Numai cuvinte de laudă pentru solicitudinea întreprinderilor care au înțeles să-și deschidă sufletele și să sprijine (moral și material) rulajul curent, diurn, atît de necesar liniștii din „spatele frontului" unei acțiuni care are nevoie, pentru prestigiul său, să-și ocrotească oaspeții. Trebuie menționat că fără ajutorul acestor întreprinderi locale nu ar fi putut ființa nici prezentul Supliment **Dunărea**, în care creatorii brăileni pot aduce, la lumina tiparului, gînduri și sentimente înălțătoare.

Gazde unice — nu doar ca organizatori ci și ca spectatori — brăilenii și-au întîmpinat oaspeții cu căldură, cu entuziasm, uneori cu o răbdare ingerească, din dorința cea mai curată de a se bucura de **evenimentul** cu care oficialitățile orașului i-au făcut contemporani.

Iată teatrele înscrise, efectiv, în concurs (în afara teatrului-gazdă) : 1. Teatrul **Bacovia**, Bacău, cu **Matca** de Marin Sorescu, 2. **I.A.T.C.** cu aceeași **Matca**, 3. Teatrul **Giulești**, București, cu **Iarna cînd au murit cangurii** de Sorin Holban, 4. Teatrul Dramatic Galați, cu **Hanul de la răscruce** de Horia Lovinescu, 5. Teatrul **Nottara**, București, cu **Pensiunea Doamnei Olimpia** de I.D. Șerban. Se constată, cu părere de rău, participarea a 2 teatre de provincie (Bacău și Galați, cînd erau atît de aproape Iași, Piatra Neamț, Botoșani, Ploiești, Pitești...) și 3 de la București (2 teatre profesioniste cu spectacole vechi și studenții Institutului bucureștean). Cu **Familia** trupei locale s-au totalizat 6 spectacole de concurs (din care 2 după același poem dramatic). Organizatorii, generoși, au prevăzut în palmares (ab initio, neștiind cîte trupe vor fi în final) 7 premii și 4 diplome.

Pentru puritatea începuturilor a fost binevenită acordarea premiului de debut feminin celor trei studente care au contribuit la crearea spectacolului **Matca** — I.A.T.C. : Mona Chirilă (regie), Irina Dimiu (scenografie), Oana Ștefănescu (interpretare) rămîn obligate prin această tîmpurie recunoaștere. Fie ca timpul să le ferească de succesul vremelnic și de capcanele infatuării.

Nedreptățitul Galei rămîne Teatrul Dramatic Galați cu **Hanul de la răscruce**. După o piesă scrisă de Lovinescu cu trei decenii în urmă, care a devenit astăzi, prin idee, nu prin tratare, de actualitate, spectacolul obsesivei explozii atomice (cu personaje deprimate și deprimante, în situație-limită) nu a fost atît de slab încît să fie total neglijat. Tinerei regizoare Carmen Veștemeanu i se poate reproșa lipsa rigorii în restructurarea textului (cu lungimi melodramatice), pentru a reține miezul trăirilor acestor personaje bîntuite de amintiri, de speranța de a se salva. Dacă actorii Mihai Mihail, Liliana Lupan, Marcel Hârjoghe, Gheorghe V. Gheorghe, Ioana Citta Baciu au șarjat, au făcut-o din aceleași motive ca și actorii Teatrului Giulești : din dorința de a-și evidția numărul propriu, de a sublinia contribuția fiecăruia, din dorința de a se face remarcați și de a determina aplauze : Gălățenii aveau un motiv în plus față de giulești : rarele confruntări cu oamenii de presă, cu un alt public decît cel al sălii lor, i-au determinat să acționeze cu prea mult exces de zel. Dacă giulești au fost avantajați în șarjare, obținînd rîsul sălii, în cazul gălățenilor, dramele personajelor (și așa încărcate de autor) au devenit, prin jocul actorilor, tragedii antice. Dacă s-ar fi analizat cu mai multă obiectivitate, s-ar fi recunoscut cel puțin valențele interpretative ale unei actrițe ca Ioana Citta Baciu. Între ea și Agatha Nicolau (la fel de șarjate), prima ar fi fost mai îndreptățită să ia premiul interpretării unui rol secundar.

Dacă nici un spectacol nu a excelat în realizarea unui decor deosebit, juriul ar fi trebuit să nu acorde nici acest premiu, așa cum nu s-au acordat **premiul de regie** și **premiul special al juriului**. Acordarea acestui premiu lui Dan Jitianu, pentru ceea ce a făcut în **Matca** de la Bacău, nu-l onorează pe autor. Un decor simplist, minim, nu poate fi măsura aplaudării nici unui creator.

Prin recitalul său, Carmen Ciorciilă a dovedit a fi o actriță de mare forță și expresivitate. Ar fi fost interesant să o vedem cum evoluează în cadrul unei reprezentații complexe. E paradoxal că Iașiul nu a fost prezent cu nici un spectacol, deși directorul teatrului, Mircea Radu Iacoban, a fost de față pe tot parcursul Galei, alături de criticul Ștefan Oprea (li s-au lansat volumele **Noaptea** și, respectiv, **Din fotoliul 13**).

Cum concurența a fost redusă, greutatea **Marelui Premiu** acordat **Familiei** din Brăila, se diminuează. Ne-am fi așteptat ca Alexa Visarion să aducă noutăți variantei brăilene față de aceea realizată la Ploiești. Se pare că timpul a fost scurt și „tensiunea" pregătirii galei nu a fost tocmai prielnică. Trupa brăileană și-a schimbat mult structura, s-a îmbogățit cu multe talente tinere, și-a împrospătat suflul, dar, totuși, ceva îi lipsește : siguranța de sine a jocului dezinvolt al marelui actor care aspiră să iasă din propria individualitate, pentru a da formă individualității străine lui (revelindu-i plăcerea eliberării în direcția unui sentiment sau a unui cuprins intelectual). Actorii brăileni au fost buni, dar au fost prea mult ei înșiși și prea puțin ceilalți. Ei au capacitatea să anuleze reacțiile, reflexele lor corporale obișnuite, pentru a le înlocui cu altele potrivite individualității lor pe care vor să le reprezinte.

În acest proiect al retrospectivei, aș atrage atenția asupra felului nefiresc în care sînt îmbrăcate personajele feminine : Dorina Sătmaru (Marilena Negru) ; dacă primul costum este admisibil, rochia de casă cu pantofii trotteur nu se pot tolera într-un spectacol modern (1987). Tot așa cum nu pot fi acceptate toaletele, coafurile și machiajul Ilenei Cristache (Rodica Mușețeanu). Actrița nu are nici o vină, cineva trebuie să fie atent la toate aceste detalii. Actorul de pe stradă și actorul de pe scenă trebuie să fie două personaje total diferite.

Dacă Gh. Moldovan ar fi mai puțin afectat, iar Marilena Negru mai puțin patetică, spectacolul ar cîștiga în dimensiunea acestei profunzimi a trăirii pe scenă. Bujor Macrin — un talent autentic al teatrului brăilean (căruia i se alătură colegii mai tineri, George Toropoc, Sorin Dinculescu, Anamaria Păslaru), nu trebuie să fie lacrimogen în ipostaza Alexandru Sătmaru. Pentru capacitatea lui de exprimare, ar fi fost de-ajuns doar să mimeze suferința, la modul interiorizării specifice.

Aș dori ca aceste considerații critice să nu supere pe nimeni. Ele sînt enunțate pentru ca editiile viitoare ale Galei brăilene să poată avea mai multă consistență artistică, mai mult spirit competitiv, o mai înaltă ținută profesională, care să pună în dilemă aprecierile oricărui juriu. Numai prin autoexigență, Gala brăileană va cîștiga în prestigiu.

Deocamdată, Marele Premiu îl merită organele locale, competente, întreprinderile care au susținut moral și financiar o mare idee : Ideea nevoii de competiție pe tărîmul artei teatrale, la Brăila.

Nicoleta Gherghel

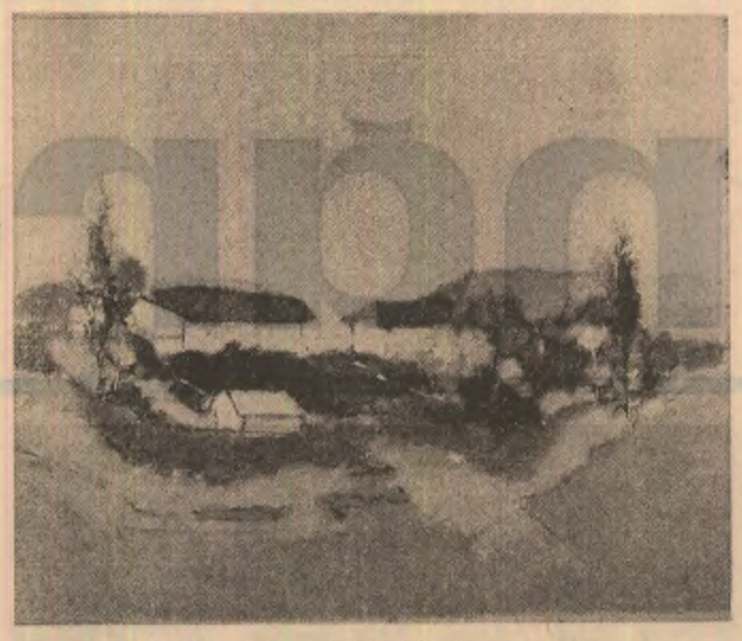

Tablouri de Mihail Gavrilescu

„Eu mă duc, mă prăpădesc..."

Sînt cunoscute versurile unui cîntec al celebrului rapsod popular, Barbu Lăutaru :

„Eu mă duc, mă prăpădesc
Ca un cîntec românesc"...

Interpretînd superficial, aici se poate citi tînguirea elegiacă a bătrînului și legendarului Barbu Lăutaru, ce simte apropiindu-și sfîrșitul. Sînt așadar cuvinte de testament, dar nu ale oricărui testament și în descifrarea acestor sensuri posibile dorim a zăbovi.

Anunțarea propriei prăpădiri o face Barbu Lăutaru printr-o referință la realitatea sa de-o viață, cîntecul popular românesc cu care s-a identificat în totalitate. Se află aici ceva din sensul expresiei noastre populare : a se prăpădi după cineva, de dorul cuiva, adică a-l iubi nespus de mult... pînă la moarte . **A se prăpădi** înseamnă încă „a muri".

Dacă această comuniune semnifică la adevărații creatori umanizarea artei sau sensibilizarea artistică a umanului, rămîne o întrebare fără răspuns. Seducția exercitată de artă asupra omului este totdeauna tulburătoare prin sensurile ei. Nu știi niciodată ce-a fost mai întîi, **Omul** sau **Creația**. Oricum, această simbiotică contextualitate este doar o primă sugestie estetică decurgînd din versurile citate.

Să mai notăm, de aceea, că un cîntec bătrînesc nu dispare total, nu poate să moară cu adevărat, infirmînd încă o dată echivalența sinonimică : prăpădire — moarte. El doar se poate pierde, risipi, irosi pînă la o nouă reinviere. Un asemenea lucru „prăpădit" poate fi deci aflat, iar aflarea lui este deseori mai importantă decît prima sa existență concretă. Farmecul muzeelor mizează oare pe altceva ?

Astfel „a se prăpădi" este doar un mod eufemistic de a numi de fapt **nemurirea**. Cum ar fi zis Eschil : „pămîntul învins își îngroapă învingătorii". Și prin aceasta ajungem la un alt sens : **cel al nemuririi prin moarte.** Încă din Antichitate ea numea unul din motivele de invidie a zeilor asupra oamenilor. Este și aceasta un paradox, ori un mare adevăr al existenței : trebuie să mori pentru a deveni nemuritor.

Dar a rămîne nemuritor prin moarte reprezintă și ideal etern **al morții frumoase** și nu numai al tinărului și viteazului Ahile, ci și al bătrînului și înțeleptului țăran român ce-și pregătește uneori cu atenție grijă trecerea în neființă. Aici își află originea atîtea mituri ce-au văzut în moarte o filosofică reuniune a elementelor și poate și de aceea dacii făceau din înmormîntare, precum astăzi, o nuntă.

Ce mai înseamnă această prăpădire în cîntec ? Aici mă simt obligat să reamintesc o veche parabolă. Se spune că un spirit întreprinzător și obiectiv observator al realității, greul Antiphon, a vrut să demonstreze experimental că natura adevărată a „patului" este „lemnul". De aceea el a îngropat în pămînt un pat, care putrezind a înmugurit, mugur din care a răsărit un lăstar, deci lemn. Dar gîndirea experimentală este doar o formă a cunoașterii : la fel de adevărată, uneori în concurență prin adevăruri ce par de necrezut, este și cea speculativă. Dacă însă, spunea C. Noica, „îngrop patul într-o amintire, sau într-o nevoie umană, dacă îl îngropi în conștiința unui ucenic dulgher sau a unui ucenic pictor, atunci din pat nu se mai naște lemn, ci tot un pat. Patul naște paturi".

Tot așa se petrec lucrurile și cu cuvintele. Dacă le îngropi într-un mediu străin, din ele cresc doar înțelesuri simple, echivalențe semantice. Îngropate însă în pămîntul lor, în mediul lor specific, din ele cresc atunci o Rostire sau o Metaforă, ca sens derivat și nu echivalent. Esența artisticului este deci **răsădirea** într-alt loc, dar tot în „pămîntul" de-o seamă. Nu întîmplător Metafora provine, etimologic vorbind, de la „a transporta, a transfera" (gr. **meta-fero**).

Așadar prăpădirea în cîntec, adică tot în el însuși, naște un alt cîntec, dar îmbogățit cu noi valori de frumusețe. Este exact ceea ce-i spune și propune flăcăul fetei, „floare din grădină", ori „floare din fereastră", și invers, în oracția de nuntă : s-o răsădească în altă grădină unde va deveni și mai frumoasă :

„Măi bădiță, floare dulce,
Unde te-aș găsi, te-aș smulge
Și-acasă la noi te-aș duce.
Și te-aș răsădi-n grădină...",

și celelalte

A răsădi nu înseamnă doar a prelua și a muta dintr-un loc în altul, a repeta deci. „Cultura majoră, spunea și Lucian Blaga, nu repetă cultura minoră, ci **o sublimează**, nu o mărește în chip mecanic și virtos, ci **o monumentalizează** potrivit unor vii forme, accente, atitudini și orizonturi lăuntrice". Tot astfel, prăpădindu-se un cîntec, el nu reînvie pur și simplu, ci se sublimează neîncetat pînă la perfecțiunea capodoperei. Tot de aceea ciobanul pizmuit pentru bogăția hărniciei lui, de va fi să moară, vrea să fie îngropat tot în pămîntul îndeletnicirii lui dintotdeauna, perimetrul stînei. Undeva, Nichita Stănescu observa că poetul popular ne spune cum cîntă :

„fluieraș de fag
mult zice cu drag,
fluieraș de os
mult zice duios,
fluieraș de soc
mult zice cu foc",

dar nu zice nimic **despre ce cîntă** acesta. Interpretînd în felul nostru lucrurile, sîntem siguri că el cîntă **Miorița**, sublimarea, monumentalizarea unor trăiri răsădite în preajma mioarelor sale. Din prăpădirea ciobanului (ca univers material) răsădea balada (ca univers spiritual, aici artistic). Tot așa și în **Meșterul Manole**. Dacă ar fi rămas acolo sus, pe acoperiș, cum voia voievodul cel rău și orgolios (dar și estet prin această hotărîre), desigur că idealul artistic al meșterului ar fi fost în totalitate compromis. De aceea, aruncîndu-se de pe acoperiș în curtea mînăstirii, deci tot în contextul strict al activității sale creatoare, izvorăște „fîntînă lină", metaforă sugestivă a continuității, permanenței de împlinire chiar și prin moarte a zicerii artistului :

„Află că noi știm
Oricînd să zidim
Altă mînăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă".

Îngropîndu-se deci în cîntecul popular (**fatumul** creației este conștient ales, expresia unei vocații artistice de excepție), din acesta nu putea izvori decît tot un cîntec, **un alt cîntec**, de unde și valoarea artistică a motivului păsării Phoenix, motiv ce numește **arderea de sine** (moartea, deci) necesară marii creații, ca în **Oda (în metru antic)** eminesciană :

„De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai revin luminos din el ca Pasărea Phoenix ?"

Începînd deci ca o simplă, discretă și frumoasă tînguire, ori numai ca o consemnare înțeleaptă, lucidă, rațională a unei realități, zicerea rapsodică a lui Barbu Lăutaru, geniu al cîntecului românesc, se transformă treptat într-unul dintre cele mai autentice definiri ale unui important capitol de nescrisă încă **ars poetica folcloricae.**

Dumitru Tiutiuca

STAND

Aventurile unchiului Ted

Actor și dramaturg de aleasă ținută într-o tinerețe dedicată în întregime Thaliei, Valentin Gustav publică în anul 1974 romanul pentru copii și tineret „Insula robilor", pentru ca ulterior, ceea ce păruse o simplă digresiune a unui talent dotat multilateral, să se materializeze într-o manifestare narativă de reală forță. Apariția în 1976 a romanului „Căpitanul fețelor negre" subintitulat „Alte aventuri ale unchiului Ted", iar în 1978 a părții a treia a acestei veritabile trilogii „Vraciul alb" („Încă o peripeție a unchiului Ted"), constituie dovada elocventă.

Că acest periplu al lui Valentin Gustav în domeniul literaturii pentru copii și tineret era previzibil pentru istoricul literar cunoscător al manifestărilor actorului și mai ales ale autorului dramatic, ne-o dovedește mulțimea de piese pentru copii scrise de autorul nostru în perioada interbelică, toate jucate la teatrul „Muncă și voie bună" : „Dănilă Prepeleac", „Țușcă-Pușcă", „Hănsel și Gretel", „Sacul lui Moș Gerilă".

În trilogia românească dedicată unchiului Ted, Valentin Gustav respectă cu sfințenie legile care au făcut ani de-a rîndul succesul romanului de aventuri, lupta binelui cu răul creînd momente de intens dramatism, scene pe „muche de cuțit", și, după îndelungi peripeții, sfîrșind prin a consemna victoria binelui. Autorul nu este și nici nu se vrea un inovator în domeniul literaturii de aventuri. Iată de ce el respectă cu fidelitate rețeta succesului verificată și validată de toate generațiile tinere de cititori.

Eroul-povestitor este chemat la Brăila, locul de naștere al său și al unchiului său Anastasie, zis Ted. Ajuns la Brăila, i se înmînează testamentul bătrînului lup de mare, care conține de fapt povestirea unor peripeții extraordinare.

Corabia grecească „Dafne" naufragiază în apele Oceanului Indian ; supraviețuitorii, trei la număr — unchiul Ted, ipocritul și lașul Ahmed și cățelul Kuky — se salvează pe o mică insulă din arhipelagul Agalega. Insula este de fapt cuibul unor negustori de sclavi. Tot pe această insulă se mai află doi sclavi evadați — Maho și Dulu — care ulterior se împrietenesc cu supraviețuitorii naufragiului. Cum se soldează această alianță, ca și lupta dintre tabăra unchiului Ted și cea a lui Joe Rinocerul, comandantul traficanților de sclavi, ce se va întîmpla cu populația de sclavi îmbarcată pe sclavierul „Clementa", cum se termină o nouă și inevitabilă confruntare cu Joe, ca și întîlnirea cu un alt lider al traficanților, El Bahir, precum și cea din urmă confruntare cu Joe Rinocerul, cum va reuși unchiul Ted să se împrietenească cu triburile Tharaka și Keno — iată tot atîtea elemente nodale ale unei intrigi deosebit de spumoase și captivante.

Pe parcursul lecturii impresionează ușurința cu care autorul utilizează dialogurile, ca și gradarea tensiunii dramatice, anumite scene trădînd experiența de autor dramatic a lui Gustav Valentin. Într-adevăr, numeroasele piese scrise de autorul nostru : „Zgîtia", jucată la teatrul „Muncă și voie bună", „Knock-out", la Național, „Trei crai de la Odobești", la Alhambra, „Casa de pe deal", jucată la Sibiu, Timișoara etc., ca și piesa „Ghimpele", scrisă în colaborare cu Constantin Beiu (avînd un comentariu regizoral semnat de Traian Nițescu), nu puteau să nu-și lase puternica amprentă asupra scrieriului lui Gustav Valentin.

Chiar dacă psihologia unor personaje este schematică și convențională, chiar dacă unele scene tari sînt previzibile și drept urmare pot declanșa un efect contrariu celui scontat, romanele din ciclul dedicat unchiului Ted, scrise într-un stil fastuos — naiv și alert, tipic romanelor de acțiune, ocupă un loc de frunte în cadrul literaturii pentru copii și tineret, literatură care-și găsește în Gustav Valentin un slujitor devotat și plin de har.

N-aș vrea să încheie aceste scurte notații fără să spun două cuvinte despre coperta celor trei romane, concepută și realizată de pictorul brăilean Vespasian Lungu. Această copertă, respectînd întocmai spiritul trilogiei unchiului Ted, este o dovadă în plus a ceea ce se cheamă profesionalism, seriozitate și dăruire într-un domeniu considerat marginal — domeniul graficii de carte — care însă, cînd este slujit așa cum o face Vespasian Lungu, poate deveni o sursă de emoție estetică.

Constantin Gherghinoiu

Poeme pentru vîrstele fragede

Pe prima pagină a *României literare*, deseori numele lui Nicolae Arieșescu poate fi citit sub poeme de trei-patru strofe, caligrafiate îngrijit și care trădează în semnatarul lor un poet inzestrat, cu o sensibilitate autentică, capabil de viziuni lirice adesea memorabile. Prezența discretă în viața literară a Brăilei, Nicolae Arieșescu pare a fi tipul de scriitor preocupat mai mult de singurătatea pe care ți-o oferă laboratorul de creație decît de comunicarea culturală cu colegii de scris. Din acest motiv, debutul său editorial cu volumul *Dintr-un cîntec ca un zvon* (Editura „Ion Creangă", 1982) s-a bucurat din plin de efectul elementului surpriză.

Cartea nu este nici mai bună nici mai slabă decît cele mai multe apariții de același gen girate de sus-pomenita editură. Conține, din punct de vedere al destinatarului, cel puțin două categorii de poezii : pentru vîrsta de cinci-șase ani *(Desen, Un fel de maimuțoi, Vis de nea, Veverița înșelată)* în care găsim versuri simple, mizînd pe efectul rimelor și al poanțelor („Am un fel de maimuțoi / rătăcit prin jucării / și-i ceva așa, de soi / face numai ghidușii...) și poezii pentru vîrste ceva mai avansate (nouă-zece ani), în care scopurile (desigur, nemărturisite) ale autorului par mult mai ambițioase. Printre ele, la loc de frunte stau : educația patriotică *(Partidului, De țară, Ce ești țară, Acestui pămînt, Țara noastră* etc.), precum și educația estetică, prin poeme în care metaforele sînt de cele mai multe ori clare, rotunde, cu referențial ușor deductibil, încît pot fi utilizate de orice educator care dorește să-i familiarizeze pe copii cu arta poetică încă de la vîrstele cele mai fragede. În poemele de această natură domină peisajele în alb (fluturi, fulgi de ninsoare, flori albe, păsări albe etc. etc.) sugerînd puritatea și candoarea vîrstelor cărora li se adresează, precum și atmosfera de feerie (mai puțin inspirată mi se pare, în acest context, utilizarea repetată a comparației „fluturi — fulgi de nea", trădînd poate o fantezie oarecum obosită), după cum tot dominante mi se par a fi trimiterile la decorul naturist. Iată un exemplu : „Se colorează ziua cu fulgi albi de ninsoare / și ochiul se deschide sub pleoape tot mai mare / și-i ca un vis năluca copilăriei, vie / ce s-a întors azi noapte purpurie..." *(Acestui pămînt)*.

Universul tematic al volumului circumscrie motive din repertoriul clasic al poeziilor pentru copii, precum : Patria, partidul, anotimpurile, pădurea cu viețățile ei îndrăgite (veverița, cerbul), visul, jocul, cartea, mama, bunicul cu basmele etc.

Din păcate, multe din textele culegerii nu sînt scutite de rezolvări lesnicioase, stînd în vecinătatea kitschului poetic : „De ziua ta, maicuța mea iubită / cu ochii-atît de calzi și de duioși / eu îți aduc cu mîna mea grăbită / un mic buchet de ghiocei frumoși".

În poemele inspirate din lumea mirifică a naturii poetul își dezvăluie adevărata măsură a talentului. „Numai luna, albă / doamnă-n nesfîrșire, / peste cîmpuri trece — / pasăre-n rotire". *(Peisaj cu păsări)*.

În ansamblu, *Dintr-un cîntec ca un zvon* rămîne un volum inegal, care nu reușește decît parțial să împace rigorile accesibilității cu cele ale valorii.

Valentin Popa

Reculegere

Mihail Gavrilescu face parte din categoria pictorilor care știu că frumosul există pretutindeni și că, spre a ajunge la el (explicația îi aparține lui Fernand Leger), trebuie să te lași în voia sensibilității proprii, să-ți creezi astfel singura stare de spirit posibilă pentru a-l înregistra. Pentru pictorul Mihail Gavrilescu, instituirea unor astfel de raporturi a însemnat crearea unei atitudini deschise și eficiente față de realitatea închisă în forme, culori și ritmuri. Altfel spus, el ne propune în noua expoziție personală (martie, Galeriile de artă, organizatori : Cenaclul U.A.P. Brăila și Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila), fragmente ale realității, asumate și organizate plastic. Asumarea realității nu este însă, pentru pictorul Mihail Gavrilescu o simplă culegere de motive, eventual ierarhizate pe genuri : este în primul rînd exprimarea unei experiențe personale, definirea precisă a raporturilor sale cu lumea.

Desigur spectatorul poate începe prin a recunoaște și inventaria componentele concrete ale imaginii ce se oferă privirii ; cred că pictorul păstrează în mod intenționat asemenea repere — purtătoarele unor certitudini liniștitoare, și în parte, concesive acordate publicului dar privirea atent-cercetătoare va descoperi curînd că rămînînd aici s-ar simplifica nepermis de mult efortul creator al pictorului. Este, în aceste imagini, o reculegere serioasă în fața ritmurilor naturii și ordinii naturalului; este, de asemenea, dorința superioară de a pune în acord cu ele propriile ritmuri creatoare ; și mai este o afirmare clară, optimistă a unor forțe vitale conținute, care tensionează pictura lui Mihail Gavrilescu chiar și atunci cînd (rar) pare mai aproape de decorativ decît de pictural. De fapt, în ambele situații, pictorul aspiră să incorporeze în imagine un anumit element permanent care să-i scoată opera (= lucrarea) de sub stricta determinare temporală ; ajunge astfel să refuze particularul, indicația excesiv concretă, localizarea exactă, în favoarea unei autonomii tot mai accentuate față de motiv.

Continuînd procesul de adecvare a expresiei la modul său de a înțelege lumea și a se raporta la ea, pictorul Mihail Gavrilescu adoptă echilibrul compozițional și rafinamentul cromatic.

Fără a fi ostentativ impusă, este păstrată și afirmată logica constructivă, dominată în general de proporție și echilibru, menținută întotdeauna în limitele verosimilului. Gîndește și compune plastic astfel încît să amplifice suprafețele, dilatînd cadrul obiectiv limitat al suportului. Efectul acesta este sesizabil mai ales în peisaje, și este consolidat de încărcarea tuturor elementelor imaginii vizuale cu un conținut egal de expresivitate.

Culoarea se subordonează, fără contradicții și izbucniri violente, ordinei generale a structurii plastice. Se așterne uneori pe suprafețe mari, incorporînd o lumină calmă și egală, radiînd reflexe ce refuză delimitările stricte. Domină griurile colorate, trecerile tonale gradate — adevărate spații de odihnă optică.

Ana-Maria Vicol

Nelinişti

Urmare din pag. a 5-a

tr-o binecunoscută uzină brașoveană, studiase pe rupte și acum ajunsese șef de catedră la universitate. Trebuiau argumente solide să-l contrazică cineva, trebuia ca acela să devină mai întîi as în meseria în care se afirmase profesorul. Ca acum, de exemplu : cu gesturi firești, porni mașina, după ce verifică sistemele de ungere ; o opri, cerînd tinarului dispozitivul. Îl instală pe mașină. Își alese unghiul și viteza de înaintare în metal și reporni utilajul. Schimbă apoi materialul și repetă operațiile. Nici un mușchi nu i se mișcă pe față. Nici un semn care să trădeze ceea ce gîndea despre noul dispozitiv. Opri mașina, cerînd o lavetă. Își șterse mîinile într-un anume fel care pe tînărul frezor — stăpînul mașinii — îl făcu să exclame în gînd : „numai după cum plimbă laveta printre degetele mîinilor și poți spune că e de-al nostru".

Studie apoi piesa prelucrată, mingîind rugozitatea suprafeței. Scoase din geantă dosarul cu pricina și-l înmînă tînărului inginer : „Bravo băiatule. Să ți-o spun pe-a dreaptă: m-am «bătut» cu colegii din juriu pentru premiul tău. Eram neliniștit doar într-o singură problemă : după calculele mele totul merge strună pînă într-un anume punct, știi tu care. Voiam să mă conving de soluția adoptată de tine. Practic, ai reușit. Mă bucur...".

Îi adresă toate acestea cu o sinceritate nedisimulată. Tînărul primi lauda, dar voia să mai spună ceva : „Ați spus practic. Și teoretic se poate verifica. Priviți : azi noapte am reluat calculele, mă gîndeam că am greșit totuși pe undeva...". „Da' de unde, totul e perfect"... Voia să continue ideea, să-i spună că noaptea trecută...

IUBIREA MEA DE TAINĂ

Urmare din pag. a 5-a

care era un fost prieten al marelui nostru poet național, Al. Djuvara. „Convorbiri literare", după cum ne atestau tot un brăilean, Perpessicius, și colecția revistei, îl publica abia în luna august.

Tot din liceele Brăilei a pornit spre pictură George Petrașcu, altfel moldovean de origine, din Tecuci. Profesorul de științele naturii, intuindu-i înzestrarea artistică, l-a îndemnat să deseneze și, fără să se lase de învățătură, să se gîndească la posibilitatea de a deveni artist. Terminînd liceul, Petrașcu, amintindu-și sfatul dascălului său, a început să studieze concomitent științele naturii și pictura. Marea măiestrie a lui Petrașcu au remarcat-o nu numai exegeții români, ci și un experimentat și perspicace cercetător al artei ca Lionello Venturi. Fiindcă a venit vorba de liceele brăilene, trebuie să spun că în holul actualului așezămînt liceal Nicolae Bălcescu se află, pe peretele din față, o placă de marmură pe care sînt gravate nume de mare rezonanță ale culturii românești, foști elevi sau bacalaureați ai săi. După cum, de data asta dintr-o galerie de efigii, poate fi văzut la Universitatea din Cluj-Napoca, Florian Ștefănescu-Goangă, rector al acesteia între 1932—1940. Clujul universitar, după cum se poate deduce dintr-o amplă lucrare cu această temă a beneficiat de-a lungul anilor de serviciile intelectuale, uneori de pionierat ale unor mari profesori ca N. Minovici, Ștefan Secăreanu, iar în prezent de cele ale profesorului doctor docent de la I.M.F., Ion Gheorghe Simiti.

Puțină lume știe că marele Fl. Ștefănescu Goangă intelectual patriot și democrat, ținta gloanțelor legionare în 1938 a avut bărbăția de a le înfrunta, implicit operația extragerii lor de sub clavicula stîngă, pentru ca la asasinarea de către aceiași legionari a primului ministru Armand Călinescu să adopte o moțiune de protest.

Dar de l-am uita pe fratele său, marele cîntăreț de operă, Petre Ștefănescu-Goangă care într-un Cuvînt înainte la albumul tipărit la 100 de ani de la înființarea corului „Armonia" (24 septembrie 1871) scria într-o memorabilă prefață, nu emfatic, ci constatativ : „Dacă de viața literară a Brăilei, se leagă numele unui Istrati, Cerna, Perpessicius, Sebastian sau Mihu Dragomir, dacă în lumea științei s-au impus acelea ale unui Sandu Aldea, C. Hepites, Murgoci, George Vîlsan, Victor Vîlcovici, Edmond Nicolau sau Ștefan Bălan, nume de tot atîta rezonanță sînt și acelea ale unor Darclée, Alina Cluck, Gitana D'Olmar (Olimpia Mărculescu), George Niculescu-Basu, Ionel Perlea, Magda Nicolau, Alexandru Enăceanu, Nicu Apostolescu, Brailovski, Iani Xenachis, George Boulanger, Petrea Crețu Șolcanu, oameni care au dat strălucire orașului acesta de la „intersecția lumii orientale, cu vastele șesuri natale" — cum se exprima Cezar Petrescu — făcînd să-i răsune numele în lumea întreagă". Pesemne că alți oameni de știință și cultură ar revendica alte șiruri de celebrități. De pildă, pe juristul de faimă internațională Tudor R. Popescu.

Vocația pentru democratism și cultură a Brăilei s-a manifestat în anii revoluției noastre, între altele, după cum ne atestă un martor ocular, poetul Victor Tulbure, prin alegerea ca deputat al său în Marea Adunare Națională de la 28 martie 1948 a marelui nostru scriitor și om de carte, George Călinescu.

Deși pe însuși citatul mai înainte Petre Ștefănescu-Goangă, cu puțin timp înainte de moarte, l-am cunoscut la C.C. al U.T.C. discutînd despre înființarea unui Universal-Club al tineretului, în îndrumarea căruia se angaja să lucreze, alături de compozitorul Kirculescu, să ne fie permis să-l evocăm pe Mihu Dragomir, pe „dom' Mihu", cum îi spuneam eu, poetul, traducătorul magistral al lui Egdar Allan Poe (căruia în tinerețe îi dedicase și un poem), editorul lui Macedonschi sau Ranetti, eminescologul cu largi orizonturi și aplicații la text, fondatorul „Luceafărului" în care scriem, pe care îl deschidea cu un Prolog, cum poate numai „Dacia literară" mai beneficiase.

În mîinile mele și-a sfîrșit viața, la miezul nopții dinspre 8 spre 9 aprilie 1964, în spitalul din Giurgiu, pe cînd nu împlinise încă 45 de ani (e născut la 24 aprilie 1919), încît mai tîrziu m-am simțit dator, recăpătînd puterile necesare, să-l evoc într-un sonet, „Balada Mihului", (vezi volumul „Pietre de rîu", 1968) și-ntr-o poezie rămasă nepublicată, pe care o transcriu, întrucît am citit-o odată la festivitățile „Mihu Dragomir" de la Brăila.

Sînt niște gînduri regăsite, dintr-un microbuz cu care m-am întors de la Giurgiu, împreună cu Mihu Dragomir, neînsuflețit, de pe malurile Dunării natale spre Bucureștiul unde cenușa sa își doarme somnul de veci în cimitirul Bellu. Nu și sufletul său mereu pulsînd sînge viu în ființa noastră.

Dacă-mi aduc aminte — și îmi aduc prea bine —
Ne întoarcem din Țară, ciudat, doar amîndoi,
„Ai milă, Niculae, parcă-mi șoptea, de mine
Și lasă-mă o clipă istovul să-mi ogoi".

Și ochi n-avea să vadă nici Dunărea-i bătrînă,
Zbătîndu-se la țărmuri de-atîta nenoroc,
Nici Bărăganu-n hohot gîlgîitor de grînă
Și nici chiar primăvara, laleaua lui de foc

Tăceam. Tăcea. Doar ploaia de-aprilie mănoasă
Pe microbuzul nostru bătea ca pe un grînd
„Mai lung îmi pare drumul acum la-ntors acasă,
Vin tocmai de la Giurgiu !" parafraza glumind.

Era de-a dreptul straniu că eu, ținînd consemnul,
O vorbă nu scosesem tot drumul. Lacrimi doar
Căzînd incandescente pirogravară lemnul
Sicriului din blană masivă de stejar.

★

Iertat să-mi fie gîndul : nu jalnice litanii,
Și nici înduioșare să smulgă lacrimi nu-i
Cinzecișidoi îmi fură de buna veste anii
Sînt mult mai mulți cu șapte, ca anii morții lui.

8 aprilie 1987

Spuneam însă mai înainte că sufletul lui Mihu Dragomir cel deschis spre poezie, spre cîntec, spre știință și cosmos, spre noi geneze, e viu în ființa noastră.

CURIER BRĂILEAN

● În ultima ședință de lucru a Cenaclului „Panait Istrati" din Brăila al Uniunii Scriitorilor, desfășurată la 21 aprilie a.c. au citit din versurile lor poeții Alfred Tibereanu și Victoria Tănase, iar din creația epică, prozatoarea Andra Șerban Căpităneanu. La discuțiile conduse de Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului brăilean, au luat parte Corneliu Ifrim, Vasile Datcu, Ion Bălan, Vasile Rusescu, Lucian Chișu, Ion Stoinescu, V. Coman.

● În cursul lunii aprilie Galeriile de artă din Brăila au găzduit Expoziția **Bărăganul brăilean oglindit în arta plastică** (pictură și grafică), organizată de Muzeul Brăilei în colaborare cu Cenaclul U.A.P. din localitate. Expun tablouri și gravuri pictori contemporani cum sînt : Constantin Piliuță, Wanda Sachelarie, Emilia Dumitrescu, Vespasian Lungu, Nicolae Mitrofan, Constantin-Boer-Dondoș, Mihail Gavrilescu, Ion Gâță.

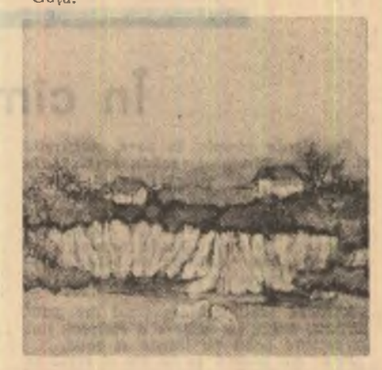

Răscumpărarea

CORNELIU IFRIM

...Caii trăgeau în lung, parcă încercînd să întindă, odată cu hamurile, tălpile săniei. Întunericul se încăpățîna să rămînă între umerii bălții, peste care se repezise o chiciură ascuțită. Tinca era cufundată în fîn pînă la brîul cojocului sub care o cuibărise pe Rada. Rămăsese cu gîndurile agățate de vorbele maică-sii : „Dacă-ți vine omu' în zori, apoi trebuie să ajungi la casa ta, să-i aprinzi focul și să-i pui pe masă mîncare ș-o cană cu vin". Desigur, așa trebuia să facă, știa, iar vorbele care urmară, venind după ea în timp ce sania se rupsese din încleștarea zăpezii, i se păruseră că sună a dojană.

Gîndea drept bătrîna, nimic de zis. Nici n-ar fi venit la Salcia, dar singurătatea o împinsese, încă din ziua plecării lui Pavel la Isaccea, unde fusese chemat pentru niște scule pescărești arvunite încă din toamnă. Acum, Tinca se întorcea acasă, la Capu Grindului, unde omul ei avea să vină, să-și întindă năvoadele și setcile, așa cum îi era obiceiul, pe cuiele din peretele chilerului, să le mîngîie împletitura și să-ncerce tăria sforii în dinții săi ca solzii de știucă tînără.

Ieșise din Salcia la cîntatul din zori al cocoșilor, dar întunericul nu se grăbea să plece, de parcă gerul și chiciura sleiseră lumina, sau o înțepeniseră departe, undeva peste Dunăre. Pe Rada o simțea caldă, aproape fierbinte, mișcîndu-se sub cojoc. Caii scăpară copitele în lături, semn că ajunseseră pe cocoașa grindului. Sania dirdîi un timp, apoi își reluă lunecarea de dinainte. Umbrele sălciilor îi arătau drumul care acum cobora spre burta Privalului cu Scoici, unde știa că totdeauna zăpada e mai mare.

Trebuia să se grăbească, să ajungă cît mai repede. Avea de aprins focul, de încălzit bucatele, de scos vin roșu pe care îl va fierbe la foc domol, cu scorțișoară, așa cum îi plăcea lui să bea cînd venea înfrigurat, din baltă.

Încă puțin și drumul avea s-o cotească spre baltă, acolo pe unde crivățul se repezea gîituit de muchea privalului. Atunci s-or dovedi caii de-s tari ori nu — își zise șfichiuind aburul ce-l bănuia pe deasupra crupelor. O creangă desprinsă din creștetul unei sălcii se repezi ca o pasăre spre sanie. Tresări și smuci fără să vrea de hățuri, iar caii strînseră zăbalele în dinți icnind scurt. Pavel n-avea să-i știe niciodată tresărirea. „Eeei... c-o femeie ca Tinca am curaj să merg pînă la capătul lumii, poate și mai departe" — așa spusese el odată, la un botez, spre ziuă, după ce luase mai multe pahare. Îl repezise pe Liță Oncescu, care îl înțepase cu vorbe batjocoritoare, cum că de-o fi să plece spre casă, s-o prăvăli din căruță și l-o pierde Tinca pe drum. Se întinsese deodată tăcerea peste veselia chefului, și asta o ajutase pe ea să se-nfoiască în mîndrie. Ce-ar fi spus omul său acum, de-ar fi știut că i s-a chircit inima de-o creangă ?...

Probabil că vîntul își schimbase direcția ori sania începuse să-l înfrunte în față, că simți deodată în nări nădușeala iute a cailor. Asta îi făcu bine, gîndindu-se că nu-i singură, ci cu doi cai înalți cît streașina casei, și cu Rada sub cojoc, caldă ca un miel abia născut. Sania se opri moale, apoi caii se traseră înapoi cîțiva pași. Din două mișcări Tinca coborî cu Rada în brațe. Zări în față un troian vălătucit de-a curmezișul drumului. „Hai, fata mamei !". o îndemnă ea blînd pe Murga, trăgînd-o în lături. Ocoli obstacolul și se urcă din nou în coșul saniei, unde cuibul făcut de trupul său începuse deja să se răcească. Trecură de Privalul cu Scoici, ieșiră și din pădurea cu sălcii și atunci, pentru prima dată, întunericul parcă se scutură puțin, devenind, spre Zăton, mai subțire. Cînd ajunseră la Fîntîna lui Suvac zorii deja se lățiseră, desenînd în depărtare satul ca o insulă de întuneric. Fluviul îl bănuiai într-o parte și în cealaltă, sub linia care despărțea cerul de albul întins al zăpezii. Caii se dădură la trap mărunt pe drumul acoperit cu o piele de gheață brobonată. Dacă mergeau tot așa, în jumătate de oră puteau fi acasă.

Murga sforăi înfundat, nechezînd apoi prelung. Așa se întîmpla cînd simțea prin preajmă alți cai, dau nu domoli ca Pagu, care nu-i stîrnea înfiorări decît cînd își băgau amîndoi botul în aceeași găleată cu apă. Iapa aceasta — prăsită în herghelia lui Stavris-armatorul, hărăzită să fie dusă într-un manej din Salonic, dar vîndută apoi în oborul Brăilei pentru că din naștere i se rătăcise pe gît o pată albă, ca un cap de drac, devenea neastîmpărată, gata să rupă și hulubele și hamurile, tot, cînd simțea în aer un miros iute de harmăsar gata de-mperechere. Acum însă, în toată pustietatea nu se arăta nici un cal. „Ușor, copiii mamei, că doar n-a dat strechea-n voi !". Deodată, șuieratul vîntului se auzi, altfel, de parcă pe ascuțișul lui s-ar fi tăiat un animal. Tincăi i se păru că vede cum aburul de deasupra cailor îngheață, transformîndu-se în aschii străvezii. Auzi din nou crivățul și, cocoțat peste el, un urlet încolăcit. Lupii, deci ! O scoase pe Rada de la piept adîncind-o în finul încălzit de trupul său, apoi șfichiui crupele înfierbîntate. Trase tare hățul dinspre Murga, părăsiră drumul, și o luară direct spre sat, prin balta înghețată. „Hai, copiii mamei, curaj, nu ne-om spăimînta noi din asta !". Un timp copitele zgîriară gheața ca niște gheare pe un fund de tingire, înaintînd fără prea mult spor, dar după cîteva lungimi de sanie se adunară în trap întins. Urletele i se lipiră din nou de timpane. Veneau continuu, se apropiau dispre cotul Dunării, înnodîndu-se unul de coada celuilalt. Tinca aflase ce înseamnă să te prindă lupii pe o vreme ca asta. Cînd era copil, doi vînători din satul său fuseseră încolțiți de o haită pe Grindu Raței ; abia în primăvară, după dezghet, oamenii mai aflaseră de ei, cînd le găsiseră doar pustile. „Din mine ce-ar mai rămîne ? o repezise gîndul pe Tinca. Nici de la cai n-ar mai aduna decît potcoavele...".

O umbră, ca un fulger negru, le tăie calea. Caii se ridicară pe picioarele dinapoi, gîlgîind nechezături scurte. Atunci Tinca simți cum o durere îi sfîșie pîntecele de-a latul. Cum de uitase de copilul ursit să vină pe lume peste cîteva luni ? Se gîndise doar la Rada și la ea, dar copilul, iată, îi dădea semne de spaimă. Încă din ziua în care aflase că va veni și al doilea prunc își spusese că-i băiat, și-i alesese și nume, Sandu, de la Alexandru, deși știa că nu era creștinește să-l boteze nici în gînd înaintea nașterii ; dar se supusese gîndului lui Pavel, focului său de-a avea un flăcău. Cînd Sandu o lovise prima dată cu piciorușele îi spusese lui Pavel ; el își lipise urechea de pîntecele fierbinți, ascultînd și bucurîndu-se la fiecare zvîcnit, și rostind duios, de mai multe ori la rînd : „Băiatul tatei !".

O trezi din gînduri un mîrîit ca de dulău întărîtat, venit din stînga saniei, unde se ivîră două sclipiri albăstrii. Tinca trase din fîn coada furcii, se ridică în genunchi, rotind-o deasupra capului și îndemnînd caii se aruncară înainte într-o goană bezmetică printre sălciile răzlețe. „Doamne, își zise Tinca, dacă ne izbim de vreun trunchi, se răstoarnă sania și sîntem pierduți !" Lupii rămăseseră undeva în urmă și-i veni în minte speranța că s-or fi speriat. Apărură însă brusc de-o parte și alta a cailor, încercînd să-i rupă de burți. Erau patru, îi vedea bine acum. Spre cel mai apropiat repezi furca, dar coada lucioasă îi fugi din palmă. Caii se ridisară pe picioarele din spate și răsuciră sania în loc. O auzi pe Rada plîngînd, iar pîntecele începuse să-i fie tăiat de dureri scurte. „Ne vor sfîșia pe toți !" strigă cu disperare. Și Sandu va fi mîncat de lupi odată cu noi... Pavele! Pavele, ce să fac ?!" Parcă devenise și ea fiară, mai fiară decît lupii. Era gata să se repadă în mijlocul lor, să-ncerce să-i sugrume. „Dacă le-aș arunca cojocul ? Întărîtați de mirosul de oaie s-ar putea potoli !" Se dezbracă și aruncă cojocul între două jivine care-o încolțeau pe Murga. Toată haita începu s-o hărțuiască, dar după puțin timp, probabil că nu dăduseră de gustul așteptat al sîngelui, lupii începură să se sfîșie între ei. Scăpați din încolțire, caii reîncepură goana spre sat, lăsînd în spate larma încăierării. „Poate vom reuși !" își ridică Tinca gîndul în vorbe. „Iată, în cîteva minute vom fi în coasta cimitirului. Dar dacă ne vor lua din nou urma ?!". Acest ultim gînd parcă îl auzise și Rada și ființa aceea din pîntecele ei pe care o dorea băiat, după focul ce-l bîntuia pe bărbatu-său. Rada începu iarăși să scîncească în fîn, iar ghiarele din pîntece s-o încingă asemenea unor furci trecute prin mustățile focului. Își înfipse mîna stîngă în fînul de sub spatele Radei, încercînd s-o legene, și atunci simți în vîrful degetelor ceva rece și ascuțit. „Toporișca !" Cum de uitase de ea ? Doar știa că întotdeauna Pavel o ținea în coșul saniei sau al cărutei.

Încă zece pași galopați și aveau să intre în cimitir. „Blestemații, poate s-or speria măcar de brațele crucilor". Nu-și sfîrșise cu totul gîndul și urletele o ajunseră din urmă. Haita înconjură iarăși sania. Unul se repezi la Murga s-o rupă de gît, dar iapa se feri în lături, lunecă și se răsturnă trăgînd după ea și pe Pagu. Caii erau acum la pămînt, zvîrcolindu-se, încercînd cu disperare să se ridice. „Acum va începe sfîrșitul" Nu mai avea de ales. Tinca fulgeră securea de două ori în dreapta oștii, apoi de alte două ori în stînga. Cînd simțiră eliberarea de oiște, caii zvîcniră în picioare, scuturară capetele scăpînd și de prinderea din cîrligul din față. Liberi, începură să-și arunce copitele cu furie înspre locurile în care ar fi vrut să dea de dihăniile încinse de pofta cărnii lor. Nechezară și rupseră aerul cu dinții, apoi se avîntară spre sat, trăgînd după ei o pulbere de zăpadă învolburată. Ceea ce sperase Tinca nu se împlini : lupii urmară caii doar pînă la prima salcie, parcă pentru a se convinge că pericolul s-a îndepărtat, apoi strînseră din nou cerc în jurul saniei. Tinca se întorcea după rotirea lor, privindu-i pe rînd în ochi, iar privirile ei le stîrneau rînjete și întărîtări. Începuseră să rupă din tălpile săniei și să se arunce spre coșul în care simțeau mirosul ademenitor al cărnii. În timp ce reteza aerul din jur cu lama toporiștei se gîndi cam cum ar fi prima mușcătură ; de asta îi era teamă, pe celelalte n-avea să le mai simtă pentru că va mușca și ea, iar prin dinții ei se vor scurge toate durerile ce vor veni. Doamne — Dumnezeule, dar acum nu mai avea rost și nici timp să gîndească, trebuia să se apere ! Femeia lui Pavel Pruteanu era o femeie strașnică, iute și curajoasă, asta știa satul lor și toate satele bălții ! În două rînduri alți hulpavi încercaseră să se înfrupte din trupul ei. Odată, unul al lui Pripas, cînd ea încă nu se măritase, îi ațînuse calea într-o noapte ; se apărase cu disperare zvîrcolindu-se sub trupul lui mătăhălos pînă ce simțise în palmă coada secerii, pe care o scăpase din mînă în prima clipă a încăierării, și-atunci îl fulgerase cu gînd să-i prindă beregata, dar îi reteză doar sfîrcul nasului. Scăpase. Satul aflase chiar a doua zi întîmplarea și-i dăduse lui Pripas, un nume de ocară, pe care-l purta de zece ani încoace : Prinas. Altă dată, necazul se abătuse pe ea la bostană. Pavel plecase chemat de lipoveni să-i ajute să tragă un năvod greu din baltă, că se abătuse o toană groasă de știucă și n-o puteau dovedi singuri. Frații Scurtu, care-aveau bostana vecină cu-a lor, aflaseră că-i singură și năvăliseră peste ea în colibă. Îi zgîriase și-i mușcase, iar apoi, reușind să se smulgă din încleștare, fugise spre malul Dunării, gîndind că poate va vedea vreo lotcă și va chema ajutor. Dar fluviul era pustiu și-atunci se aruncase în apă ; după ea, Stroe Scurtu, cel mai mare din frați. Cînd o ajunsese și întinsese mîna s-o apuce de păr, Tinca se dăduse la fund, iar cînd apăruse din nou la suprafață îl prinse cu amîndouă mîinile de gît. Se scufundară, și-n timpul ăsta stringea tare, tare, simțind carnea ca pe-un aluat dospit care i se bulboacă printre degete. După un timp, mișcările lui Stroe se topiră în înțepenire și Tinca zvîcnise de cîteva ori din picioare pînă ce dăduse cu gura de aer, apoi înotă spre celălalt mal. Pe Stroe îl scoase Dunărea două zile la Cotu Pisicii, umflat ca o bute și cu ochii supți de pești. O adusese și pe ea, să-l recunoască. La tribunal, judecătorul o privise cu uimire și-i spusese : „Măi femeie, ești bărbat !" De-atunci nimeni nu se mai încumetase să-i taie calea. Doar acum, lupii...

Pîntecele începu din nou să-i zvîcnească fierbinte. Sandu era acolo, desigur că aflase de primejdie de se-nspăimîntase așa. Rada plîngea cu sughițuri întrerupte de sufocări în lațele cojocului. Gîndurile i le tăie brusc o durere scurtă deasupra cotului sting ; colții se înfipseseră adînc și-i rupseseră carnea. Da, știa prea bine că dacă lupii hămesiți dau de gustul sîngelui, nimic nu-i mai poate opri să-și isprăvească ospățul. „Dacă aș fi avut cojocul, n-ar fi ajuns la carne, la sînge !" îi țîșni gîndul cu cuvinte țipate, care chemară alte cuvinte : „Cojocul ! Cojocul l-am aruncat ! Ce-aș mai avea de aruncat ?... Poate dacă m-aș arunca eu, s-ar sătura și ar putea scăpa măcar Rada. Așa voi face !" spuse cu hotărîre, stringînd toporișca și tăind aerul din jur ca o datorie ce trebuia împlinită înainte de a sări din sanie. „Dar eu însemn și Sandu ! Dumnezeule. Doamne-ferește, Sandu este băiatul care va veni, băiatul pe care Pavel îl așteaptă de cînd părintele Mirea ne-a pus cununile ! Nu, nu, așa ceva nu trebuie să se-ntîmple !". Pavel nu-i va ierta niciodată, nici măcar după moarte, această slăbiciune de care ar fi fost iertată orice femeie, numai ea, Tinca lui Pruteanu, nu ! Sandu avea să poarte mai departe numele omului său, se va numi Alexandru Pruteanu, și-l va alinta Sandu, așa se cuvenea să fie ! Vietatea din pîntece se zvîrcolea cu îndîrjire, chinuind-o cu tăișul unor dureri ascuțite. La două palme de capul Radei se ivi un bot rînjit, gata să se repeadă și să apuce. „Rada ! Doar ea ne poate salva, doar ea mai poate amîna sau scuti sfîrșitul lui Sandu !" I se părea că dacă ar fi întins mîna ar fi atins crucile din marginea cimitirului unde se-nțepenise sania după slobozirea cailor.

...O larmă se-apropia din depărtare, ca trecută printr-o sită deasă ; și parcă și sunete de zurgălăi și parcă și-un pocnet de pușcă... Dar asta nu putea fi decît închipuire, un vis de nădejde, așa cum le vin oamenilor înainte de a fi cuprinși de înghet. Alți doi lupi năpădiră coșul saniei și atunci Tinca o smulse pe Rada din fîn, aruncînd-o peste marginea scindurii. Închise ochii și se pierdu în neștire.

...După ce fuseseră ridicați de năvala cailor ajunși în sat, oamenii se repeziseră în marginea cimitirului tocmai cînd sălbăticiunile se pregăteau să-și continuie isprava începută lîngă tălpile săniei. Din Rada mai rămăseseră doar resturi flocăite de cojoc. Pe Tinca o aduseseră pînă la o casă pe brațe. Pavel era acolo, aprinsese focul și-și pusese mămăliga la fiert. Din ziua aceea Tinca nu mai rostise nici un cuvînt, de parcă lupii i-ar fi luat cu ei glasul. În aprilie, cînd dăduse colțul susaiului, venise pe lume Sandu. Era dolofan, cu pielea albă, semăna cu taică-său. Crestea ca din apă, iar la prima zi a Crăciunului se ridicase în picioare copăcel. Trecuse și Anul Nou și abia în seara de Bobotează o auzise Pavel vorbind pentru întîia dată de la ospățul înnegurat al lupilor. Se așezase pe lavită și, în timp ce-și legăna pe picioare pruncul, îi povesti omului său gîndurile de care se simțea ostenită.

A doua zi dimineață, cînd lumina încă nu se ridicase peste sat, Tinca se strecură din așternut, își sărută pruncul și ieși tiptil din casă. La începutul slujbei, în fața bisericii oprise o sanie și doi oameni năvăliră în pronaos. Unul din ei strigă peste vorbele părintelui Mirea : „De lipsește vreun om din sat, să știți că în marginea cimitirului e-o pată de sînge tîrîită spre baltă !"...

...Tinca își plătise păcatul.

CĂLĂTORIA ȘI CĂLĂTORIILE

Ce forțe-l îndeamnă oare pe om la acțiuni atît de incomode, care presupun riscuri de toată mîna, o nesiguranță perpetuă și o risipă de energie însemnată, cum sînt călătoriile ? Grea întrebare !

Cuprins de mirare în fața spectacolului grabei, revărsat aproape zilnic pe buza unei modeste nave de pasageri fluviale, m-a vizitat ideea dacă nu cumva s-ar putea construi o metaforă din nevoia de a călători a omului, metaforă capabilă să aducă un anume dram de ordine în vălmășagul nevoilor noastre mișcătoare, ce ne împing, cu voia sau fără voia noastră, la tot felul de călătorii, de-ai crede, pînă la urmă, că nevoia asta de a nu sta locului, vine din alte rațiuni, și nu din ale noastre proprii. Amăgit de noutatea gîndului și cuprins de graba unor revelații străvezii, am pornit în excavarea filonului ce părea consistent, dar am înțeles repede că vadul era sterp. Călătoria ca stare nu poate ajuta la construirea unei cărări pe firul căreia să rînduiești faptele, alese pe sprinceană, ale unei civilizații, și să descoperi astfel un adevăr, la urma urmei aflat chiar în premise. Ea nu se poate împlini în metaforă călăuzitoare pentru simplul motiv că civilizațiile înseși sînt o curgere continuă.

După o neguroasă epocă nomadă, omenirea își va fi găsit prilej de taifas pentru cine știe ce oblojeli ale ființei obosite, și atunci ar fi găsit niscai delicii, cu totul noi, în sentimentul de stabilitate al așezatului. Astfel ia naștere sentimentul copacului bine fixat în țărînă, capabil să înfrunte vitregii de tot soiul.

Primele civilizații, cea egipteană și cea greacă, sînt atît de captivate de alura noului sentiment, încît, pînă și cele mai reprezentative gesturi ale lor, piramidele și templele, cu care-și propun să opreasca entropia veacurilor, sînt niște monstri de stabilitate.

În tot cuprinsul acestora, în afara intereselor imediate, călătorii inițiatice nu se vor face. O singură fericită excepție, o ispravă greacă, ce poate fi circumscrisă ideii de călătorie pentru sine, transformă actul respectiv, cel al lui Ulise, într-o Odisee, deși astăzi, o atare ispravă a ajuns de competența unui luntraș de frunte. Interesant în această călătorie nu mi se pare norocul voiajorului de a se iniția în sine pe banii statului, ci chiar mobilul ei lăuntric, intim, care-i unul inițiatic ; Ulise efectuează călătoria ca regăsire.

În afara expedițiilor puse să rezolve problemele curente ale lumii de atunci, adică războaiele și comerțul, omul nu se mișcă din casă, el are încă pe buze dulceața așternutului cald și în mîini simte căldura trupului femeii sale. Nu vrea să le părăsească pentru himerele ce-i joacă uneori dansuri șugubețe undeva, la răspîntia dintre noapte și zi, și nu le va părăsi încă multă vreme, pînă în preajma Renașterii, cînd sufletul omului, saturat de nostalgie, răbufnește. Semnele unei anume neliniști se puteau percepe încă cu două-trei secole în urmă, cînd, prins între cer și pămînt, omul are bănuiala că a venit vremea să recupereze pentru sine inclusiv zborul. Într-un ceas de luminare se apucă de catedrala gotică, unde-și dezvăluia parte din focul nostalgiilor infinite. Arcele se înaltă, capătă consistențe de aer cețos, vechea stabilitate e contestată, sulițele prelungesc materia grea mult dincolo de materialitatea propriei naturi.

Deocamdată e doar un semn, un semn al nevoii de a nu sta locului, un gest doar, chiar dacă sublim. Prea multele secole de stagnare, obediența unui timp impietrit, gem sub o amenințare nouă ; nostalgia unei stări pierdute, nimeni nu știe unde, nimeni nu știe cînd. Semnalul de prea-plin al tensiunii noului sentiment nu putea veni de la alt popor decît cel spaniol, oameni mai orgolioși și mai singuri decît oricare alții pe lume. Pornesc atunci cutreierările, motivate în fața curioșilor și-a celor dornici de comentarii mărginașe, ca acte supuse economicului, dar avînd în subsidiar mobiluri mult mai grave. Astfel, nu-i lipsit de interes că tocmai italianul Cristofor Columb, devenit apoi spaniol, cel care n-a știut toată viața nici măcar anul nașterii și locul venirii lui pe lume, e primul ce deschide lunga stagiune a călătoriilor de fond, și o face cu atîta îndîrjire, evident, cu mult dincolo de ce-ar fi putut naște o simplă nevoie materială, încît, chiar de la bun început, actul său devine suspect. Regret nespus de mult, acum, la atîția ani de la consumarea actului, faptul că în acea noapte a anului 1492 probabil, n-am fost de față la ce vor fi discutat Columb cu învățatul călugăr Juan Perez de Marchena, în tainițele mascate de noapte a vreunei chilii din mînăstirea La Rabida, unde faimosul navigator intrase, mînat de foame, sete și deziluzii, în drumul lui spre Franța. Regret, căci aș fi căpătat, poate, vreo confirmare a ceea ce presupun eu aici.

Columb pleacă astfel să cutreiere lumea inițiind călătoria ca refuz al istoriei, integrînd și lărgind ipostaza călătoriei lui Ulise, adică a călătoriei ca regăsire.

Îl pun pe Columb în capul seriei de singuratici, nu pentru că am uitat de Marco Polo, și el curios pînă dincolo de omenesc, ci pentru faptul că ultimul, venețian fiind, dedat mai înspre fastul bizantin exteriorizat, a plecat spre răsăritul Asiei împins de nevoia cunoașterii celorlalți și nu a lui însuși. La urma urmei, Marco Polo a pornit să găsească acolo exact ce știa că va găsi și nimic mai mult, pe cînd solitarii Columb, Bartolomeo Diaz, Vasco da Gama, de-abia dacă puteau crede că vor găsi ceva.

Cum-necum, starea asta de nestăpînită mișcare va marca profund civilizația, și timp de vreo două-trei secole, nimeni nu pare a se mai înțelege ca lumea cu lumea. Pornesc călătorii în toate direcțiile și pe toate lungimile de undă, scotocindu-se pămîntul, cerul, sufletul omului, chiar și mădularele lui Dumnezeu. Omul renaște, se reformează, ba chiar se contrareformează pînă ajunge la o nouă oboseală și, într-un al doilea moment de taifas, lui Pascal chiar îi vine pe limbă ideea că nenorocirea semenilor are doar o singură cauză, și anume că nu-s în stare să stea cuminți într-o odăiță.

Și uite-așa, clasicismul găsește terenul bine îngrășat ; omenirea are nevoie de stabilitate.

Numai că zguduirea produsă de vîrtejul călătoriilor Renașterii a lăsat fisuri ce nu peste multă vreme se vor deschide ca niște falii. În așa fel încît, pe la sfîrșitul secolului al XVII-lea lumea e cuprinsă iar de febră. Dar călătoriile de acum vor fi marcate de o anatemă grea, intuită probabil mai demult, dar acum definitiv fixată în constiințe ; relativismul primitiv. Se inițiază ceea ce am putea numi călătoria ca fugă de sine, iluzorie desigur, dar nu lipsită de învățăminte adînci. Nu ne mai surprinde faptul că tocmai acum europeanul descoperă pe american, pe egiptean, pe arabul mahomedan, pe cel din Persia, pe chinez, prototipuri umane ce de-abia dacă stîrneau curiozități de-o zi cu un secol în urmă. Se descoperă particularul, individualul, ireductibilul. Pînă într-atît, că însuși iezuitul Le Compte, în cartea sa despre China, ajunge să afirme : „Ne înșelăm și noi, și ei, (chinezii), deoarece ideile noastre preconcepute ne împiedică să vedem că majoritatea acțiunilor omenești nu au o semnificație în sine, ci au valoarea pe care popoarele le-au acordat-o în momentul cînd le-au instituit". Ei, da ! De aici și pînă la Einstein distanța se reduce simțitor. Nu va mai fi nevoie decît de o singură treaptă, cea romantică, și marea călătorie e ca și făcută.

Călătoriile romantice se vor face sub semnul unui Candide, dar a unuia cu mai puțină candoare, inițiindu-se un gen nou de călătorii, călătoria ca semn al îndoielii. Întrebarea lui Nerval pare cît se poate de firească, în tot acest nefiresc aparent ; „Nu m-ai întrebat încă unde mă duc ; dar o știu eu însumi ?". Nici Alecsandri nu-i lipsit de ispitele unui astfel de program lipsit de program : „...am obiceiul a călători fără mars-rută hotărîtă dinainte, ci numai după îndemnul fantasiei mele". Indiscutabil, în spatele acestor lipsuri de premeditare se ascunde un fapt dureros : o bănuială că ceva nu e în regulă, și acel ceva pare a fi tocmai atotputernicia lucrurilor văzute în plină lumină. Se contestă planul, prestabilirea, schema clarificatoare, drumul indicat. Îndolala mașină, roade, sapă, subrezește, dar efectul distructiv al stării acesteia se vrea benefic îndreptat numai asupra structurilor anchilozate deja, ființînd pe marginea gropii.

Se descoperă noi spaime și lumea pare a se îmbrăca definitiv într-un costum pe măsură. Prin romantism omul, sfîșiat între nostalgii iremediabile și tari, se dislocă definitiv din sfîrșeala plăcută a odihnei goale, înscriindu-se într-o perspectivă mișcătoare din care nu va mai scăpa niciodată. Se pregătesc astfel timpurile moderne.

Vasile Datcu

AUREL M. BURICEA

Oglinzi

ne-am cules din oglinda iernii
chipurile noastre lichide unduitoare
să legănăm spre izvoare
și nu călătoreau prin aer,
nici prin foc, nici prin apă,
cu atît mai puțin în plasmă,
erau toate acestea la un loc
și tinerețea noastră urca
spre piatra albă a nopților
acolo unde iubirea sprijină
cu privirea grădina în floare
eu pe malul drept am rămas
tu pe cel sting fără glas
împreună priveam
cum întinerim în oglinda
de aer, apă, foc și plasmă
și parcă dincolo de zmoala nopții
amintirile se întorceau spre casă
la petreceri și sărbători

doar zborul lebedei încremenit
în aisbergul unui vis îndepărtat...
cu vara liniilor dintr-un cerc uitat
cînd copilăria era furtuna tuturor
cercurilor

imaginile noastre alunecînd
prin desfrunzirea timpului,
pe aleea visului innoptînd,
visînd alături de zeii Olimpului...

chipurile noastre trăite rămîn
un munte de soare al tăcerii
acoperit de ninsoarea galbenă a
toamnei

ca amintire a unei dimineți
în fața unui combinat chimic
care fabrică fructe artificiale,
sentimente din fibre sintetice
văzduh din celofan albastru,
iluzii din acid sulfuric,
ca amintirea unei dimineți
la marginea unui oraș așezat

unde este timpul cînd atingeai
cu sufletul ivirea ninsorii

iarna se-așterne peste tăcerea pietrei
drumuri oarbe par înzăpezite de trecut.

MIH. LUPAȘCU

Crezînd

Orice lucru ține o idee,
Cum în bobul apei, curcubeie.

Oul ciocîrliei ține cîntul,
Precum mutul tăinuie cuvîntul.

Foraminiferul doarme-n cretă,
Vine un ecou și mă repetă.

În dureri sînt viscole și brume,
Neființa, dincolo de lume.

Trupu-n aer caută tiparul,
Cum arama-și caută zlătarul.

* * *

Grinzile genezii își așează,
Rezistența-n piinea de pe masă,
Minzul amintirii îmi nechează,
Cînd melancolia mă apasă.

* * *

Am văzut un singer cum punea,
Trupul lui sub bardă și rîndea.

S-a oprit un brad și mi-l îndemn,
Să se-așeze-n ușa mea solemn.

Intră carpenul într-un război,
Ca să țesă pînză pentru noi.

Teiul trece-n furcă de sucit,
Cînepa și inul înălbit.

Lingură în care a-ncrustat
Meșterul comorilor din sat.

Scînduri geluite de molid,
Vin încet spre mine și mă-nchid.

* * *

Oceanele cu-mpărății tăcute,
Adîncurile-n mine vor să-și mute.

ADRIANA SITARU

Morți imperfecte

Norii au înflorit în cuvinte
Ca niște căprioare în sînge de lup.
Plutesc la întrecere cu ielele
Care ți se-aprind fantastic în trup.

Te-am rugat de attîea ori să-mi sculptezi
Frisoanele și imnele nopților sfinte
Cînd pletele mele sînt triste și goale,
Cînd muntelui îi mai cade-un părinte.

Vuietul lui îl aud și-mi rănește
Partiturile lui Ludwig van Beethoven
Pe care le port încuiate în suflet
De-abia aștept să murim, să cîntăm.

Îmi spuneai că morțile sînt imperfecte
Dacă nu le dau ritmul grecesc !
Ai uitat că dansul semizeilor vii
Consumă numai trohei și iambi ? Te
iubesc...

GHEORGHE LUPAȘCU

Rouă

Numai măiastra cu suflet de rouă
Trezea din somnul milenar fiarele
Și-mi aștepta sosirea
La cea de-a doua mea ființă
Păminteană —
Fîntîna.

A lăcrimat în cugetul meu luna,
Lumea cîmpiei pe cai mă purta
Să-mi apăr chipul din ochiul adîncului
Hipnotizată să cadă himera-n
Descîntul pămîntului.

Inscripție pe țărm

Rămîi tu fiule,
Eu plec în legea călătorului,
Rămîi pe țărm și amintește-mă,
Viața mea se numise marea
Trecerea mea se numise marea ;
Rămîi tu și cîntă-mă
Apropie-ți cochiliile și ascultă-mă
Și dacă poți să fii călătorul
Îți las oceanele și caută-mă.

IUDITA PARTIN

Noapte polară

Răsuflarea ta e rece, mi-e frig
ochii tăi de smarald șlefuit
au unghiuri tăioase
de care mi s-a lovit sufletul
și s-a rănit.

Și s-a lăsat o noapte polară
și mîna ta tresare, indiferentă, în somn.
Piepturile ni se ridică ritmic și coboară —
mișcare de iceberg, legănat uniform.

Îmi încolțește în piept o dureroasă
mirare
și crește, ca un copac, pînă la cer
și cere răspunsuri cu frunze foșnitoare
dar cerul, nemișcat, se-nchide-n mister.

O ușă s-a trîntit undeva și scîncește
pesemne o doare și pe ea clanța.
M-am trezit.
Cu dire de lumini izvorîndu-i din răni,
umilă revenise speranța.

NICOLAE ARIEȘESCU

Lied

Frunzele de toamnă ruginite scrisori
ce le primesc odată cu somnul
înalt foșnitor
răscolindu-mi buzele aprig

mai lasă-mi neștiința din lucruri
arborii aceia grei de tăcere
riul acela fierbinte sentimental
iubito cu fiecare adevăr.

CONSTANTIN MENAGACHE

Argheziană

Ca o tînără jivină
dansa zeul pe ruină,
viperă pe viperă
se trecea în literă

și din literă în clonț
ca în pîntec dusul glonț

Nu, nu, nuuuu
nici eu nici tu

n-avem cum a ne mai plînge
că semnăm direct cu sînge.

VANESSA ZIGMUND

Nemuritorii

Oamenii nu mor
Ei nu mor niciodată
dovadă pădurile care se nasc încă în ei
și aripile care le cresc noaptea, pe furiș,
dovadă visul lor
cea mai sigură dovadă e visul
care pulsează adînc în ochii lor larg
deschiși înlăuntru
dovadă certă e visul lor
— aripa lipsă a morții din pietre.

PETRUȚA GAGU

Suspin

mai naște-mă o dată, mamă,
spre seară ;
nu mai sînt blîndă, nu mai sînt bună,
carnea pe mine devine amară.

lumea zice că-s tînără, c-aș
fi frumoasă ;
durerea s-a dus pe înserat,
carnea pe mine este sfîoasă.

nu-ți recunoști copila iubită,
semeață ?
e seară și-ți plîng peste umăr și strîg :
mă naște, măicuță, dă-mi viață !

GITA MARIA EDU

Amprente ruginite

e-atîta iarnă în mine
de parcă sudul îmi plătea chirie
cînd visele se loveau de lucruri
și iubirile, toate,
besmetice, orbeau în ninsoare...
alunecă cerul din cuvinte
și apa țipă de ger albastru

amprentele amintirilor tale
ruginesc ușa dinspre noapte...

aripa unei lebede rănite...

lasă-mă,
întru trecut, să luminez camera
cu surîsul tău acoperit de zăpadă...

ION MUSTAȚĂ

Ne-ntoarcem tineri...

Ne-ntoarcem tineri pe aripi de fluturi,
spre anotimpul, minz zvîcnind în tîmple,
iar crește haină verde peste luturi
urmînd miracol dulce să se-ntîmple.

Sprinceana serii din neștire cade,
în cîmpuri încă adunînd căldura,
trec ros de patimi pe sub lungi arcade,
în sînge pești rotunzi se dau de-a dura

în jocuri calme luminîndu-mi drumul,
de margini albe pipa să mi-o scutur
și din nimic fumînd, să iasă fumul.
Ne-ntoarcem tineri pe aripi de fluturi.

Clipa

Cînta copilul, ruga lui spre seară :
a răsvrăti ființa vegetală,
ardea tristețea-n fum de primăvară
și liniștea cădea ca o petală.

VICTORIA TĂNASE

Pierderea mea

Printre ochiuri de somn
Pribegește plaiul
În sîngele meu.
Rumenite, frunze de rug,
Îmi aprind pierderea,
Osînda plecării
În nelumite lumini.
E-o pajiște blîndă
Și oarbă-n iubire
Ca moartea păstorului
În har de doinire.
Voi, albii mesteceni,
Dintre voi am plecat.
N-am găsit,
N-am învins
Nici iubire, nici ură, nici stingere.
Cade clopotul
În tot om-rătăcire,
În tot om-căutare !

D. C. MUNTEANU

Ecou

Eu te visez în veșnicie
Ca să-mpărțim singurătatea
Așa cum doar iubirea știe
Să-mbrace-n lauri libertatea

Se-aude larmă-n depărtare
Și-aștept să vii ca orice zină
Să te sărut măcar pe mînă
Nebun de-atîta așteptare

Vreau să topesc în al tău chip
Atîtea seri chinuitoare
Și lira mea mistuitoare
Atîtor vise să dea chip

Eu te visez în veșnicie
Ca să-mpărțim singurătatea
Așa cum doar iubirea știe
Să-mbrace-n lauri libertatea.

UN SCRIITOR BRĂILEAN

ILARIE VORONCA

O VOCE EUROPEANĂ

Spre un manual de fericire perfectă

Poetul născut în 1903 la Brăila a avut o evoluție întrutotul surprinzătoare. Debutantul de la *Sburătorul*, autor de versuri impregnate cu tristeți autumnale și decor provincial, avea să producă o adevărată explozie de imaginație cucerind, la puțini ani de la debut, cercurile literare cele mai pretențioase. Înainte de a fi cunoscut și apreciat în Franța, Ilarie Voronca a avut în țară o activitate literară bogată și, într-o accepțiune lipsită de particular, zgomotoasă. După un scurt stagiu în presa vremii, pe care, asemenea celor mai mulți dintre aspiranții la poezie, o atacă înconjurînd-o (colaborează la *Năzuința, Flacăra, Vremea, România literară, Adam, Viața românească, Adevărul literar și artistic*) poetul devine creator și inițiator de direcție literară, prin *Integral* și *75 HP*, „Miliardarul de imagini", cum fericit l-a numit Eugen Lovinescu, aduce, în poezie, o concepție avangardistă despre artă propunînd ca literatura să adopte limbajul artelor plastice, să devină picto-poezie : „Poezia nouă poate relua temele vechi: lacul, pădurea, marea, dragostea, toamna, etc., dar cu condiția ca toate acestea să-și păstreze întreaga prospețime, duritatea primitivă. În locul fotografiei sau a povestirii reproducere, elementele considerate în spațiu urmează a căpăta o existență acută" (*Poezia nouă* în *A doua lumină*, 1930). Omul devine, și el, amplu, numai elan și iubire, iar dedicațiile oferite cu generozitate pe cărți denotă aceeași voluptoasă receptivitate senzorială, un simț al plasticei excelent și o aptitudine de a ridica la rang poetic orice percepție / emoție / raport de amiciție / cum semnala G. Călinescu pentru lirica sa.

Primele încercări avangardiste ale lui Ilarie Voronca pot fi asemuite unui exercițiu de inviorare a imaginației, valorificat cu tenacitate între 1924 și 1925, pentru că odată cu volumul de poezii *Colomba* (1927) poetul să-și găsească propria formulă lirică de exprimare. Ea coincide cu perioada studiilor în Franța, unde se întîmplă cu el ceea ce se întîmplase și cu Minulescu sau Ion Barbu. În locul titlului de doctor în drept și al pregătirii unei cariere în magistratură, Voronca îi uimește pe parizieni cu versurile sale, apărute în cărți ilustrate de Constantin Brâncuși, Marc Chagall, Vander Cammer. De la stabilirea sa definitivă în Franța (1932) scoate peste douăzeci de cărți devenind una dintre vocile distincte din lirica europeană, de vreme ce Parisul a fost mereu considerat capitala neoficială a poeziei, iar poetul român unul dintre preferații ei.

În aceeași perioadă, cînd Voronca tipărea cu febrilitate volum după volum, se ocupă cu maximă competență de propagarea culturii române în Franța. O vreme a fost printre colaboratorii apropiați ai celebrului romanist Mario Roques, la catedra căruia a ținut prelegeri despre cultura română, despre fenomenul literar românesc, prezentîndu-i, de asemenea și la emisiunile radiofonice, pe poeți cum sînt G. Bacovia, Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Al. Philippide. Împreună cu Jacques Lassaigue a editat o culegere de folclor românesc intitulată *Les Chants du mort*, cuprinzînd bocete. Pînă în 1946, cînd sinuciderea sa avea să-i cutremure pe toți prietenii săi români și francezi, luptase în rezistența comunistă împotriva trupelor hitleriste care ocupaseră cea mai mare parte a teritoriului francez, iar după război a fost șeful emisiunilor de limba română al postului de radio Paris, la care susținuse numeroase emisiuni culturale menite cunoașterii culturii și valorilor artistice românești în Franța.

Ultimul său volum, *Mic manual de fericire perfectă*, tipărit postum în 1972 la Editura *Eminescu*, scris în anii războiului, se încheie cu aspirația către pace și echilibru a poetului, termeni care converg către principiul artistic al armoniei : „Acum în pacea și dreptatea domnind între lucruri și oameni, orice lucru odată creat continuă prin el însuși silința de a se înfrumuseța. Și lumea cunoaște în sfîrșit armonii fără asemănare". Poetul, despre a cărui creație Leon Gabriel Gros spunea : „pentru a treia oară în 30 de ani, lirismul românesc a infuzat un sînge nou poeziei franceze", s-a dorit a fi considerat un contemporan al viitorimii : „Către voi, oameni ai viitorului / se-ndreaptă gîndul meu / și vreau să exclamați / «Era dintre ai noștri», / cînd veți citi poemele mele". Credem că a reușit.

Lucian Chișu

„Pasărea tristă a poemului"

În cei zece ani de activitate literară desfășurată în România între anii 1923—1933, Ilarie Voronca a publicat 10 cărți de poezie. Valoarea acestora ne dă dreptul să-l considerăm ca pe un foarte important poet al perioadei interbelice, autorul uneia din cele mai interesante aventuri a limbajului poetic din literatura română. În comparație cu poeții vremii, cu Al. Philippide, Ion Vinea, Ion Barbu, Ilarie Voronca publică mult, structura lui literară fiind de o cu totul altă factură...

Poetul debutează la 20 ani, în 1923, cu volumul de poezii „Restriști". Cartea e „cuminte", e menită mai mult să-l protejeze. Poetul care avea să dovedească un curaj estetic extraordinar abordează în cartea de debut un spațiu poetic sigur, complet asimilat de poezia vremii. De fapt, în „Restriști" mai nimic nu-i aparține lui Ilarie Voronca. Totul e deja spus, dar asta nu-l incomodează cu nimic, nu-i dă complexe. Cu „materiale" din „atelierele" altora Voronca scrie un volum de poezii în care, dacă totuși ceva trebuie admirat, atunci trebuie admirat talentul cu care se mulează pe tiparele unor poeți ca George Bacovia, Adrian Maniu. Poetul își poartă tristețea prin orașul provincial „ca pe un copil bolnav". El merge pe urmele trecutului cum ar merge „după un om cunoscut". Sufletul lui este „ca o coajă de copac". Atmosfera e cenușie. De departe „vine prevestirea unui sfîrșit apăsător". E toamnă și „funinginea tristeții a căzut brună" deasupra balconului. Casele au „suris bolnăvicios" iar oamenii au „o veselie intristată". În fiecare poezie este sugerat gustul fericirii pierdute. Iubita este chemată : „vino (...) să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste". Este rugată să-și amintească „flautul ulițelor mărginașe" sau „cheiul trist". Sentimentul fundamental este deznădejdea peste care „scama cîntecului" de la clavir „a căzut subțire". Ochii iubitei sînt pentru el „odihnitor hamac". Sînt sugerate spații ale claustrării : casele, „odăițele", balcoanele, chioșcul... Fiecare aducere aminte este „o sirmă ghimpată". „Sufletul țipă sub tristețe ca lemnul sub fierăstrău". Dar poetul vrea „să rătăcească dincolo de mihniri". Evadarea din orașul provincial este o salvare : „Vino ! Să mergem la Soveja în munți". Viața aproape de natură este văzută ca o purificare : „o bucurie are să ne cuprindă fără să știi", „viața să treacă simplu ca un rîu peste bolovani".

Nu există nici o ruptură în poezia lui Ilarie Voronca mai mare decît cea dintre primul volum și ceea ce a urmat...

După 4 ani Ilarie Voronca publică poemul amplu „Colomba", poem de dragoste scris într-un alt registru decît poezia din „Restriști". Poetul se pare că și-a găsit un stil al său pentru că ceea ce avea să însemne „stilul" Voronca în poezia noastră interbelică este aici un bun cîștigat. Volumul următor „Ulise" este unul din cele mai bune ale autorului și una din cărțile bune de poezie din perioada interbelică. Poemul este „un imn ție, veac al mediocrității", „veac al asigurărilor și al reclamei luminoase". Deși este ora cînd „scrîșnesc din dinți marile cotidiene", deși e ora cînd „agenții companiilor de afișaj / primenesc rufăria zidurilor", totuși, ca în picturile lui Marc Chagall, „în aer sufletele ni se sărută". Ilarie Voronca oferă o imagine dramatică a umanului degradat prin depersonalizare : „îți dai tîrcoale ca unei case străine căreia i-ai uitat numărul / suni strigi chemi proprietarul întreabă dacă tu locuiești în tine / panică panică". Viața este „navigație prin noapte": „încet te tragi pe tine din tine însuți / ca dintr-o fîntînă nămolul zilelor (...) / te recunoști îți stringi mîna după această navigație prin noapte". Poetul ar putea spune cu Rimbaud „je est un autre". Ulise rătăcește pe străzi. El este „o scrisoare" cu adresa scrisă „pe meninge" iar strada este „o cutie de poștă". Piața este unul din locurile cele mai expresiv descrise. Aici poetul vede „fața de hristos chinuit a cartofului". Cu mulți ani înainte ca Tudor Arghezi să scrie binecunoscuta odă „Har" (în „Cărticica de seară", 1935), Ilarie Voronca scrie un superb imn adus cartofului. Poetul nu celebrează misterul cosmic al încolțirii ca Tudor Arghezi („Auzi ? / Cartofii sînt lehuzi".) ci utilitatea. Cartoful este „un pahar cu vitalitate". Fiind „fruct al tărînii" el știe „subterane abecedare". Dar nu numai cartofului dedică un imn ci și ceaiului, „acestei băuturi de culoarea frunzelor". Ora ceaiului este ora cînd „trosnesc amintirile" (imagine vag pillatiană). Ceaiul este „destoinic de idealizare" (Kakuzo, „Cartea ceaiului", p. 93). El „desfată limba și măruntaiele" : „tu ai profețit revoluții din pîntecul samovarului / tu ai trecut ca o mînă prin gîtlej și prin mîini / în Siberia în jurul tău ca în jurul altarului / s-au rumenit glasuri și pîini". Dacă orașul este miraculos, „tentacular" și realitatea lui e halucinantă, cîmpia, munții, apele au puteri de regenerare miraculoase : „o mireasmă te cuprinde, intră în tine ca o inhalație / e bucuria pămîntului aburit al buruienilor / firele trupului se umplu de nesațul umed al ierbii / vrei să întîrzii în fericirea aceasta nerostită".

Un vers din „Ulise" se potrivește admirabil volumului următor : „Plante și animale" (1929) : „simțurile se tăvălesc cu brotăceii în ierburi". Poemele dezvoltă frenezie și vitalitate. Culorile lumii sînt „păuni" care „năvălesc în priviri". Poezia devine o bucurie a comunicării : „sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă". Poemele lui Voronca sînt adevărate mașini de imagini : „și botul vacilor adulmecă munții ca alte ugere / ce steag laptele pentru descrierea nopții / cum trece ca o mingiiere prin osul gîndului / cum sărută buzele și dăruie o catifea gîtlejului / laptele clatină o cădelniță de arome".

Un demon al comparației bîntuie versurile. O imaginație extraordinară brăzdează limbajul în lung și în lat. Poetul scrie totul pe nerăsuflate, nimic nu schimbă, nimic nu disciplinează. El aduce poezia într-un triunghi al Bermudelor în care cuvintele își pierd nordul sensului, se împerechează într-o frenezie extraordinară unică în literatura română. Cu adevărat Ilarie Voronca și nu V. Voiculescu ar fi trebuit să scrie celebrul vers : „M-am băgat surugiu la cuvinte" ! Un ochi năzdrăvan („altcineva îți întoarce arcul pupilelor") vede realitatea halucinant : „și plugurile fac dragoste cu țărîna o sărută o mușcă / iepurii se pitesc la marginea zilei ca dovlecii / soarele dă mălai vrăbiilor...". Imaginii diurne a orașului din „Ulise" îi corespunde imaginea nocturnă a orașului din volumul „Brățara nopților" (1929). Un poem antologic este poemul XI în care descrierea tipografiei este de mare efect literar : „noaptea a pus lacătul el nevăzut peste roțile care au vînturat glasul veacului / noaptea a neclintit aceste batoze ale gîndului / (...) Și toată sala mașinilor e un muzeu cu monștri marini". Deodată într-un poem autorul formulează o tulburătoare întrebare : „Unde sînteți corăbii cuvinte unde sînteți / Să încarc în voi tot amarul toată bucuria din mine".

Viitoarele volume, „Zodiac" (1930), „Invitație la bal" (1931), „Încantați" (1931), stau sub semnul manierei. Descoperit, codul de producere a poemului funcționează ca un mecanism implacabil fără preocupări de disciplină prozodică sau semantică.

În 1932 Ilarie Voronca scrie un alt foarte interesant volum de poezii „Peter Schlemihl". Ca și în „Ulise" autorul rescrie în variantă modernă un mit literar. Poezia lui Voronca intră acum într-o nouă zodie. Se menține indiferența prozodică, poemele sînt tot încărcate cu mirodenii stilistice, dar poetul are acum voce gravă. El meditează la uneltele sale, la condiția sa de om între oameni. Poetul se simte un însingurat : „Nu, niciodată, oameni, n-am stat de voi alături" nici măcar acum cînd simte că „singurătatea îmi bate în inimă ca o ciocănitoare". Aventura este o necesitate pentru poet iar cei legați de prozaismul

vieții nu înțeleg aceasta : „ați știut : poemul se rupsese de mine, umbră, și călătorea departe, / În vreme ce voi erați legați, cu lanțuri, la ușa unei umbre, / Și ochii voștri, ca niște găini în coșurile vînzătorilor, / Se zvîrcoleau, fără să poată atinge bobul de porumb luminos al aventurii". („Am privit amurgul în ochi"). În poemul „Hemoragie, ascensiune" poetul oferă aceeași viziune. El este neînțeles și neiubit : „Dar vă spun : chiar dacă m-ați răscoli pînă în cele mai adînci măruntaie, / cum ai sparge o vioară ca să găsești în ea cîntecul, / Sau o oglindă în dosul căreia ai vrea să deslușești imaginile, / Nu veți putea atinge viziunea din mine". Oamenii, în lupta pentru existență, sînt „neinduplecați". Ei și-au dresat vulturii „să sfîșie plămînii oricărui educător de flăcări". Iar poetul, pășind printre oameni „călăi sau frați", nu știe ce i se înfige în omoplat : „un pumnal sau o aripă". Mulțimea se mulțumește cu un orizont burghez. Dar, „cînd privirea voastră nu bate mai departe decît o pușcă ruginită / cînd în creierul vostru anotimpul adoarme într-un fotoliu convenabil", poetul are viziuni : „în ochiul meu circulă un fluviu de vedenii / ca miile de insecte circulînd în scoarța copacului" („O tulpină bate la ușă"). Inima poetului e „o colivie / în care pasărea tristă a poemului cîntă singură". Poemele sale sînt „ciubotele de șapte pești / care mă duc din cercul polar la caldul tropic („Cîntecele de șapte pești"). Poetul știe că „versul e chivăra fermecată / care va face să trec nevăzut printre oameni".

Viorel Coman

Ilarie Voronca
de Mihu Dragomir

„Zeul anilor noștri tineri, cînd învățam alfabetul imensității, uraganul care a curățat pădurile rimelor și a insuflețit stincile, incendiul care a mingîiat durerile și a definitivat o viziune, nu mai este.

Ilarie Voronca a murit. A suferit și el de efemeritate, deși l-am crezut curcubeu perpetuu.

Omul Ilarie Voronca, luptător din mișcarea de rezistență franceză, stegarul înalt al luptei de nimicire a intunericului hitlerist a trebuit să dispară.

Ne aplecăm asupra abisului, și inima deraiază.

Dacă poezia românească are, astăzi, o atmosferă ozonificată, îi datorește lui Ilarie Voronca mult. Dacă au fost înlăturate cadavrele poetice și o limbă nouă circulă, monumentul recunoștinței trebuie ridicat lui.

Ne-am adăpat din vasta prospețime, cu toată ființa. Poetul de astăzi este renăscut din Ilarie Voronca.

Niciodată, nimeni n-a îndrăznit și n-a putut să înloculască bibliotecile oficiale, devenite pompe funebre, cu singura lui prezență revoluționară.

Nimeni, în afară de Voronca.

Nu-l plîngem. Nu credem în moarte. Credem în Ilarie Voronca, fiul Brăilei, dezlănțuitor al poeziei noi, luptătorul antifascist.

Și hotărîrea noastră de luptă, pentru noua poezie a poporului, este mai dîrză ca oricînd".

(Ziarul „Înainte", Brăila, 14 aprilie 1946)

A doua lumină

Motto

„Cuvîntul lampă e comun poetului și lampagiului"
LEON-PAUL FARGUE

Există, se pare, o preponderență structural-artistică, ce definește orice personalitate creatoare, oricît de diferite ar fi genurile ilustrate. G. Călinescu, exemplul cel mai concludent poate, a fost deopotrivă prozator, poet, critic, istoric literar, estetician etc., dar **fundamental** rămîne în toate acestea prin arta monumentală a povestirii. Cîte pagini de roman, cum s-a remarcat, nu pot fi izolate din **Istoria literaturii...** și mă surprinde că această demonstrație nu a fost încă făcută în felul în care ea a devenit un loc comun pentru opera lui Lucian Blaga, pe ideea că filosofia e plină de poezie, iar poezia de filosofie. Dar nu aceasta este și motivul principal pentru care istoria literară și l-a încetățenit pe Ilarie Voronca aproape exclusiv ca poet. Aici a precumpănit, probabil, în primul rînd, faptul că el este autorul a zece volume de versuri tipărite în românește și a altor cîteva în limba franceză și numai a două plachete de eseu, „proze", **A doua lumină** (unu, 1930) și **Act de prezență** (Cartea cu semne, 1932*). Din cauza luminii prea puternice a feței văzute, s-a neglijat deseori „a doua lumină" a operei sale, partea nevăzută a lunii... Chiar și acestea au fost receptate tot ca „poeme" (P. Constantinescu), iar atunci cînd s-a încercat și o descriere critică a lor, s-a făcut cu o evidentă expediere.

Și totuși cele 14 micro-eseuri ce alcătuiesc volumul **A doua lumină** cuprind în ele, la o lectură atentă, o adevărată **estetică**, dincolo de **o artă poetică**, cum indeobște se consideră. Desigur, interpretarea poate fi de multe ori derutată de „babilonicul metaforic", dar niciodată împiedicată în reconstituirea unui „sistem estetic" **sui-generis.** Nu o anexă așadar, cum vom încerca să sugerăm, a Poetului și Poeziei, ci materia de structurare originală a acestei sensibilități și conștiințe lirice unice în literatura română (și nu numai), care s-a numit Ilarie Voronca.

Contextul mai larg al conturării noii sensibilități estetice este recunoscut **în acuta criză socială** generată de realitatea primului război mondial, cînd „un Dumnezeu al hazardului își înălțase pinzele peste un an incendiat". **Criza artelor,** sincronică celei sociale, a generat **o artă a crizei, academismul,** de exemplu. Referirile la el sînt deosebit de frecvente și iritante, încît scriitura pînă atunci atît de caldă și bogat metaforică, se colorează brusc sarcastic. Textul eseului scrie și se înscrie într-o expresivitate proprie poetului însuși, ce, așa cum mărturisesc prietenii lui, trecea extrem de repede de la o stare afectivă la alta.

Inerțiile trecutului fiind puternice, se impunea cu necesitate o nouă și viguroasă expresie artistică, care să depășească acest impas. **Arta nouă** (și nu neapărat „avangardismul") a fost una dintre acestea, pentru că și clasicele curente se redimensionează. Diferența dintre această estetică și cea tradițională stă în „ideea de plecare" : „considerarea obiectului ca **obiect în spațiu,** posedînd toate elementele de echilibru ale volumului : dimensiuni, centrul de gravitate, pondere", pentru că altfel **materialul** artei moderne este același dintotdeauna. Poezia încetează de a mai fi subiect, fotografie sau povestire-reproducere, devenind „obiect în spațiu", adică obiect „integrat simplu, între fenomenele naturale", precum ploaia, ninsoarea, zborul păsărilor, „tren spărgînd pupila în dilatare, munte cu schelet de lumină" etc. „Noua" expresie „de abstractizare a elementelor înconjurătoare", se obîrșește, cum spunea Voronca, din „seva pură eminesciană". Despre acest apel al inovației la tradiție vom mai vorbi. De fapt, întreaga estetică afirmată de Voronca propune **o întoarcere** către trecut, către origini. Iată o altă parte nevăzută a „avangardismului" său.

Resorturile intime ale senzațiilor generatoare de expresivitate poetică se află **în durerea** și suferința hipersensibilizate. „Ascultă : mișc numai de la dreapta spre stînga, cu oarecare regularitate, genunchiul, și un clopot dintr-un lemn subteran se trezește ; urmează o vînătoare cu rațe fantastice (încheietura acompaniază : poc, pac, poc, pac) și o durere înceată, unsuroasă, circulă prin os, se întinde ca un șarpe cu limbă de venin din femur pînă în coapsă. Acum, un iatagan cade brusc și sună în omoplat" **(De vorbă cu un condamnat la boală).**

Figura de stil, tropul cu care ne obișnuise poezia de pînă acum, trebuia să cedeze efectului mult mai **autentic (autenticitatea** era în epocă un concept fundamental) **al asociațiilor** intimplătoare, alchimie a alăturării fulminante a cuvintelor, Exemplul îl află Voronca (un alt „paradox" al modernismului său !) în poezia populară. „Lună, luniță / Glas de porumbiță" sînt „două rare versuri de esență pur modernistă ca viteză a asociației de idei, ca surpriză și abstractizare a imaginei". Aceeași metamorfozare și pentru celelalte elemente ale clasicei prozodii. „Poezia nouă cuprinde ritmul cel mai variat fără să fie ritm, rima cea mai surprinzătoare mai presus de rimă" etc., fiecare vers fiind „o sumă de noi posibilități, **o altă soluție a ecuației primare"** (s.n.). Chiar neprevăzutul, **hazardul** creativității trebuie să fie tocmai ca lădița cea mică și umilă, „netrădătoare a pietrelor prețioase", luată în basm de fata moșului.

Cuvîntul însuși, **materialul** esențial al literaturii, este pus și el în criză. „Hotărît lucru, între ceea ce se petrece în noi și ecoul fragmentar al cuvintelor, e o diferență de voltaj, e o insuficiență aortică". Meșteșugul artistului trebuie să stea în „devierea gîndului prin cuvînt, alunecarea într-o cale lactee de imagini", „mai presus de înțelesul gramatical sau logic" **(Gramatică).** O nouă gramatică se cere de aceea inventată, gest artistic modern inaugurat de Mallarmé. De aici sugestiva imagine a poetului cu „felinarul cuvîntului în mînă". Altfel **elogiul limbii românești** se face în aceeași manieră de resensibilizare estetică încetățenită de Hasdeu, Pușcariu ori C. Noica. „Din toate limbile europene limba românească ne pare cea mai adînc înzestrată cu un material sensibil sufletului actual. Esențialmente poetică...

A scrie mai înseamnă a cunoaște și în primul rînd **cunoașterea de sine :** „între mine și mine", cum spunea Voronca amintindu-ne de o zicere a lui Keyserling : „drumul cel mai scurt către mine însumi, este în jurul pămîntului". Acest sens al iluminării celei „de a doua lumini" este încărcat de **ethos** în mai multe feluri. „Îmi dau seama, mărturisește mai întîi poetul, de neputința de a mă îmbrăca în hainele răului". Opțiunea ori purificarea generată de cunoașterea de sine nu se face fără efort. Gîndurile mîrșave, paharele cu cucută i-au dat adesea tîrcoale „pătrunzînd sub tîmplă ca rimele sub rădăcină". DAR „o clipă numai, și hohotele de bogăție ale dragostei nimiceau scîncetul tîrîtor al blestemului". Sensuri profund etice ale cunoașterii artistice se verifică și în cîteva trăiri sentimentale fundamentale. Una se numește **iubirea** („Între cetățenia iubirii și aceea a urei, m-am înveșmîntat în odăjdiile celei dintîi") în toate accepțiile posibile, inclusiv **dragostea pentru prieteni.** Așa se face că volumul discutat se ordonează și ca un cald elogiu adus acestora : I. Călugăru, F. Brunea, Perpessicius, M. H. Maxy, V. Brauner, Sașa Pană, Stephan Roll, Paul Sterian ș.a. Dăruindu-se tuturor pe sine prin sine, gestul poetului capătă dimensiuni de sublimitate tragică, iar expresia stil mesianic : „Luați, mîncați, acesta este trupul și sîngele nostru : poemul".

Prin acest TOT și TOTUL cărora li se subordonează, poetul ia înfățișarea unui **copac-centaur** prin trupul căruia curge sînge de artist și vuiet de uragane, iar din frunzele „pline de sevă" — poeme. Substanța hrănitoare a acestora este nesecătuită a apelor Pămîntului. „Poezia actuală umflă coaja solului, circulă sevă prin nervura frunzelor, țîșnește apă minerală" etc. O nouă mitologie, așadar, de originală simbioză a creatorului-Om cu Natura-i de-o mamă. De aceea m-am mirat cînd un spirit modern, pictorul M. Chagall, i-a făcut lui Ilarie Voronca un desen „văzîndu-l" Turn Eiffel și nu Copac-centaur ? !

Coborînd către naturalitatea primară, către nivelele profunde ale **eului originar,** cum ar fi spus Liviu Rusu, arta devine universală prin general-umanul încorporat în ea. De aici refuzul oricărei temporalități și spațialități artei, pentru că altfel poetul declară prin titlu de volum **Act de prezență.** „Firește, spun : ceasul arată 10 și jumătate, dar din ce secol, din ce mileniu, din ce cînt ? Totul e un poem sau nu e nimic" **(Despre miracol).** Așa fel, cu ajutorul artei transcederea în realitatea celei de „a doua lumini" devine iminentă. Trecutul, prezentul și viitorul se contrag într-o singură eternitate. „Da, mi-aduc aminte : amîndoi vorbeam **ca și cum am fi murit de acum".** Motivul este frecvent reluat. „În moarte însă este imensa și universala contopire. E trecerea tuturor în poezie" **(Radiografie).** Așa a fost înmormîntat în **Miorița,** spunem noi, ciobanul, devenind nemuritoare capodoperă, pentru că ne grăbim să adăugăm, odată cu Ilarie Voronca, „nu e vorba aici de așa-numita «viață vlitoare». Problema aceasta nici nu mă interesează acum". E un punct de vedere care ne amintește de o altă conștiință originală estetică și lirică în epocă — Lucian Blaga. La ambii, de exemplu, găsim aceleași motive-metaforă ale transcenderii : **fereastra, oglinda, copacul** etc.

Un adevărat **jurnal de creație** așadar acest volumaș de eseuri, **A doua lumină,** martor unor frămîntări și meditații de încă reală actualitate și **ghid de lectură,** în același timp, al propriei poezii.

Dumitru Tiutiuca

*) **Toate citatele sînt după excelenta ediție a lui Ion Pop :** „Ilarie Voronca, Act de prezență", **Ed. „Dacia", 1972, col. „Restituiri".**

Fișe de dicționar literar

„ANALELE BRĂILEI"

În numărul impresionant de mare al publicațiilor brăilene apărute de-a lungul timpului, **Analele Brăilei,** 1929—1940, 1968 —, ocupă un loc aparte conferit de importanța culturală a revistei și de lunga ei activitate. Între seria veche, interbelică, și cea nouă, realizată sub forma unui supliment literar artistic al ziarului **Înainte,** există o linie de continuitate, prin păstrarea spiritului și tradiției vechilor **Anale,** preluată în bună măsură de suplimentul literar **Dunărea.**

Principalul inițiator și „sufletul" revistei a fost inginerul G. T. Marinescu care, în calitatea avută de președinte al „Cercului studențesc brăilean, a unit în jurul său forțele intelectuale locale și a realizat totodată o fructuoasă colaborare cu mari personalități ale vieții științifice și culturale din țara noastră. Nu e mai puțin adevărat că apariția **Analelor Brăilei,** pregătită încă din 1922, a fost înriurită de activitatea altor reviste regionale de cultură, în special de **Analele Olteniei.** Acestea, împreună cu **Milcovia, Țara Birsei, Analele Banatului, Analele Dobrogei** au ilustrat, în epocă, un autentic moment de istorie culturală regională statuind în același timp noul termen. „Cultură regională" devine un concept a cărui funcțiune este explicată de G. T. Marinescu în următorii termeni : „studiile și cercetările locale, lucrate de localnici direct pe viața socială din jur, vin să adauge nuanțe, detalii, uneori chiar elemente de bază în constiința operelor de sinteză intelectuală privitoare la viața poporului și pămîntului românesc".

Poate că mai mult decît în alte părți, la Brăila a fost resimțită necesitatea relevării faptului de istorie, atît de trebuitor explicării datelor esențiale ale trecutului acestui pămînt românesc aflat la răscrucea drumurilor comerciale și a intereselor politice. Nu întîmplător revista apare în anul 1929, anul centenarului eliberării Brăilei, și este însoțită de două remarcabile lucrări monografice **(Documente privitoare la Brăila,** cu o prefață de N. Iorga și **Brăila veche** — stampe, planuri, hărți), rod al activității grupului entuziast condus de G. T. Marinescu.

Revistă a cărei bibliografie a fost alcătuită de cercetătorul D. Bădără **(Analele Brăilei, revistă de cultură regională. Bibliografie,** „Istros", II-III ; 1981 — 1983) și care a constituit subiectul unor cercetări atente din partea Emiliei Lica, **Aspecte din viața culturală a Brăilei în secolul al XIX-lea, în Analele Brăilei.** Anuarul Institutului de arheologie „A. D. Xenopol", Iași, 1981 și a lui Nic. Lica, **Preocupări istorice la Analele Brăilei,** idem, 1982, s-a bucurat de colaborarea constantă a marelui istoric Nicolae Iorga, semnatar a numeroase articole în paginile ei, care, de altfel, într-una din ședințele Academiei române (23 aprilie 1938) făcea aprecieri elogioase asupra activității ei. Alături de semnătura lui Nicolae Iorga, articole de istorie publică autori mai puțin notabili, nu lipsiți însă de importanță, ca Emil Virtosu, I. C. Filitti, S. Similian, C. C. Giurescu, autor al unei monografii **(Istoricul orașului Brăila,** 1966), spunea : „Se poate afirma că această revistă constituie astăzi un instrument de lucru esențial, indispensabil pentru oricine vrea să cerceteze istoria acestei părți de țară".

La fel de importantă ni se pare contribuția culturală și literară a **Analelor Brăilei** la conturarea specificului cultural al zonei. Trebuie amintit în primul rînd osirdiosul N. C. Istrati, autor al unei bogate bibliografii a cărții vechi brăilene, „însemnările sale bibliografice", desfășurate într-o serie de zece articole, semnalînd existența unui număr mare de tipografii și ziare locale pînă la 1900. Un alt colaborator fervent al revistei este S. Semilian care a publicat în cei 11 ani de activitate interbelică a publicației o parte din studiile sale materializate în două volume, unul dedicat presei brăilene, celălalt, personalităților culturale, și ele numeroase, ale locului.

Nu lipsesc din paginile **Analelor Brăilei** semnăturile lui Panait Istrati, Mihail Sebastian, Perpessicius, brăilenii cei mai cunoscuți pe atunci, ca și astăzi, și pot, de asemenea, fi întîlnite colaborările prestigioase ale lui Nicolae Iorga, cu articole de istorie literară, Em. Bucuță, Gala Galaction, George Călinescu sau ale unor cercetători literari sau scriitori legați de Brăila prin studiile liceale sau prin cariere didactice : Gh. Banea, Ilie I. Mirea, I. M. Gane, Vasilescu Valjean, Cezar Papacostea și alții.

În septembrie 1940 apare ultimul volum al publicației (numerele 1—2 pe anul în curs). Greutățile materiale cu care se confruntă nu mai permit redacției tipărirea nici unui număr cu toate că mapele cu manuscrise erau gata pregătite pentru continuarea acestei frumoase inițiative.

În seria nouă a **Analelor Brăilei,** care, după cum afirmam mai înainte, continuă în linii generale, tematica și spiritul perioadei de început, pot fi întîlnite toate numele importante de brăileni care activează azi în domeniul cultural.

L. C.

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT
CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar
al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Președinte : Fănuș Neagu
Secretar : Lucian Chișu

corneliu antim

PĂMÎNTUL ASCUNS

Calist se hotărise să urce la Mara oarba, să-i facă fotografia promisă. Avea cîteva clișee libere la coada filmului și, înainte de a le developa, își amintea de rugămințile neputincioasei, care auzise, nu știa cum, că el ar putea să-i tragă fața-n poză, cum îi ceruse „gardistu", să-și aibă și ea rostul ei ca toată lumea. Identitatea nu-i putea fi dovedită cu nimic. Nu avusese niciodată vreun act anume, viața ei petrecîndu-se într-un prelung anonimat încă de cînd se născuse. Singurul loc de pe pămînt pe care apucase a-l vedea era Delani. Se născuse în bătătura aceea de bordei, nu știa minte cînd și nici nu se clintise pe nicăieri. Stătuse toată viața ca o cloșcă pe cuibarul ei din vîrful muntelui. Înțăsese numai drumul apei și al cimitirului, atît cît ochii o mai ajutară. O orbise, ziceau delănarii, supărarea ce i-o aduse moartea timpurie, de o boală ciudată, a omului ei : Pătru Mateuș. Se ducea femeia zi de zi la mormîntarie și zăcea pe grămada de pămînt maroniu, umflată de bocete, ce se auzeau urcînd dintre brazii cimitirului

pînă la apusul soarelui, în toată scufundătura aceea de loc, prăbușit ca o covată între culmi.

Cei care își mai făceau drum prin preajmă, o zăreau nemișcată acolo lîngă stîlpul de căpătîi al mormîntului, cioplit frumos de un baci străin, de prin părțile Zarandului, ce-și ținuse turmele o vreme prin văile Delanilor. În văzduh rătăceau pînă tîrziu seara miresmele jalei și ale milei scăpate din cățuiele de pămînt ars umplute cu rășină aprinsă. Torsese și fir de lînă gros trecut prin bulgăre de seu, ce-l ardea întru veșnica pomenire a lui Pătru Mateuș, cel mai priceput crescător de capre din Delani.

Acesta fusese omul ei.

Apoi orbise. Nu avea pe nimeni, cînd se prăpăsise copilul ăla beteag pe lîngă ea. Era al unor oameni haini, ce fugiseră, nu se știa încotro, lăsîndu-l singur pe cînd îi dădeau primele tuleie-n mustață. Copilul se numea Traian și boala îi schilodise chipul, mersul și graiul într-un fel care pe ceilalți îi umplea de scîrbă și de groază. De atunci, i s-a zis Traian Nebunul. Nimeni nu mai știa care îi fusese numele adevărat, cel după tată.

Casa lui era cea dintîi care apărea în cale pe drumul ocolitor spre Zam, pe care îl urcase Calist ori de cîte ori avusese poveri mari de cărat cu calul. Era nu departe de gospodăria Marei, dar zăcea mai mult părăsită, nebunul refugiindu-se uneori în ea cu caprele dadei Mara. De atunci, una cîte una, caprele se duseră damblagite și ele, pe apa simbetei. Din mîndra turmă a lui Pătru Mateuș mai rămaseră acum numai vreo trei capre **bătrîne** și tot peatîtea iede.

Calist urca trăgînd adînc aerul în piept, să-l pătrundă în toate fibrele mireasma crudă și înțepătoare a primăverii, ce începuse a-și bate peceți fragede pe ramurile copacilor. Culese cîțiva ghiocei de printre lăstărișurile pădurii, ce-o avea de-a stînga tot timpul urcușului, și gîndul îi fugi sub fereastra Ioanei, unde clopoțeii albi ai firavelor flori ar fi adunat ecoul îndepărtat al unui anotimp plin de făgăduințe.

În urma lui călca Alexa, purtînd aparatul cu nesfîrșită religiozitate a ucenicului căruia i s-a îngăduit pentru prima dată să umble singur cu uneltele meșterului.

★

Dinspre culmea Malului, vîntul făcea să plutească în aerul amiezei păsările de catifea născute din tînguirea unui caval.

— Au venit turmele de dincolo de munți ?, îl întrebă Calist pe Alexa cu o undă de mirare în glas.

— Nu încă. După ce or trece berzele spre răsărit, or să apară și oierii, îi răspunse cu bună știință Alexa.

Nimeni altcineva nu știa să cînte din fluier ori din caval prin părțile Delanilor, decît Ierusalim. Era constructor iscusit al lor, căutînd și preparînd lemnul de prun după o socoteală secretă și veche. Și atunci, gîndi Calist, lunga dispariție a cosașului sfîrșise prin mărturia trădătoare a cîntului. De n-ar fi fost briza aceea primăvăratică, Ierusalim ar fi rămas pe mai departe un duh fără liniște în sufletul acelui cătun.

Pe nesimțite, se apropiară de bordeiul învelit cu șiță veche al dadei Mara. Nici o mișcare nu dădea de bănuit că ar fi vreo suflare prin ogradă. Ostrețele împrejmuirii putreziseră de mult și atîrnau în chip straniu, de parcă o mînă nestăpînită păștea acolo o turmă de sperietori.

„Ce-o mai fi sicîind-o poliția atîta pe amărîta de babă ?" — se încîudă în sinea lui Calist. Ea nu mai știe nici cîți ani are, nici măcar în ce an se găsește, nici cine mai e împărat, nici altceva ! Trecuseră două războaie peste omenire, fără ca ea să fi auzit măcar de grozăvia înțelesului acestui cuvînt. Nici de unirea cea mare nu avea știre, deși un loc de faimă al acesteia se afla la o zi de mers călare de locul nașterii sale ! Ca și Simion ori Onisia, odraslele cele mai crude ale cătunului, nu știa, și nici nu știuse vreodată, cît e țara de mare, dar nici nu voia să afle. O durea numai ruina turmelor ei, a vieții ei ; o durea ugerul sterp al caprelor, pe care le pipăia seara pe sub burtă în căutarea hranei și nu afla decît behăitul ciudat și istovit al animalelor, însoțit de rîsul timp al lui Traian. O subțiase de tot foamea și își blestema zilele ce le mai avea de trăit atît de pustie și de neajutorată. Ieșea bîjbîind cu mîinile la drum și unii își mai făceau pomană. Ierusalim îi duse într-o vreme mălai și fasole albă de fiertură, dar acum ?...

Femeii aceștia îi trebuie „act în regulă cu poză", acum, cînd își pregătea trecerea în lumea umbrelor !, exclamă în sinea lui Calist. Niciodată nu își putuse vedea altfel înfățișarea decît în oglinda de apă a doniței. Și i se păruse, fără îndoială, că-i frumoasă ! Iar acum ? Ironie a soartei !...

Două capre pășteau liniștite prin fața bordeiului. Cînd simțiră oameni străini, ridicară capetele mirate și apoi se grăbiră behăind spre alt colț al ogrăzii.

Alexa strigă de cîteva ori numele babei, apoi pe cel al nebunului.

Nici un ecou nu mai aveau acele chemări ! Doar caprele priveau speriate, cu smocuri de iarbă în boturi, la oamenii aceia neștiuți.

Calist bătu în ușă, tot mai cu putere. Unde ar fi putut să iasă bătrîna, nedusă de nimeni ? Spre sat nu o întîlniseră. Mai ciocăni o dată și în ferestre, deși de auzit, dada Mara auzea încă bine și ar fi putut răspunde pînă acum.

Calist îl privi întrebător pe Alexa. O rece bănuială se strecura în simțirile amîndurora.

Calist trase încuietoarea ușii și deschise făcînd un pas pe lutul bătătorit al odăii. Nu-și putu crede ochilor ! Oarba părea că doarme cu broboada dată pe frunte, așezată pe un scăunel lîngă plită, cu ciotul făcălețului într-o mînă, cu o zdreanță în alta, cu capul și umărul rezemate de horn **privind parcă asupra** ceaunului în care strălucea ochiul auriu și închegat al unei mămăligi neîncheiate, sub care focul murise de mult.

De cît timp zăcea acolo ?... Cine ar fi putut să știe ? Poate numai Traian, ale cărei urme acum nu se simțeau nicăieri prin apropiere.

Calist atinse trupul bătrînei. Era rigid ca de gheață. Se gîndi să o întindă pe laiță, dar nu avu putere.

— Alexa, — mai apucă să-l strige pe băiat — femeia asta-i moartă de mult aici. Trebuie să chemăm oamenii. S-o îngropăm cel puțin omenește, n-o putem lăsa așa ! Cineva s-o pricepe și la treaba asta. Eu mai mult de atît, nu știu ce să fac...

Și spunînd aceste vorbe, se aplecă și în locul zdrenței din mîna moartei strecură, ca în gura unui căuc, semnele neîntinate ale acelei primăveri timpurii, pe care le culesese la urcare.

Din ușă, proptite între ușorii mincați de vreme, cele două capre începură a behăi prelung. Veghea lor trecu, **astfel, în bocet.** Cel puțin, așa își închipui Calist.

Traian se pierdu de atunci cu desăvîrșire prin munți. Și nimeni nu mai pomeni de el, de parcă nici n-ar fi fost vreodată vreun locuitor al cătunului cu acel chip și cu acel nume !

★

De la moartea dadei Mara, zilele se făcură mai lungi. Imașurile creșteau ca laptele dat în fiert, umflate de rîvna mustoasă a ierbii celei noi. Iarna trecuse fără zăpadă. Doar cîteva nopți mai geroase, venite după istovul mărunt și rece al unor ploi absurde, îmbrăcară scheletele copacilor în armuri sticloase, prin care soarele anina ghinturi de diamant. Pînă și aerul părea că trosnește spintecat de joagărul frigului, așa cum se auzea și acum pocnind în tîmpanele pădurii năvălitoarea sevă a retrezirii.

Calist stătea în prîdvor cu brațele proptite în pălimar și cu ochii mijiți în sus, urmărind zborul unor lăstuni guralivi îmbătați de soare. Fusese o zi caldă și frumoasă și de va mai ține timpul tot așa, gîndi el, spera să-și poată acoperi și casa ce-o ridicase la poalele pădurii de lîngă cimitir. Cerul se acoperea de purpură la apus, semn bun pentru ziua care vine și o adiere mai răcoroasă de vînt îi aduse în nări mirosul pătrunzător de iarbă mare.

„Bătrînul Grigore Caba trebuie să fie la cules, pe undeva" — își spuse încercînd să prindă unda vreunui pas tainic, rătăcită prin aerul înserării.

★

Două mîini puternice îl prinseră umerii și îl săltară de la pămînt, grăbite. Se simți tîrît și sprijinit de scoarța unui copac, apoi descheiat la cămașă...

Nu murise, deci. Viața i se retrăsese numai înfricoșată în ungherul cel mai ascuns al trupului. Acum revenea cu sfială pe drumul pe care fugise și Calist simți iar nevăstuica sîngelui umblîndu-i prin vene.

Deschise ochii. Gura îi era uscată și amorțită de spaimă ca un zăgaz prăbușit al cuvintelor. Cineva îi căuta rănile cu înfrigurare. Și degetele îi alergau pe față și pe frunte cu o netezime liniștitoare.

Chipul acelui om, care stătea aplecat asupra lui, nu îl putea distinge bine. Noaptea lăsase giulgiu greu peste pădure. Dar prin țesătura ei ghicі flacăra din ochii pătrunzători ai unei făpturi, ce n-o mai văzuse de mult. Și se crezu mai în siguranță ca oricînd la ceasul acela de primejdie.

— Ai să poți merge ?, auzi, în sfîrșit vibrația altui glas.

Închise iarăși ochii, adîncit în apa acelui sunet domol venit parcă de atît de departe. Și nici o reîntoarcere nu i se păru mai de necrezut, ca aceea a propriei lui ființe purtată acum de brațul ferm și viu al unei umbre.

Alături și aevea pășea Ierusalim.

★

Cine îl mai văzuse altfel decît dormind pe Apostol pietrarul ? Dar în ziua aceea, nu mult după ce zvonul blidelor se mai stinse și fiecare, sătul după cît dumicase, își făcea de lucru alene prin curte — pe la păsări ori pe la vite, care ce mai avea, de mai și avea — sau se întindea somnoros la soare, tocmai în acea zi Apostol își făcu apariția pe neașteptate în ograda lui Grigore Caba.

— Ce e cu dumneata, omule, de-ai ieșit la ceasul ăsta din pietrărie ?, îl întîmpină Grigore Caba din bătătura casei.

Chipul pietrarului se schimonosise abătut. Călca greu de osteneală sau de rosătura bocancilor ce-i fierbînteau picioarele pînă i le umpleau de bășici. Umbla mult și acolo la pietrărie treceau zile în șir fără ca să mai apuce să-și primească încălțările.

Cînd se mai încălzea afară, adormea cum se afla, cu pufoaica pe el și cu basca peste urechi, băgat în vreo căpiță cu fîn sau, de era umezeală mare, se înghesuia în vagonul de lemn, „dormitorul mobil" ce-l aveau la dispoziție cei zece ortaci care scoteau piatră din găvanul Ponorului.

De cu seară, ce-i veni lui, se cățărase pe coasta Orzei, unde pustnicea un român zăpăcit într-o căsoaie de bușteni clădită otova pe malul unui izvor mai vinos. Avea românul acela două vaci cu lapte, dintr-acelea rămase de prinas prin munți de pe la casele sparte sau necăjite ale cătunelor din jur, vreo cinci oi și o scroafă, ba și o puzderie de păsăret. Și locuia omul cu animalele lui cu tot, de-a valma, în aceeași încăpere, că numai una avea, de nu puteai spune că e nici grajd, dar nici altceva nu s-ar fi putut zice ! Neorînduiala din bătătura pustnicului o întrecea pînă și pe a lor, a pietrarilor, de la „dormitorul mobil" ! Apostol urca la el numai pentru niscaiva lapte bun și cald, că jos i se aplecase de atîtea buruieni fierte și conserve chioare cîte băgase în el.

Tablouri de Nicolae Drăgușin

Omul îi dase și de data asta ce voise, îl ospătă în legea lui și, după aceea, îl tot ițea neștiind cum să înceapă. Avea ceva pe suflet și își zise chiar bogdaproste în sinea lui, că avea cui să se descarce.

Așa află Apostol de cele întîmplate.

Apoi, cu omul acela și cu cîinele, ce îl ținea totdeauna cu dînsul, coborîră în prăpastia de sub culmea Oasele, cam pe unde ducea drumul spre Vața, și i se adeveri povestea pustnicului. Poveste ce nu-i venise a o crede de la bun început. Și nici că bănuiau peste cine aveau să dea acolo, jos, în fundul văgăunii, printre pietrele verzi, brune, albăstrii ce se desprindeau mai tot timpul din peretele de munte din preajmă.

Surpriza ce-o avu îl puse degrabă pe drumul Delanilor, să ducă vestea alor săi și să facă cu toții cele ce sînt de făcut la asemenea grozăvii. Pantelimon și Simion Almașu zăceau fărîmați în cea mai primejdioasă capcană ce se știe prin munții aceia !

Păreau acolo de mult și cînd vestea ajunse la urechile lui Calist și ale lui Ierusalim, se socoti că moartea li se trăsese din fuga nebunească de cu mai bine de o săptămînă în urmă. Adică, din chiar noaptea de după prăbușirea schelei din pădurea Malului.

Numai că, în acea noapte pedepsitoare pădurarul tîrîse după el și nevinovata făptură a lui fiu-său, Simion. Copilul intrase în lumea umbrelor, tot așa cum în amintirea lui Calist pătrunsese odată purtat de imaginea mincinoasă a unui tren „mare cît gardu" !"

(Fragmente de roman)

elisabeta costin

Taina

Știți măcar, doar pe din două
Cum se spală-n zori de praf
Crinii ? Moaie-n bobi de rouă
Trei stamine – și-un perdaf
Trag pe fiece petală
Pîn le scot pe rînd, din boală.

Ce păcat c-apoi polenul
Iarăși le pistruie tenul !

În oceanul cel rotund

În oceanul cel rotund
Toată lumea stă la fund.

Chiți, heringi și alți paralei
Tremură ca vai de ei.

C-au aflat de la un mus
De pe vasul ce s-a dus

Că pescarii vin la noapte
În barcaze mari cît șapte

Cu năvoade și harpoane
Să-i încarce-n geamantane.

Nunta

Degețel și Degețica
M-au poftit de ieri, la nuntă.
Toată lumea cea măruntă
Lucră toată ziulica.

Trei gîndaci
Coc cozonaci.

Șapte muște
Fierb găluște.

Și vreo zece mițe mari
Încălțate cu pislari

Dăscălesc cinci mițe mici
Încălțate cu cipici

Cum să fure din coteț
Nouă gîște nătăflețe.

Fiindcă primul fel la masă
O să fie ciorba grasă.

Săptămîna

Luni, ca-n fiecare Luni
Sufli-n jarul din tăciuni.

Marți, ca-n fiecare Marți
Grijile-n felii le-mparți.

Miercuri, ca-n oricare Miercuri
Legi cinci doage cu trei cercuri.

Joi, ca-n fiecare Joi
Pui opt verze în butoi.

Chiar de ninge, chiar de plouă
Vineri, cumperi zece ouă
Zahăr, drojdie, făină
Și te-ntorci cu traista plină.

Sîmbătă, frămînți colaci
Și vreo șapte cozonaci.

Și m-aștepți pe mine ca
Să-i mîncăm Dumineca.

bogdana boeru

Povestea fără sfîrșit

Sub geam pisicile sfărîmă
Oglinzi de somn între mustăți –
Eu, fiule, te iau de mînă
Să rătăcim prin vechi cetăți !

Pe căi de vînt, văi de argint
Așează vremea să se știe,
Arborii ne cer, ne simt,
Ne cîntă-n ramuri de-o vecie.

Îți răsfoiesc și vale-deal,
Deal și vale-ți povestesc
De-un corn de aur și-un caval
Cu glas ceresc în care cresc

Povestea fără de sfîrșit
Din tată-n fiu, precum izvorul
Ce limpezește-un asfințit, –
Povestea care-și spune dorul
Pe lume neavînd sfîrșit ;

Din ea se-mbracă-n grai, poporul !

Fructiera fermecată

Un măr și o pară
De mînă se plimbă pe-afară ;
Doar o prună și-o nucă
Cu dor de tîrg și de ducă
Pe ulița mare apucă.
Spălate-s pe față
Cu roua de dimineață.

Întîrziată, cireașa amară,
Roșie, arde pe scară.

Cînd se-adună
Somn de lună,
Un măr și o pară
În fereastră-mi bat, pe seară.

Seara din fluturi

Cum sporește seara-n fluturi,
Cînd aripa de polen
Cu o respirație scuturi ? !

Din mătăsuri și saten
Curge amurgul, umple ciuturi.

Cresc și murmură prin apă
Umbrele subțiri de seară –
Fluturii pe cîmp se-adapă
Și rămîn zvon viu afară ;

Adîncimea lumii sapă !

Ochii din litere

Doi cai albi la litieră
Înșeuați de sacra rază,
Mă poartă prin cer de-o eră –
Nuci pe margini cresc de pază.

A e semn din Valea Mare
Și un unghi de neastîmpăr ;
Aurit din întîmplare
De lumină, să-l mai stîmpăr...

De la A începe zborul,
Noi prin litere zburăm ;
Și din A pleacă izvorul
Cărții-n care adăstăm.

petre dinu marcel

În numele unei flori

Noaptea se face femeie
Mai multe nopți
decît zile.
Îmi spui ;
Sufletul este legat de dragoste
Ca o fregată de odgoane –
Contra brizei –
vîntul.
Împotriva iubitei –
sufletul
În avalanșă
acoperind noaptea
Ea locuiește în mine
ca un gînd
Și dacă totuși
noaptea se face femeie
și femeia floare,
în numele unei flori
mă las devastat
ca un țărm peste care
trec uragane.

Schimbare

Cum mai vuiește pădurea !
Și nu mi-am închipuit că aș putea fi
copac adulmecînd atîtea vijelii
Și cît de înaltă mi se părea ziua
Călătorim pe corăbii diafane
adulmecînd soarele cioplit
din vîrful catargelor
Rămîne mută și lividă figura de stil
a statuii de lemn bolnav
ce colorează văzduhul
bun de pus într-o ramă, precum în
„Schimbarea la față"
a lui Rafael.

plastică

Eul peregrin

Conceptul despre pictură al lui **Zamfir Dumitrescu** pare a fi de derivație renascentistă. Într-un moment cînd atenția multor confrați, mai tineri sau mai puțin tineri, se îndreaptă către căutarea unor soluții prin care, pulverizîndu-se tridimensionalitatea tradițională a reprezentării, să fie aduse în prim plan elemente de sugestie relaționabile cu o filosofie diferită (citește : modernă) a vieții, pictorul nostru se încăpățînează să demonstreze că acele caracteristici majore ale imaginii picturale, definînd o abordare unitară a lumii vizibilului, nu și-au pierdut actualitatea și, ca atare, pot fi reactualizate. Problema lui Zamfir Dumitrescu ar fi deci aceea de a transforma aspectul retro al abordării într-un suflu cu aparență de modernitate. După o asemenea afirmație, ar trebui să lungim ușor discursul și să justificăm de ce scăparea din chingile tradiției este o erezie artistică, la fel de mare ca și cea a revenirii la obîrșii în scopul regăsirii unei identități a actului creației cărora iconoclaștilor le poate suna a desuetudine. Dar, într-o epocă în care toate valorile culturii sînt supuse unei critici severe, din toate părțile și de pe toate platformele posibile, nu-i așa că, pentru a ne limita la cazul picturii, Piero della Francesco, Raffaello, Dürer rămîn actuali, ca și emulii ? A te întoarce în lumea lor înseamnă, uneori, nu doar să faci o simplă baie în trecut ci să reparcurgi o umanitate cu detașarea pe care ți-o dă conștiința apartenenței (obosite) la secolul vitezei. Pusă sub semnul recitirii ordinei artistice a sensibilului, această reîntoarcere poate avea, în cazul cînd este cultivată fără ostentație demonstrativă, aspectul unei romantice redescoperiri a eului peregrin în alt spațiu și alt timp. Nu este cazul a cita exemple ilustre, la îndemînă chiar în arta noastră : mă limitez a indica drept posibil caz paradigmatic pe acela al maestrului Baba, în opera căruia, la o altă dimensiune istorico-artistică, retrăiesc deopotrivă Velasquez și Goya. Cu Zamfir Dumitrescu se întîmplă un fenomen asemănător. Pictura sa pare saturată tocmai de acea cultură vizuală negată cu ardoare de la cubism și futurism încoace. E saturată de acele proiecții mentale prin care definim arta picturii cu termenii lui Leonardo, sau Alberti, termeni care lasă indiferenți pe un Hartung sau un Rauschenberg, sau la noi pe Sorin Dumitrescu și Pavel Codiță. Este un merit sau o lipsă ? Are dreptate Tudor Octavian în „fluturașul" expoziției cînd afirmă că sînt „oameni care văd cubist, minimalizat sau hiperrealist". E și o problemă de profesie : aviatorii văd aerul și ce trece prin el, scafandrii văd apa etc. Dar în aer, ca și în apă, se întîmplă, sau se află, foarte multe lucruri. De ce nu ar vedea și pictorii tot astfel mediul profesiei ?

E densă pictura lui Zamfir Dumitrescu, este plină de o răceală suavă, de acea detașare de obiect mărturisind o reflecție calmă, tăioasă, refuzînd pitorescul. Meditată, raționalizată, dar fără amputarea coordonatei lirice, pictura sa este construită, meșteșugită. Nu mimează intelectualitatea, o conține. Este de o rafinată inteligență și ascunde tensiuni pentru a căror percepție nu este suficient darul observației ci trebuie să te situezi pe o lungime de undă corespunzătoare. Fastuozități, prețiozități, fîșii de brocart, chipuri proiectate în peisaj, palide sau în haine de gală, recuzită de alte timpuri. Va putea picta așa Zamfir Dumitrescu la infinit ? Va fi luat prizonier de amicii săi manieriștii ? Oricum, problema nu este a noastră !

Grigore Arbore

muzică

Aspecte contemporane

În recitalul de vioară al lui Ioan Marius Lăcraru, cuprins sub ciclul de manifestări pe care le organizează Filarmonica „G. Enescu" sub titlul „Panoramic XX", recent desfășurat în sala Studio a Ateneului, alăturarea unor lucrări ale repertoriului muzicii contemporane poate fi folosită în vederea unor succinte considerații pe marginea lucrărilor prezentate, mai mult chiar, a unor probleme generale ale muzicii. Trecînd peste **„Sequenza VIII" pentru vioară solo** de Luciano Berio, excelentă lucrare contemporană asupra căreia am insistat cu alte prilejuri, să ne oprim asupra unor lucrări care, în plus, au avantajul de a „acoperi" teritorii de gîndire relativ distincte.

Asupra mult controversatei creații recente a lui Octavian Nemescu — am ascultat în concert **„Metabizantinirikon" pentru vioară și bandă magnetică** — putem zăbovi, cred, cel mai bine reproducînd, din programul de sală, concepțiile compozitorului : „Lucrarea de față este doar o variantă a unui proiect componistic mai vast, care începe în sala de concert și se transformă treptat într-un ritual ce ar trebui să dureze opt luni de zile, și în care sunetele sînt prelungite în viața intimă a fiecărui doritor de a participa la acest ritual, ele fiind concepute ca mijloace de purificare individuală. Discursul muzical desfășoară mai multe straturi de timpuri și spații sonore simultane". În primul rînd, autorul renunță la convențiile sălii de concert, ale concertului în general, timpul de desfășurare și, frecvent, locul acordat muzicii în raport cu preocupările noastre fiind sensibil deplasat ; muzica sa primește astfel multe virtuți ale muzicii de tip ambiental (termen folosit aici fără conotații peiorative). Muzica nu „loveste", ca se insinuează, nu își asumă pretenții de convingere ci are statut existențial autonom, peste care nu se poate trece, ea „trăind" alături de ascultător, punctul ei primar nu este cultura ci natura. De aici autorul face (necesarul) pas spre cultură, abordînd dimensiunea mitică, ritualică a existenței. **La ritual se participă**, se trăiește intens, dimensiunea afectivă avînd altă culoare, deosebită de acea dimensiune a muzicii secolului XIX romantic, să zicem, consecutivă unei gîndiri muzicale bazate pe fundamente discursive ; muzica nu se mai „vorbește", ea se „dansează", am fi înclinați să spunem. Calea propice spre instituirea acestui tip de muzică ține de „manipularea" timpului muzical și de acest aspect se leagă dificultățile de înțelegere ale acestor partituri ; fără o „comutare" a înțelegerii în trăire fără o temporară renunțare la anumite convenții, creația lui Octavian Nemescu „plictisește", fiind vorba însă de acea limpezime care trădează adîncimi pline de substanță. **Suita pentru vioară solo „Poarta nemărginirii"** de Paul Rogojină (primă audiție) îmbrățișează atitudinea „clasică" ; autorul construiește aici evoluții, transformări și planuri nemișcate, a căror largă cuprindere este subsumabilă unei estetici de tip clasic, la care trimite chiar și revenirea din final, de tip reexpozitiv. Lucrarea are virtuțile necesare pentru a se impune : o scriitură „atentă", luxuriantă uneori, expresivă, denotînd o bună exploatare a datelor (pasitematice) afirmate la începutul piesei. **„Patru nocturne" pentru vioară și pian** de George Crumb, la pian Cristian Vais, a fost lucrarea cea mai reușită din program. Aici, atitudinea creatoare merge nu spre instituirea unui nou univers, ci spre „destructurarea" celui cunoscut, ale cărui detalii și „rămășite" sînt studiate cu lupa. Scriitura este de tip „muzică concretă", căutîndu-se efecte sonore în sine, ci lărgirea marginilor sonorului, ale unui domeniu însă eliptic de sonoritățile cu care sîntem obișnuiți.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI (XXXIII)

EURITMII SUB CONSTELAŢIA PRIMĂVERII

Şi totuşi despre aceşti doi poeţi îmi e foarte greu să scriu în mod separat, atît de mult sînt ca doi brazi într-o tulpină ardelenească, desigur) : unul, **Al. Andriţoiu,** născut la 8 octombrie 1929 în Paşcani, judeţul Bihor, şi **Ion Horea,** tot în 1929, la 10 mai, în Petea de Cîmpie, jud. Mureş, au încă din formaţie multe elemente comune, care ţin de specificul ardelenesc, cărturăresc. Amindoi debutează în 1949, în „Lupta Ardealului" şi colaborează după aceea la Almanahul literar din Cluj, amindoi urmează Şcoala de literatură „Mihai Eminescu" pentru ca apoi să fie repartizaţi ca redactori în presa literar-culturală, unul, Al. Andriţoiu, la „Contemporanul" şi celălalt, Ion Horea, la „Viaţa Românească".

★

Comentatorii lui Al. Andriţoiu, implicit prefaţatorul ediţiei din „Biblioteca pentru toţi", **Constelaţia lirei** (Editura Minerva, 1985), respectiv criticul Eugen Simion, observă în poezia acestuia două filiaţii, „una ardelenească (prin Beniuc), alta mai îndepărtată, parnasiană şi simbolistă (de la Macedonski la Radu Stanca)". Adevărul e că primul impuls poetic, prima înrîurire, tot de la anticii latini decurg, mai ales de la Horaţiu, al cărui „Eheu ! fugaces... labuntur anni" poate fi socotit o vreme motto-ul poeziei lui Al. Andriţoiu.

Poeţii Al. Andriţoiu şi Ion Horea în vatra oraculară Delfi (Grecia, 1971)

Trebuie să observăm, că Al. Andriţoiu, ca orice cărturar descins din Şcoala Ardeleană, a gustat farmecul acestor versuri direct în latină. Universul poeziei lui Al. Andriţoiu e, de altfel, în principal unul cărturăresc, cu deschideri centrifuge, ca să folosim o expresie din fizică. „Arta lui poetică" e una a jocului secund, după cum lesne se poate deduce chiar din poezia cu acest titlu, cu care se şi deschide selecţia din Biblioteca pentru toţi : „Cea mai frumoasă lună e în lac. / Cel mai frumos luceafăr e pe mare, / şi cîntă cel mai sincer pîlpîiac / nu-n pomi, ci-n amintiri şi în uitare. / Cea mai frumoasă lună e în lac".

Reveriile şi euforiile lui Al. Andriţoiu au ca puncte de referinţă metafore, simboluri şi citate literare trăite, încetăţenite. Astfel, chiar poezia „Euforie" se încheie prin versuri relevante pentru sugestia privind „jocul secund" al poetului : „Şi toate-n preajmă cer o alintare / de braţ întins greşit. Secund e jocul / luminii ce se culcă-n sînge cu candoare. / Prin clara clipelor euritmie / e ca un dans şi-un murmur al culorii / Pămîntul cald respiră prin toţi porii, / suflet în linişti şi aurărie".

Chiar din acest citat, se degajă două prezenţe „euritmice" care dau şi titlul unei poezii: „Iată, azi, prin mine cum luna trece / Ca pe-un cer fluid ce, plecînd, revine. / Sînge am de aur şi-n el petrece, / Setea de tine".

Multe poezii intrunesc această condiţie de euritmii sau quasiparnasiene, elogii aduse artei clasice : „Să i se cioplească după / forma sinului Elenii. / Paris porunci o cupă / Ce va turmeţa milenii".

Reperele livreşti merg în universul poetic al lui Al. Andriţoiu de la comparaţii memorabile, neaşteptate, precum „fîntîna oarbă ca Homer" sau „toamna mai galbenă ca Palia de la Orăştie" pînă la veritabile parafraze, esenţe sublimate ale unor opere, cum se întîmplă în „Le rouge et le noire", unde ni se face o iniţiere lirică în bovarism. Acum, cînd se simte „albit de timp", ca Horaţiu invocîndu-l pe Torquatus, poetul simte îmbierea ogoarelor.

„Albit de timp, ca de zăpezi, mă-mbie / Şi mă ademeneşte cîte-un gînd, / să mă semnez cu plugul în pămînt, / să-mi crească numele, păios, din glie / şi să mi-l secer însumi, la soroc, / cu secera lunatică a serii, / să mă căpătuiesc, în miezul verii / la fructul copt al sîngelui de foc".

Se mai produce încă o mutaţie sentimentală, în sensul că horaţianul „Eheu ! fugaces... labuntur anni" devine acum villonianul „Mais ou sont les neiges d'antan", fapt pus în relief chiar de poezia dedicată marelui magistru de odinioară, „Villon". „Plecat în lut dintr-o nesocotinţă / găsit de Parce-n Zodiac proscris, / doar vîntul cu şoptita-i elocinţă / l-a însoţit spre-un fel de paradis. / Scăpat din iad ca prin norocul mare / el a plecat din circiumi de nădejdi, / bogate-n vinuri şi în demincare / şi în femei. Şi-n cîntece lumeşti".

Poetul civic care a fost întotdeauna Al. Andriţoiu va cînta necontenit, „carpe diem", care pentru el înseamnă a trăi cu Ţara, a-i nemuri în cîntec clipa aceasteia.

Chiar din abundentele noastre citate s-ar părea că un poet cu cultura şi puterea de sunet ale lui Andriţoiu scrie foarte uşor, improvizează, aşa cum o face citeodată la un pahar. Ei bine, afirmaţia e numai în parte adevărată, fiindcă aşa cum ştie să scrie de repede, tot aşa de repede şi sacrifică orice însăilare efemeră, banală, tăind în carne vie. Întîmplarea face să deţin asupra mea un manuscris intitulat „Colocviu diurn" din care poetul n-a încredinţat tiparului chiar de la prima lectură decît cîteva strofe sub titlul „Portretul" din volumul „Vîrfuri cu dor". „Colocviul diurn", în ipostaza gnomică, predilectă poeţilor ardeleni, e cît se poate de plin de luare aminte : „Aceeaşi este luna, un levantin / care străbate cerul dar peste-o altă ţară / Apleacă-te spre tine ! «Colocviul diurn», / tu fă-l cu tine însuţi în fiecare seară."

Furat de muzica versurilor lui Andriţoiu, de comparaţiile şi simbolurile neaşteptate, de asociaţiile livreşti, aproape că nu am băgat de seamă că poetul excelează şi în cîntecul erotic. Poate tocmai de aceea mă voi opri asupra acestui sonet (din multele) consacrat reîntoarcerii la formele primare ale dragostei : „Te mai iubesc în stilul popular / însă pe-ascuns, ca-ntr-o cimilitură — / femeie rece, brumăriu pahar / adus ca un sărut spre calda-mi gură, / / Noi, saturaţii de literatură, / ar trebui să ne iubim barbar, / spărgînd în ţăndări liricul cheman / şi convertiţi de legea cea mai dură. / / Reîntoarcerea la formele primare e dragostea ovală, ţipătoare, / şi e sărutul rănii de insemn. / E raza care taie în cristale / ca ochiul meu prin frunza ranei tale / sau cui de aur prin sfinţitu-ţi lemn."

Oare formele, motivele din terţinele sonetului nu ne trimit la sculpturile lui Brâncuşi ca temă erotică ?!

Şi cum s-ar putea încheia aceste euritmii verbale sub constelaţia lirei decît cu această destăinuire, plină de împăcare, iarăşi horaţiană : „Dispreţuind momelile din plasă / soseşte ceasuntoarcerii acasă, / la prag, la gardul vag de rosmarin / reînnoit cu alfa,-n alb destin. / Vel bate, deci, la poarta de intrare / cu deget îndoit a întrebare / şi de o dată se risipă ceaţa-n / fîşicuri clare. / Bună dimineaţa !"

Bună dimineaţa, maestre cîntăreţ !

★

Pe Ion Horea l-am asociat lui Al. Andriţoiu, poate şi la îndemnul acestuia dintr-o superbă dedicaţie ce se încheie cu aceste stihiri de implorare (cu aluzie la luna de naştere a poetului) :

„Dă-mi deci, Maiul florii, cireşarul dulce, / simburi din carnea fructului oprit, / Ceasul care vine-n sînge să se culce, / gardul tont şi pragul ce m-au mărginit. / Dă-mi folclorul nostru cel adevărat, / bun ca o zăpadă, ca un hidromel, / fă-mi din cer cornişa şi din floare patul, / ca să simt că timpul nostru el e el".

Spre deosebire de Al. Andriţoiu, la care mişcarea versului e centrifugă, la Ion Horea, dimpotrivă, e centripetă, concavul schimbîndu-se în convex ; explicitarea metaforică e deosebit de clară în poezia „De-aceea" **(Un cîntec de dragoste pentru Transilvania,** pag. 35, Editura Dacia, 1983) : „Ajuns lunatic printre crinii-mi / tot îmi închipui două inimi, / ca două cupe de otravă / esenţială şi suavă / / Blestemul lumii se repetă / sub joaca mută, centripetă, / prin univers, între planete, / în stare însă să îmbete. / / De-aceea tot mai caut rana / din învrăjbirea cu satana, / ca sfîntul din icoana slavă, / cu faţa palidă şi gravă".

Dacă aceasta este cheia cîntecului său, e interesant de observat că tematic, ca predispoziţii lirice, s-a configurat încă din volumul „Poezii", apărut în 1956, în acelaşi an cu „Primele iubiri" ale lui Nicolae Labiş. Este, de altfel, singurul poet din generaţia sa care în antologiile editate a mai cutezat să includă poezii din volumul de debut.

Pe deplin întemeiat de aceea, cu scrupulozitatea-i cunoscută, poetul Romulus Vulpescu, într-un „Cuvînt de confrate" la antologia intitulată simplu **Versuri** (Editura Eminescu, 1973), aprecia :

„Într-un peisaj liric variat, cum este cel al poeziei noastre moderne — uneori, la fel de variat ca o grădină botanică, în care s-au aclimatizat şi răsaduri bizare sau monstruoase, în care au răsărit corole strălucit colorate dar fără mireasmă, în care s-au altoit plante carnivore sau arbuşti exotici — într-un asemenea peisaj, delicatele sale flori de acăţ (ce parfum trimit pînă la noi acaciile Romei antice ?) şi ofranda ciorchinilor lui darnici, la fel de generoşi ca pămîntul românesc ale cărui splendori le elogiază şi roadele cărula le celebrează-n vers, tot acest prinos încîntă şi justifică, răsplătind-o, osteneala de drumeţ printre poeme a cititorului".

Dar dacă Romulus Vulpescu ar putea fi suspectat de un gest de confratern, iată şi un exeget extrem de exigent al poeziei, George Călinescu, cel care într-o „Cronică a optimistului" din „Contemporanul" (12 decembrie 1958) scria : **„Tînărul poet promite mult, are o frază lirică, în general fluentă şi moale ca lîna, un limbaj simplu, pe ici-pe colo pătat cu cîte un mac, şi o preferinţă vădită pentru muncile şi bucuriile vieţii agreste, făcînd de fapt o poezie a roadelor pămîntului sub regim socialist, în fond, horaţianizează, atenuînd sentimentul prea acut al zădărniciei şi păstrînd numai poezia tihnei rurale şi a mulţumirii cu bucatele strînse după o muncă cinstită în gospodăria de formă nouă".**

Exceptînd adecvările de actualitate, care ni-l amintesc pe George Călinescu, oratorul entuziast de la Congresul încheierii cooperativizării agriculturii din aprilie 1962, de la Pavilionul expoziţional din Piaţa Scînteii, în linii mari, esenţiale, portretul poetului liric Ion Horea este conturat. „Formarea personalităţii poetului este o chestiune de viitor". Viitorul profeţit de genialul nostru om de cultură este de pe acum o chestiune de trecut, întrucît personalitatea sa e un proces de ansamblu, desăvîrşit.

Definindu-şi optiunile lirice fundamentale încă din primul volum, poetul din Petea de Cîmpie (Mureş), crescut la Vaideni, ca şi congenerul său, omul de litere şi poetul I.D. Bălan, se prezenta într-adevăr în antologia din 1973, realizată cu iubire şi exigenţă de Romulus Vulpescu, ca o personalitate poetică pregnantă. Poeţii pe care-i simte aproape de sufletul său sînt, pe lîngă Eminescu, Ion Pillat (cel din „Pe Argeş în sus") şi chiar Bacovia, în surdina pe care o pune cîntecului său vălurit ca o apă a morţilor în cîmpie.

„Pe Uliţa Mare", povestea în versuri pe care l-o spune nepotului său Alexandru Augustin, evocă universul copilăriei întipărit în carteagenă de debut (vezi volumul **Bătaia cu aur,** Ed. Dacia, 1979). **Noaptea Nopţilor** (Ed. Dacia, 1985) şi **Podul de vamă** (Editura Eminescu, 1986) consemnează meditativ dar lucid pe un „Papirus" perioada prin care trece acum poetul : „mătur cuvinte-n risipă / în foile albe firesc, / căutînd să-nţeleg într-o clipă / vămuiri peste timp, uriaşe. / / Ce morminte cu tainele loru-s / în vechile ritmuri şi rime, / sub legile zeului Horus, / necitite încă de mine, / / faraonic destin, în umilul / trup, de felah, prin pustie ! / îşi întinde noroaiele Nilul / peste petecul meu de hîrtie !".

Scurta meditaţie de mai sus e concludentă pentru măiestria de bijutier liric a lui Ion Horea. „Podul de vamă" e o replică peste exact trei decenii la volumul de debut, ce ni-l înfăţişează pe Ion Horea ca om al pămîntului, preocupat de vecie şi de durată, de vatră, de loc, ca toţi poeţii ardeleni : „Cîmpia Transilvană s-o vezi pînă la munţi, / şi continitu-şi lasă pe umerii lui goi, / către amiază, ciurda, mai jos de Burtoi, / la trocile umplute cu apa din fîntîni, / e-un loc de care sigur mai spui şi mai îngîni".

Ondulările blagiene, continirile, cum le-ar zice pesemne Ion Horea, sînt urmărite nu numai în spaţiu, pînă la munţi, ci şi în timp, ba chiar în umbletul prin lume. „Era către asfinţit pe drumul ţării în Pojorîta / şirul de plopi mai clătina cîte-o foaie de aur / păsări în unghiuri pe sus le arăta vîrful cu bîta / şi cîte-o rătăcită chemare de graur" — invocă poetul peisajul de-acasă în „Scrisoarea a doua" **(Bătaia cu aur,** Ed. Dacia, 1979).

La „Sentimentul" primăverii, al verii, al toamnei, al iernii, devenite programatice, trebuie să adăugăm ca o permanenţă pe acela al istoriei, tutelat de zeiţa Clio, fie că se află pe Criş sau pe Argeş, euforic şi cald. Fără îndoială că din cîntarea cărora s-a ilustrat ca un adevărat maestru, sînt precedate de poema „Octombrie pe Argeş", în care rapsodul lui Horea şi al lui Avram Iancu invocă amintirea fraţilor Goleşti. Mi-a fost dat să-l aud pe poet recitînd-o chiar pe Argeş, euforic şi cald. Fără îndoială că din acest punct de vedere cartea sa de căpătîi rămîne **Un cîntec de dragoste pentru Transilvania** (Ed. Dacia, 1983). „Ţara dintre ţări" e memorabila frescă a unităţii şi integrităţii naţionale. După cum o meditaţie de numai opt versuri relevă întreaga măreţie a Augustului triumfal. Poezia, apărută în mod semnificativ în „Scînteia" din 17 august 1968, o vom cita în întregime : „Ştiu de-un timp ce nu-i în ornic / Numa-n singele din rodii / Căruia-i rămîn datornic — / August, la hotar de zodii. / / Lună-leu, lună-fecioară, / Timp al ploilor de stele, / Te adun, a cîta oară, / August, fagur gurii mele".

Nici o chemare, ci, dimpotrivă, o invocare ca lună a unui anotimp al rodniciei, imaginată prin ploile de stele şi prin fagurii cuvintului.

Confesiunea şoptită, în spiritul etic al tradiţiei, uneşte patriotismul gliei cu adînca intimitate, cum extrem de pătrunzător observă cel mai temeinic comentator al său în prefaţa „poetul Ion Horea" la selecţia din colecţia „Cele mai frumoase poezii" (Editura Albatros, 1984).

Salcîmul din cîmpie, atît de drag şi lui Moromete şi părintelui său literar, Marin Preda, este simbolul la care se întoarnă cu nostalgie şi iubire poetul : „Şi mă-ntorc la ce sînt, / La lumina de ţară, / Să mă rog la pămînt / De din zori pînă-n seară. / / Al iubirilor sînt / Şi-al durerii cînd vine / Să aştearnă-n pămînt / Un culcuş pentru mine. / / Un salcîm de-o mai fi, / Într-o zi să-nflorească, / Ori sub stelele-mii / O cîntare cerească".

Salcîmul acesta, cu mireasma lui puternică şi tăria de oţel a fibrei, este şi va rămîne peste timp Poetul Ion Horea.

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Virgil Teodorescu, un nume pentru poezia română contemporană

Prozatorul arădean Gheorghe Schwartz, la apariţia romanului „Om şi lege"

Imagine de la acordarea premiilor anuale ale revistei „Luceafărul"

ÎN LOC DE CRONICA EDIŢIILOR

Probitatea documentelor (I)

Dispunem astăzi, după cîte ştiu, de şase contribuţii privitoare la tatăl lui Istrati ; mai exact, de o ipoteză, cea a lui Al. Oprea, susţinută în ultimile două ediţii ale cărţii sale, şi de patru încercări de a o răsturna : două ale lui Al. Talex şi două ale lui M. Iorgulescu. Iată cum stau lucrurile :

1. Ipoteza Al. Oprea porneşte de la date certe (acte autentice şi legalizate) publicate de Memache Valsamos Tănăsescu în **Manscriptum,** nr. 4/1975. Acesta probează că tatăl său (pe care-l consideră şi tatăl lui Panait Istrati), pe nume Gherasim Valsamos, s-a născut în Kefalonia — Grecia, la 1862, şi a murit în Bucureşti la 1929. După despărţirea de Joiţa Istrate s-a stabilit la Buzău unde s-a căsătorit şi a mai avut un fiu, pe autorul documentaţiei. Aşadar, tatăl lui Istrati n-a murit în drum spre Kefalonia lui, după naşterea scriitorului, cum ştia acesta însuşi şi cum consemnează primii săi biografi. A trăit alături de gloria fiului, ascunzîndu-se de ea sau ignorînd-o. Al. Oprea dezvoltă ipoteza cu toată marja cuvenită de probabilitate în ediţia a doua a cărţii sale (1976), remarcînd între altele : **„Lucrurile par cu atît mai stranii cu cît, în certificatul de naştere al lui Panait, este trecut drept martor şi un „Gheorghe Valsamis, de ani 39, profesia precupeţ, domiciliat într-o casă cu mama copilului". Neconcordanţele între nume indică o altă persoană, sau o simplă greşeală de copist? (Se pare că e vorba de o altă persoană, deoarece Valsamos, conform actelor, avea pe atunci 22 de ani.").**

Neconcordanţele sînt : **Gheorghe Valsamis,** 39 ani — în actul de naştere al lui Panait Istrati — şi **Gherasim Valsamos,** 22 de ani (în 1884) — în documentaţia lui Memache Valsamos Tănăsescu. Primul era martor, dar Panait nu-i preia numele ci este numit în actul de naştere **Gherasim.** Concluzia lui Al. Oprea : „Se pare că e vorba de o altă persoană" — o înţeleg astfel : un Gherasim Valsamos, de 22 de ani, tatăl lui Panait Istrati (şi al lui Memache Valsamos Tănăsescu) — şi un Gheorghe Valsamis, 39 de ani, domiciliat (tot) în casa Joiţei, probabil rudă cu primul, responsabil într-un fel de aventurile amoroase ale lui (de aceea semnează actul de naştere ca martor). Diferenţa de sufix nu este semnificativă în onomastica elenă.

2. Al. Talex, în **Cum am devenit scriitor,** ed. 1, p. 62, nota 2, la tatăl lui Istrati notează : **Gherasim Valsamis. Bazaconia publicată în revista MANUSCRIPTUM (nr. 4/1975) şi însuşită de Al. Oprea cum că tatăl scriitorului ar fi fost un oarecare Valsamos (...) nu corespunde realităţii. Prin adresa nr. 4 567/10 septembrie 1966, secretarul comunei Faraclata din Kefalonia atestă că „urmaşii în viaţă ai lui Gherasim Valsamis sînt : Themistocle Valsamis şi Epaminonda Valsamis" (...) Deci, Gherasim Valsamis, existent în actul de naştere al lui Istrati, nu e o persoană inventată de scriitor.**

În actul de naştere al lui Panait Istrati este Gheorghe Valsamis ! Al. Talex nu probează decît că Gherasim Valsamis (dacă este corect sufixul sub care-i redă numele) a existat şi că are descendenţi. Sînt fraţii vitregi ai lui Panait Istrati şi Memache Valsamos Tănăsescu? Ce vîrstă au ? Cînd s-au născut (înainte de venirea lui Valsamis în România — 1876—1877 — ori după plecarea lui) ? Al. Talex numeşte „bazaconie" o probă cu acte — dar îi opune un simplu înscris pe care-l comentează sibilinic !

3. În ediţia a treia a cărţii sale (1984 : apărută post mortem) Al. Oprea îşi păstrează intactă ipoteza, ca dovadă că aceste vorbe sibilinice ale lui Al. Talex nu l-au convins ; şi nici nu aveau cum să-l convingă.

4. În ediţia a doua a cărţii sale, însă, Al. Talex revine : **Tatăl : Ghiorghios (Gherasim) Valsamis, născut în anul 1848, comuna Faraclata, insula Kefalonia (Grecia), conform registrului comunal de naşteri, pag. 7, poz. 35.** Categoric, dar între timp a apărut şi altă carte care vom vedea că susţine altceva. Două întrebări, totuşi : a) de unde **Gherasim** în paranteză ? b) acest Ghiorghios (Gherasim) Valsamis ar fi avut, în 1884, 36 sau 37 de ani (deşi de luna în care s-a născut ; n-a văzut-o Al. Talex în „registrul comunal de naşteri pag. 7, poz. 35" ? De ce nu ne-o dă ?) — deci, nu 39 de ani, vîrsta martorului din certificatul de naştere al lui Panait Istrati. Privitor la Al. Oprea, se încearcă tot acolo un raţionament : **Confruntîndu-şi noile documente (...) cu actul de naştere al copilului Istrati — şi dînd, cum era şi firesc, peste Valsamis semnat ca martor, Al. Oprea se întreabă insinuant : „simplă eroare de copist ?" Hotărît, nu! Avem de-a face cu o gravă eroare de istoric literar.** Nu comentăm stilul. (După „bazaconie", acum „grava eroare de istoric literar" !) Amintim numai că Al. Oprea se întreba — deloc insinuant : „O altă persoană, sau o simplă greşeală de copist ?" Este o întrebare dublă şi vom vedea că are importanţa ei. Deocamdată consemnăm ultima afirmaţie publică a lui Al. Talex, din acelaşi loc : **A fost oare Gherasim Valsamis un personaj „inventat" de scriitor ca să-şi dea o origine paternă cu iz romantic ? Răspunsul ni-l dă Adresa 4 567/10 septembrie 1966** (urmează adresa din prima ediţie).

5. Mircea Iorgulescu în **Spre alt Istrati,** p. 32, afirmă : **Tatăl, Ghiorghios Valsamis, era originar din insula Kefalonia, localitatea Faraclata. După unele documente existente în arhivele din Kefalonia s-ar fi născut în 1848 ; dar în 1884, cînd la Brăila se înregistrează naşterea copilului Gherasim Istrati, „martorul" Ghiorghios Valsamis declarase că ar fi fost în vîrstă de 39 de ani, ceea ce înseamnă că era născut în 1845 ; nu este totuşi exclus ca 1848 să fie anul cînd a fost botezat, fiindcă data aceasta a fost găsită în scriptele bisericeşti.**

Rămîne, aşadar, stabilit : Gheorghe/Ghiorghios este cel înscris în actul de naştere al lui Istrati, nu Gherasim cum ne spune Al. Talex. Din acest Gheorghe/Ghiorghios (chestiune de sufix !) M.I. îl face pe tatăl lui Istrati — ceea ce înseamnă, deci, că Gherasim rămîne, împotriva voinţei lui Al. Talex, **„un nume inventat de scriitor ca să-şi dea o origine paternă cu iz romantic".** M.I. desfiinţează, implicit, şi adresa cu cifre ciudate (4 567/10 septembrie 1966) pe care se baza Al. Talex, mentorul său mărturisit, în „demolarea" ipotezei Al. Oprea. Mai mult, actul de naştere al acestui Gheorghe/Ghiorghios nu este consemnat **„în registrul comunal de naşteri, pag. 7, poz. 35"** — cum ne-a spus categoric Al. Talex — ci în **„scriptele bisericeşti",** cum ne spune M.I. Acesta ne spune, însă, lucruri şi mai interesante : **„După unele documente existente în arhivele din Kefalonia s-ar fi născut în 1848..."** Cum, adică, după unele documente ? Cîte documente probează naşterea unui om ? Le deţine M.I. pe toate — sau numai „unele" dintre ele ? Unde sînt ? De ce nu le dă publicităţii ? Ştie M.I. luna naşterii lui Ghiorghios Valsamis pentru a afirma că s-a născut în 1845 scăzînd vîrsta lui, 39 de ani, din anul 1884 ? Acestea sînt adevărate erezii genealogistice ! Proba cu acte oferită de Memache Valsamos Tănăsescu nu se combate cu asemenea afirmaţii gratuite !

6. În **România literară** nr. 43/1986 M.I. revine foarte supărat. N-a discutat ipoteza lui Al. Oprea pentru că **„n-am vrut să fac din cartea mea o colecţie de aberaţii"** ; această ipoteză „a fost, în 1981, dovedită drept bazaconie de către **Al. Talex"** şi — atenţie, vă rog : **„Al. Oprea însuşi a renunţat la ea, în ediţia monografiei sale din 1984"** cînd, într-o notă de subsol, o consemna doar **„ca o bizarerie : se pare — scrie acolo Al. Oprea oarecum autocritic — că e vorba de o altă persoană."** Scurt şi cuprinzător !

Cîte afirmaţii, atîtea falsuri. Al. Oprea nu-şi face autocritica post-mortem, cum ar dori probabil M.I., ci în ediţia din 1984 renumitul istratolog menţine nota sa din 1976. Ce i-o fi trebuit lui M.I. să înducă în eroare opinia publică — atunci cînd ştie că există cartea şi oricine o poate consulta ? Apoi, Al. Talex nu „dovedeşte" nimic în 1981, nici mai tîrziu ; susţine doar că tatăl lui Panait Istrati se numea **Gherasim** — ceea ce M.I. nu crede mergînd înainte cu **Ghiorghios.**

Nicolae Georgescu

SERTAR

DOUĂ POEZII INEDITE ALE LUI EUSEBIU CAMILAR ŞI SORANA GURIAN

De curînd am găsit într-o bibliotecă particulară din Bucureşti un mic volum de versuri aparţinînd lui Jean Pascal, **Cîntece fără nădejdi... Poeme** [Iaşi, Tipografia „Gutenberg", 1939], 64 pagini. Pe foaia de titlu a cărţii, uitatul publicist ieşean face următoarea însemnare : **Soranei Gurian cu stranie plăcere şi durere totodată de a fi găsit într-un pui de femeie ceea ce în zadar căutam de mult : sufletul şi gîndul, împreunate laolaltă cu vibraţiile trupului. Jean Pascal,** 1939. Această dedicaţie e semnificativă deoarece **Sorana Gurian** (1913—1956) s-a remarcat prin gesturi şi atitudini care au şocat o anume mentalitate. Debutase la numai douăzeci şi cinci de ani în **Revista Fundaţiilor Regale** cu două nuvele, **Medalionul şi Narcoza,** îi vizitase pe Tudor Arghezi şi pe E. Lovinescu, se apropiase de Camil Petrescu, scriindu-i cu deferenţă în două rînduri. Cărţile care au impus-o sînt **Zilele nu se întorc niciodată** (1945) şi **Întîmplări dintre amurg şi noapte** (1946).

La Iaşi, unde se născuse şi îşi făcuse studiile, îl cunoaşte pe Eusebiu Camilar (1910—1965), scriitor notabil şi bun camarad. În ziua de **22 august 1939,** acasă la Sorana Gurian, cei doi scriitori comit, în urma lecturii cărţii lui Jean Pascal, două poezii ce se află scrise pe verso paginii 64 şi pe recto copertei posterioare a cărţuliei amintite. Cele două poezii, interesante prin viziunea asupra iubirii şi prin limbajul frust, sînt totuşi **de circumstanţă.** Eusebiu Camilar publicase în 1937 un volum de poezii, **Chemarea cumpenelor,** ce fusese primit cu oarecare simpatie şi încredere. Sorana Gurian nu tipărise încă poezii. Pentru Eusebiu Camilar gestul se constituie într-un simplu exerciţiu, iar pentru Sorana Gurian e... un plăcut incident. Poeziile sînt concepute astfel : în primul text poetic, **După miezul nopţii,** versul întîi aparţine Soranei Gurian, iar versul al doilea lui Eeusebiu Camilar; în al doilea text poetic, **Ritm regăsit,** primul vers aparţine lui Eusebiu Camilar, iar cel de-al doilea Soranei Gurian.

Pentru farmecul pe care şi-l mai păstrează încă la aproape şase decenii de cînd au fost scrise, le transcriu în continuare : **După miezul nopţii** — Noaptea sfărîmată în strigăt de cocoş / Cineva coseşte umbrele turnurilor / Şi întinde peste dealuri arcu-i roş / Cine cîntă departe, la Răsărit ? / Două suflete încleiate în tăcere / Pîndeau duhul vinat culcat în ierburi / Pe cărarea care duce spre moară / El îi spunea : aş vrea să sar peste zidul lutului tău / Prin macii morţi, urmele vîntului / Să le căutăm ca urmele căprioarelor albe / Noaptea şterge căutările-n cioburi / În care vei singera, escaladator al zidurilor calde ; / **Sorana Gurian — Eusebiu Camilar.** La sfîrşitul acestui text se află precizarea : **Poemul n-are decît trei strofe ; Ritm regăsit** — Mirodenii de struguri şi pere / Ulciorul plin de apa dimineţii / Cine oare, cine le va cere-/ Cu buzele flămînde a tinereţii / Eu vin la tine ca însetatul păstor / Cu fluier de trestii şi dulău de seamă / Şi caut urmele paşilor tăi la izvor / Cu bucurie aprigă şi teamă / Te salut auroră singerie / Cu floarea-soarelui în piept şi-n briu / Cine ştie oare, cine ştie... / Durerea nouă e un cîntec viu / S [orana] G [urian] — E [usebiu] C [amilar]. Iaşi, 22.VIII.1939. Aici se încheie acest dialog poetic nu lipsit de un anumit interes pentru biografii celor doi scriitori. Deşi ne aflam în plin război, poezia nu încetase să emoţioneze, să existe. O astfel de colaborare, sub semnul lui Eros, cred că e unică în istoria poeziei române.

Despre vreo altă colaborare, după această dată, dintre Eusebiu Camilar şi Sorana Gurian, nu aminteşte nici Dorina Merches, în lucrarea sa **Eusebiu Camilar. Bibliografie.** Iaşi, [Multigrafiat], 1976, 154 p. **(Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" — Iaşi. Serviciul bibliografic).**

Nicolae Scurtu

CONFABULE

* * *

Simt cum simte un copac
atunci cînd se usucă
la început arde vîrful unei frunze
o creangă
pe urmă o închipuire leneşă abia coboară
sub trunchi
se mai aude de acolo de dedesubt
o şoaptă de nelinişte
un murmur de neînţelegere
şi deodată se desprind rădăcinile
ca o pasăre
în urma ei nu mai rămîne decît
o lumină.

Iulian Neacşu

CUMPĂNĂ

Pian pe malul rîului

La malul gîrlii doar un moş stă tolănit
pe un dîmb
şi-şi numără fără-ncetare
cele paispe oi pe care le păzeşte. Nimeni
nu mai trece gîrla. Se înoată acum prin alte
ape,
prin paturi ondulate sau pe drumurile mai
adînci.
Pe malul de dincolo — perdeaua de plopi.

În dreptul satului mai încet curge gîrla
cînd vede casele albite de mîinile doamnelor.
Se agaţă de mal să mai rămînă puţin,
face vîrtejuri şi auie către malul de dincolo.

Timp e destul, dar mai e ? Moşul stă tolănit
pe un dîmb
şi parcă mă ştie cînd îi dau „bună ziua",
numără apa, numără plopii, numără oile
numai pînă la paispe şi mişcă încet din buze,
timp e destul, dar mai e ? Un cîntec ascultă
ceva
la mijlocul gîrlii
şi la cîţiva metri de mal
sare deasupra apei un crap,
încearcă să se izbească de frunzele plopilor —
este ce-a mai rămas dintr-un tunet
care răsturnase cîteva bărci.
Ţopăie o broască la picioarele moşului —
este ce-a mai rămas din ţipătul înecatului ;
nepoţii lui se joacă cibernetic în săli depărtate.

Dacă mă arunc în apă, mai ajung pînă dincolo ?
Pete de motorină înfloresc pe rîu, continente
minuscule
în derivă mi se lipesc de barbă şi eu sculp.
Bate pînă la ele privirea moşneagului ?

M-am uitat împrejur şi am văzut ziua aceea
era altfel, era alta decît aceasta
după zece ani
într-un fotoliu, într-o bucătărie, într-un
apartament,
într-un oraş depărtat cu multe săli cibernetice.

Acum rîul parcă ar sta acolo, oile
au încremenit
deasupra ierbii în stane de piatră,
poate că moşul e mort aşa cum stă tolănit
dar buzele lui numără mai departe,
numără clapele unui pian uitat
pe malul rîului,
clape de fildeş
cu elefanţii dedesubt, putreziţi în pămînt
numai cu fildeşii rămaşi afară —
dinţii lor îndreptaţi spre cer
ca şi cînd ar fi vrut să-l mănînce,
elefanţi iertaţi
pentru că din fildeşii lor noi vrem să scoatem
o muzică.

George Alboiu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

GÎNDURI ALBE

Vasile Voiculescu

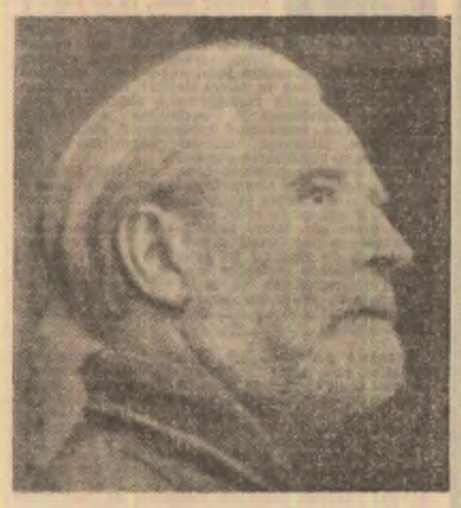

RUG DE LUMINĂ

Cel mai important merit al acestei cărți care se cheamă Gînduri albe **este acela de a ordona însăși bio-bibliografia lui Vasile Voiculescu. Și de a grăbi poate așezarea operei sale pe coordonatele unei moșteniri pe cît de necesare, pe atîta de semnificative în raport cu ideea de valoare și conținutul acesteia, cu tradiția și specificul artei românești, ca să nu mai vorbim de deschiderea spre modern și universalitate pe care creația marelui scriitor ne-o propune, făcîndu-ne părtași la un adevărat eveniment editorial. Întocmită de Victor Crăciun și Radu Voiculescu și apărută la Cartea Românească, avîndu-l ca lector pe scriitorul Mircea Ciobanu, ediția purtînd titlul de față ne dă lămuritoare priviri asupra concepției despre artă a celui ce a scris** Iubire magică, Zahei Orbul, Pescarul Amin **și atîtea alte capodopere în proză ca și neuitatele, impresionante** Ultimele sonete imaginare ale lui Shakespeare. **Sînt adunate aici conferințe, articole, proze și poezii ce unifică etape și fac mai distinct chipul aceluia ce o bună perioadă a scris fără să publice dar care s-a integrat atît de organic spiritului creator românesc.** „E o străveche și adînc înrădăcinată credință a poporului nostru că, la zile mari, **scrie Voiculescu**, comorile pămîntului joacă. Adică tot ce e mai de preț și mai scump îngropat în lut se arată în chip de flăcări pîlpîind pe fața pămîntului. Dacă este astfel, atunci pămîntul românesc se preface astăzi într-un imens rug de lumină. Oasele eroilor, cu duhul eroic ce stăruie în ele, își vor fi înălțînd la tot pasul lumina lor, mai limpede decît a oricăror alte comori, căci pămîntul românesc, din coclaurile munților pînă-n pustia mării, e pretutindeni însămînțat cu oase eroice. Nu se găsește petrecut sterp". **Se află aici elogiul ca și speranța și viziunea comorilor spiritului. Universul creației voiculesciene ne propune de aceea o altă interpretare, o altă înțelegere, iar aceste** Gînduri albe **din cartea apărută formează, dacă vreți, și optica posibilă și necesară prin care îl putem privi de acum înainte.**

Poetul

Am în față încă scrisul ferm, nu cu dese ștersături, dar se vede relucrarea din ultimii ani ai poetului : parte din sonete și ultimele poeme așternute într-un calendar cu proverbe zilnice în limba germană.

Scria zilnic, poezia ținea de respirația sufletului său, era stundenbuche, cartea orelor, ceaslov pe românește, cum o avea și Rilke, bătaie a inimii.

Alături de Blaga și alți încă doi de rangul lor după război, Voiculescu este cel ce continuă lirismul de totdeauna al sufletului românesc fără compromis, încheindu-și viața acolo unde gîndul devine alb, se contopește în lumina necreată.

A cunoscut omul în suferință, a cunoscut din aproape ca medic omul durerii în pragul singurătății și al părăsirii, în pronaosul trecerii, cînd sufletul își arată fața nedisimulată, cea mărturisitoare. Și l-a iubit pe acest om al suferinței și din iubire a vrut să-l ajute iar unde n-a putut-o face ca doctor cu slaba vlagă vindecătoare a plantelor a căutat cu celălalt leac —, invincibilul — al logosului întrupat în istorie cu tăria cuvîntului căruia datu-i-sa toată puterea. Pe acest cuvînt, logosul resurecțional, l-a slujit cu toată ființa lui pînă la ultima suflare a cărei viață adevărată trece și prin filele cărții sale în ce are mai bun din generație în generație.

Ioan Alexandru

Singurătate blajină

Îi privesc fotografiile din diferite etape și cred că nu greșesc cînd afirm că ele ne pot indica un posibil traiect bibliografic. În 1946, cum știm, părăsește orice activitate care nu are legătură cu creația. Se dedică total acesteia și încă programatic, vital, conștient de ceea ce avea să exprime. Sentimentul valorii se leagă organic cu acela al duratei. Este perioada Povestirilor și a Sonetelor. O fotografie datată cu puțin timp mai înainte de aceasta ni-l înfățișează din profil, frunte înaltă, simetric boltită, curbată ușor către unghiurile creștetului, păr bogat, tras cu grijă spre ceafă și începind a albi ; barba **încă nu**, ea este neagră ; sprincene stufoase, arcuite adînc, streașină la privirea care face o diagonală, poate, către pămînt. Căci nu se uită drept, pleoapele par a-i ascuți raza ochilor, și nici în sus, ci undeva către destinul și anii săi, parcă, undeva către lumea lucrurilor și a ființelor de pe pămînt. Este meditativ, calm, dar și hotărît. Liniile feței o spun cu desăvîrșire. Parcă măsoară timpul trecut, dar, mai ales, pe cel cît i-a mai rămas. Trecuse de șaizeci de ani și de acum începe uluitorul drum, unic în toată literatura română prin densitatea, dispunerea și varietatea creației. Unitatea de timp este sinonimă cu aceea a spiritului creator. Cine-i urmărește în date scrierile pe care ni le-a lăsat și încearcă explicația contextului în care acestea s-au produs, are surpriza revelației unei bune părți dintr-un deceniu care, pe plan moral și literar, rămîne numai sau aproape numai al lui Voiculescu. Obsedantul deceniu, așa cum a fost numit, mai tîrziu, de un alt mare prozator, are în răspîntiile și frămîntările sale figura ca turnată în bronz a lui Voiculescu. O fotografie de mai tîrziu ni-l arată de tot alb, nu îmbătrînise, își limpezise mai bine forța și căutările creației, certitudinea că se redescoperise la orizontul unui edificiu monumental. Povestirile mergeau, ca să spunem așa, bine. Lucra fără să publice, dar lucra mereu. Postumitatea, în cazul lui, avea alte dimensiuni iar gloria postumității era acea „Grăbește, iubito, de-mi îmbrățișează / Frumoasa tristețe a maturității" — o poezie pe care o data septembrie 1949. Nu îmbătrînise, deci, iar biologic creația îl incorpora. Scrie povestirile **Iubire magică, Taina gorunului, Behaviorism. În mijlocul lupilor** și altele, în medie cîte opt-zece povestiri pe an.

Cam trei etape formează prozele sale și toate trei sînt alcătuite din cîte trei ani : '47—'49, '52—54, '55—'58. Pentru istoricul literar călăuzit de semnificații și plin de acribie asta poate spune ceva. În intervale de timp istorice și simbolice s-au produs capodoperele voiculesciene. Dar între timp — sîntem în decembrie 1954 — începe lucrarea genială la **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară.** Printr-o simetrie cu marele model, acestea împlinesc tot un număr simbolic. Tot în trei ani le încheie și pe acestea. Sîntem în 1958, către sfîrșitul lui iulie, dar cu puțină vreme mai înainte își datase și pamfletul **Un caracter.** Este singurul pamflet din toată creația lui Voiculescu, moment de rău augur, poate, o clipă grea, de revărsare peste margini, căci acest pamflet conține, cred, și cheia a ceea ce a urmat. Degeaba îi va fi pus el, marele scriitor, o cortină parabolică. Vitriolant și decis, cuvîntul său își va fi atins neîndoielnic ținta căci, la scurt timp după ce l-a scris — două luni și ceva — urmează, după cum notează sec îngrijitorii ediției, patru ani de recluziune nedreaptă. A fost singura dată cînd n-a mai respectat intervalul simbolic de trei ani. Noroc că își încheiase lucrul și la **Ultimele sonete.** Într-o fotografie de atunci îl vedem cu părul alb, vîlvoi, răvășit ca și barba ; tot un profil, dar de data aceasta privind aproape în sus, raza privirii face o diagonală cu cerul de-acum și o simțim nesfîrșit de întinsă și de fierbinte. E o singurătate blajină în care s-a fixat și se uită știind probabil că iubita aceea pe care o chemase de data aceasta nu va mai ezita și se va grăbi. După un an se stinge din viață.

A.I. Zăinescu

SONETUL CEL DINTÎI

In memoriam V. Voiculescu

Am fost loial ca prinții ce n-au primit
regatul
Din pricini de femeie bogată-n sini și nuri
Și între noi nu-i teama și nu-i nici
renegatul
Cu aura-i de lauri asmulsă prin dubluri.

Iubire cită-n suflet mi-a dogorît zeloasă
Am răspindit ca floarea — mirozna —
pentru toți,
Iubindu-l pe modestul și taina lui
miloasă,
Iubindu-mi, deopotrivă, și moși
și strănepoți.

Și orișice ați zice după-aceea — și ați
zice ! —
Nu simt vină nici cît subt unghie
negreala,
Ci cred că mi-am slujit cu dragoste
cerneala,
Schimbîndu-mi lutul trupului în lemnul
dulce.

Iar mai cu dinadins mi-am răspicat
neșovăiala
În țelul întru care neamul meu frumos
se duce !

Gheorghe Suciu

Iubire magică

Fără a-și fi construit un program estetic riguros și original, opiniile despre artă ale lui V. Voiculescu devin interesante datorită operei sale propriu-zise, ca un reflex în oglindă al acesteia, un autoportret care, chiar dacă nu exprimă cu fidelitate modelul, îi pune într-o lumină mai vie anumite trăsături specifice, particulare, estompînd (sau anulînd !) altele, chiar dacă timpul își va face datoria și ne va da, cu fiecare lectură, o nouă variantă a poetului **Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară** și, mai ales, a extraordinarului prozator revelat tot postum, în volumele de povestiri **Capul de zimbru** și **Ultimul Berevoi**, sau în romanul **Zahei orbul.** Și mai frapant mi se pare fenomenul acesta la un autor clasat într-o direcție poporanistă, tradiționalistă etc., deci integrat ca eu individual în eul colectiv al neamului, cu cît explozia uimitoare a puterii de creație voiculesciene se petrece tocmai în „obsedantul deceniu", în atitea privințe nefast pentru cultura (și nu numai...) noastră, contrastul izbitor dintre destinul particular al unei opere excepționale scrise într-o epocă de-o precaritate și o ostilitate fără precedent în istoria românilor, a căror omenie iată cum o descria poetul în 1926 : „Cuviința femeilor, cinstea bărbaților, înțelepciunea bătrînilor, sufletul nostru bun și iertător, ospeția, îngăduința, răbdarea, evlavia, cîntecele și jocurile noastre, basmele și baladele, datinile sacre, portul ales, petrecerile naive, podoabele caselor, tesăturile, migala asta a unor mîini de zînă ce prefac mițele în fire de pălanjen cu fețe de curcubeu, șezătorile, aceste cămine de cultură autohtonă, toată această zestre culturală, moștenită din moși strămoși, păstrată și crescută zi cu zi..." etc., rînduri atît de adevărate și atît de neverosimile, vai, la un deceniu de la intrarea țării în războiul de reîntregire și la unul și jumătate înaintea tîrîirii ei în cea de-a doua conflagrație mondială... O tempora ! O mores... Nimic nu ne mai apare absurd și ridicol într-un veac oximoronic, cu atît mai puțin deci literatura absurdului... Dar V. Voiculescu, de pe poziția sănătoasă a cărturarului luminat, de apostol al neamului care-și vede gîndul însoțit de faptă, de acțiune socială concretă, imediată, credincios idealului de progres al poporului din sînul căruia s-a înălțat și la care s-a întors, ca atîția alți intelectuali conștienți de misiunea lor istorică, observînd nemulțumit că „arta plastică modernă este în dezacord cu viața", că „trebuie o educație specială și mai ales o bunăvoință deosebită spre a gusta și înțelege manifestările noi ale artei de azi, atît plastică, cît și literară", recurge la soluția conținută în preceptul „de la lume adunate și tărăși la lume date", valabil în cultura populară, dar vag și inoperant în arta cultă, de performanță, care trebuie să răspundă și altor exigențe decît celor ale bunului simț, cum s-ar crede la prima vedere : „Inspirat din realitate, după ce o va trece prin filtrul personalității sale, artistul o va reda mulțimii într-o formă necesară și adeseori tîrzind către perfect. Deci influența se va răspîndi din nou acelei colectivități de la care a venit, după ce a făcut în prealabil un ocol prin complexitatea cerebrală a artistului". Ai zice că o opinie mai simplistă și mai școlărească despre actul creației, mai ales cînd vine de la un adevărat artist și nu de la institutor care se adresează copiilor, nu e de atins și, totuși, V. Voiculescu merge mai departe cu teoria (dar, atenție ! aceste îndemnuri la „realism" datează din 1941—1942) : „Ea, colectivitatea, influențează prin spiritul și problemele sale pe artist, care, după ce a prins unduirea generală a acestor teme și le refectează în el, redă același lucru într-o formă epurată și dezvoltată maselor care ascultă, la rîndul lor, glasul artistului. Iată un circuit închis, cu diferite forme și variațiuni de intensitate. „Din păcate, ironia destinului a făcut ca acestei concepții care ar fi putut fi subscrisă cu entuziasm de orice dogmatic la modă în „obsedantul deceniu" i-a căzut victimă însuși autorul ei (și nu numai el, desigur !). Ba, mai mult, cercul s-a „închis" cu adevărat în jurul său și anume cu cea mai mare intensitate. De unde și vorba că și iadul e pavat cu bune intenții și că sincritatea este o condiție necesară, dar nu și suficientă în ambele momente ale operei : în cel al creației, ca și în cel al receptării ei... Căci mai tare se dovedește, cum o demonstrează însuși Voiculescu în eseuri ca **Lirica populară, Realitatea basmelor** sau **Chestionarul folcloristic**, dar mai ales în propria sa operă, efortul de transfigurare și, chiar dacă nu de „dereglare gîndită a tuturor simțurilor" cum o cerea imperios încă din secolul trecut Rimbaud, oricum, de modificare a proporțiilor lucrurilor într-o direcție sau alta, cu intenția mai mult sau mai puțin vădită (cu cît aceasta se observă mai puțin, deci mai rău, cu atît va fi mai bine pentru operă și artist) de a scoate în evidență o semnificație". Fără transfigurarea coerentă, semnificantă, ci urmînd doar reteta „realistă" prescrisă de Voiculescu și de atîția alți, de dinainte și de după el, nu am fi avut mai întîi și întîi de toate literatura folclorică, atît de bogată și seducătoare în multiplele ei înfățișări, cu cele două balade de o frumusețe inegalabilă și care spun atît de mult despre constantele spiritului românesc cu implicații de un dramatism unic ale specificului nostru național, **Miorița** și **Meșterul Manole**; și autorul **Ultimelor sonete**, care avea un cult pentru folclor, știa prea bine că nu e nici realist și nici de bun simț să pui oaia să vorbească (românește, nu ?) și nici să-ți îngropi de vie soția iubită la temelia unui zid, fie el și de mănăstire ! Dar în cultul lui Voiculescu pentru folclor și nu numai pentru cel literar — formalizat în basmele, baladele și poezia populară — ci și pentru cel muzical și plastic, este exprimată o trăsătură dominantă a acestuia, comună propriei sale poetici : **oralitatea**, cu tot ceea ce implică ea în originea și desfășurarea magică a discursului artistic : „Etnicește trăim în folclor. Sufletul trecutului, de la geneza noastră ca popor, e în folclorul arhaic al țării. Toată puterea de inchipuire și de creație e pietrificată în acest material folcloristic. În el deslușim, ne zugrăvim, ne arătăm așa cum sîntem, mici sau mari, leneși sau creatori. **Muzeul sufletului nostru e în folclor** (s.n.)" În sensul în care lirica populară este și expresia unui eu colectiv, deci impersonal ca un adevărat (și modern, proustian) eu orfic, și mai ales în faptul că genul ei de emisie și de receptare se petrece, se realizează direct în sfera logosului, a rostirii, deci în sfera imediată a auditivului și nu prin semne scripturale, printr-un cod ce trebuie descifrat și tradus în semnificația sa inițială, în înțelesul de mai sus, deci, folclorul are o origine sacră, ca voce auctorială capabilă să depășească accidentalul, particularul și să se ridice la puterea de valorizare a generalului, a universalului. Deși nu o numește ca atare, Voiculescu sugerează originile orfice ale lirismului popular : „Lirismul se confundă la origine cu cîntecul și dansul, de care nu se poate despărți, dar mai ales cu cîntecul și melodia (...) Cîntecul probabil că a fost întîia meditație a omului (...) cîntecul, modularea a fost principalul motiv liric". Acest „cîntec" ținînd de natura auditivului nu se confundă oare cu originalul, cu mesajul genetic al operei tradusă (trădată !) apoi în semnele și simbolurile scrise, medieri între emițător și receptor, convenționale deci și oricînd supuse metamorfozelor arbitrare ale unei voințe personale ? Sferă a vizibilului convențional, o cheie profană pentru ceea ce este considerat ca origine sacră a discursului ? Și care a înlocuit, s-a substituit contactului direct cu acest discurs ? Iată drama oricărei semiotici care în mod fatal nu mai antrenează lucrurile într-un discurs ontologic, ci semnele lor într-un efort de coagulare într-un spațiu liric autonom în stare să opereze o tăietură în structura imaginară a acestor lucruri ca și cum ar opera-o în structura lor reală. Astfel că, ceea ce lui Voiculescu i-a reușit mai puțin în volumele de poezie publicate pînă la **Ultimele sonete...** și **Cîntecul sidra**, în mod cu totul paradoxal a realizat în prozele sale în lupta lui solitară cu îngerul „obsedantului deceniu" cînd puterile creatoare au irupt cu furie și strălucire deschizînd o perspectivă magică asupra lumii. O notă specifică a scrisului datînd din această epocă extraordinar de fertilă pentru Voiculescu în contrast total cu ambianța dogmatică din jurul său este marea, sărbătorească eliberare a forțelor, trecerea spectaculoasă și parcă fără efort a granițelor dintre regnuri, dintre mineral, vegetal și animal — toate scăldîndu-se în baia de lumină a unei substanțe universale fluide și evanescente, inefabile dar ubicui și atotputernice, fără a se confunda cu spiritul autoritar, dictatorial al lui Iehova (despre care autorul, într-un interviu, mărturisește că a fost o vreme divinitatea sa preferată) : o lumină, o iubire magică, un animism (sau hilozoism) sortit parcă să aducă armonia și împăcarea, ordinea și supraviețuirea sărbătorească a unei lumi profund alterate de convulsii dramatice, de ocultarea a ceea ce e unic, permanent și legic de către multiplul discordant și efemer ; revenirea la nota inițială a cîntecului, la dominanta sacră a spiritului ca la încercarea irezistibilă de a-i potoli setea de absolut împotriva mutilării criminale a ființei umane proiectate în parabola modernă a totalitarismului din povestirea **Lobocoagularea prefrontală.** Prin opera sa în versuri și proză, V. Voiculescu, de-a lungul acestui deceniu în atîtea privințe miraculos, se poate confunda cu **Magul** din poezia sa cu același titlu: „Sub rîs și insulte / Clădi în pustie / Cu zbuciume multe / Din versuri oculte / Înalta-i magie / Mari comori rebele / S-asound în obscur / Magul, peste ele / Tainic a tras grele / Zăvoare de-azur".

Dan Laurențiu

Expresia sufletului

O veritabilă surpriză sînt **Gîndurile albe** ale lui Vasile Voiculescu, date la iveală de Victor Crăciun și Radu Voiculescu (la Ed. Cartea Românească, 1986) cu un **Cuvînt înainte** de Șerban Cioculescu. Deși inegale ca valoare, textele consonează cu ansamblul operei, sporindu-i, totodată, înțelesurile. Între multe alte aspecte, ne-au atras atenția reflecțiile scriitorului despre **cultură**, pătrunzătoare, de actualitate. V. Voiculescu n-a fost numai artistul mare pe care-l cunoaștem, ci și un **înțelept**, un om deplin, în sensul antic al cuvîntului. A fost, în felul său, un Socrate al medicinii, fie numai pentru faptul că dădea consultații fără onorarii, **detestînd**, astfel, ideea sofiștilor de a realiza cîștiguri. Desigur, a trebuit să pară, din atare pricină un demodat, după cum în poezie a fost clasat printre **tradiționaliști.** Ceea ce e important e că V. Voiculescu n-a avut niciodată un „complex al tradiționalismului", ba și-a ales drumul cu orgoliul oricărei „avangarde", conștient fiind că se opunea nu **modernității**, ci **modelor moderniste** din epocă. Altminteri, astăzi nu ne mai pot înșela etichetările facile ale criticii și sîntem convinși că poeți precum L. Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu etc. au fost **moderni** mai mult decît unii dintre avangardiștii și moderniștii vremii. Voiculescu însuși a detestat compartimentarea pe școli literare și declară undeva că nu face parte din nici una. Modernitatea, sugerează poetul, nu e conferită de o anume „firmă" : „Poezia este aceeași pretutindeni și totdeauna... Criticii și istoricii literari au botezat-o arbitrar și uneori absurd cu felurite nume, așa cum exploratorii și geografii au denumit riurile, mările și oceanele, pe măsură ce le străbăteau..." Și : „Clasicism, romantism, simbolism, tradiționalism se varsă unul în altul, se îmbucă, se amestecă și se prelungesc, eterne reîntoarceri ale aceluiași spirit în alte maluri și sub diferite latitudini". (p. 92). Refuză modele, fiindcă știe că **universalitatea** vine din noi înșine : „Numai prin personalitatea noastră autentică, prin individualitatea noastră, putem trăi în universal" (p. 96). Tocmai de aceea îl laudă pe Urmuz, care a fost „avangardist" fără avangardă, fără a fi imitat pe nimeni și regretă că acest geniu n-a avut șanse să se realizeze plenar.

Sînt probe de **obiectivitate a spiritului critic** — care îi continuă pe marii clasici —, și care fundamentează însuși conceptul culturii în gîndirea voiculesciană, schițat în secțiunea a doua a volumului — **Permanența culturii** —, dar și în alte texte. Scriitorul disociază, întîi de toate, între **civilizație și cultură**, regretînd confuzia ce se face adesea între ele. Evident, nu e vorba de a pune un zid despărțitor între civilizație și cultură, veritabilul progres constînd tocmai în armonizarea lor, însă e tot atît de adevărat că între ele există primejdia acelui **eșec al antitezelor** despre care vorbea M. Eminescu, avînd consecințe dezastruoase asupra existenței civilizațiilor. Cultura — precizează autorul — „este de esență sufletească, de domeniul moral și intelectual. / Pe cînd civilizația este materială, mecanică". Și : „Cultura e vie, pe cînd civilizația fără cultură duce la moarte" .(p. 130). (Voiculescu dă convingătoare exemple, precum acela cu vasul **Titanic.**) Mai mult, cultura nu ține de cantitatea cunoștințelor, de latura strict pragmatică a acestora. Ea vizează ceva mai subtil, mai profund, care se referă la esența însăși a ființei. De aceea, instrucția școlară în sine nu înseamnă, propriu-zis, **cultură.** Medicii naziști erau, desigur, foarte instruiți, dar le lipsea esențialul — cultura. În consecință, instrucția ține mai mult de civilizație : „Va să zică, pe lîngă instrucție, care e o simplă adunare de cunoștințe, se mai cere ceva pentru ca omul să fie cult. Aceste cunoștințe trebuie rumegate, frămîntate, sublimate și puse în slujba sufletului. Instrucția face eruditi și savanți ; nu caractere și oameni mari" (p. 132). Civilizația este scheleria, exteriorul. Dar, cum spusese cîndva Lao-Tse, folosul ulciorului nu stă în pereții lui, ci **în golul** dinlăuntru. Cum se vede, parlul gîndirii lui Voiculescu este mult ontologic. Altminteri, cunoștințele lui în domeniul filosofiei erau serioase și superior asimilate. Concepția lui despre cultură, dincolo de rădăcinile arhaice, ne-a reamintit nu numai de **misterul** blagian, ci și de **biostructura** regretatului academician Eugen Macovschi. Molecularismul biochimic dominant al secolului nostru explică multe fenomene legate de viață, dar nu și viața însăși. Există ceva mai adînc decît „tridimensionalitatea" anatomistă a concepției moleculariste și aceea este **biostructura**, pusă în evidență, după mulți ani de așteptare, de către doi savanți americani. Și tot Macovschi a elaborat ipoteza altor nivele de structurare a materiei, în care nivelul **noesic** este urmat de un altul **enisic**, care — deocamdată — scapă oricărei investigații raționale. Intuițiile omului de știință V. Voiculescu (bănuim că printr-o solidarizare subconștientă de viziune românească asupra ființei), coroborate cu-ale artistului, merg spre o atare țintă în tulburătoarea proză **Lobocoagularea prefrontală**, în care o societate „instruită" perfect este incapabilă — spre binele omului — să extirpe din individ **sufletul**, acesta rămînînd enigma enigmelor. Cultura, în sens voiculescian, înlesnește veritabilul acces spre centrul ființei, care-i **sufletul**. Toate civilizațiile vechi au pierit, spune Voiculescu, dar sufletul popoarelor a rămas prin **cultură.** Iar dacă noi, românii, vrem a nu pieri sub tăvălugul istoriei nu ne rămîne decît șansa marii culturi capabilă să țină vie flacăra sufletului românesc : „Poporul nostru are nevoie de o cultură a lui care să-l apere de năvala civilizației internaționale și în care cultura să se regăsească pe sine însăși". (p. 133). Să nu ne grăbim a-i răstălmăci gîndurile sub bănuiala că s-ar ascunde nici o limitativă concepție „autohtonistă". Voiculescu nu este nicicum ostil „influențelor", atrăgînd însă atenția că acestea trebuie bine „rumegate" și „sublimate" din **interior**, încît „să nu ne sfiim să batem monedă proprie, cu efigia noastră" din „aurul" adunat „din toată lumea".

Impresionantă este insistența cu care Voiculescu aduce în discuție latura **etică** a culturii. Cum am mai spus, într-un fel, este chiar **fundamentul** concepției sale, ca la Platon sau Kant. Vechea cultură românească avea ceva care merită să fie păstrat : „Vechea noastră cultură țărănească se chema omenie, și ne sta așa de bine". (p. 137). Scriitorul deplîngea, în primele decenii ale veacului nostru, că „tinerea cuvîntului dat, respectul către bătrîni, bunătatea și ospeția noastră caracteristică, simplitatea și cuviința românului sînt însușiri din ce în ce mai rare". (pp. 132—133). El anticipă, astfel, drama „dispariției" țăranului, care va fi coloana vertebrală a capodoperei lui Marin Preda — **Morometții.** Desigur, sîntem liberi să trecem indiferenți pe lîngă astfel de probleme. Dar Voiculescu n-a trecut și el spera la o **culturalizare** de esență a maselor, cu acest argument greu de ignorat : „Omul cult trebuie să fie întruparea culturii". Deoarece : „Cultura nu este parvenită, ca bogăția ; nu poți ajunge, printr-o speculă de cîteva luni, cult, cum ai ajunge îmbogățit de război" .(p. 151). Să ne gîndim că măreția vechilor greci a ființat cîtă vreme **eticul** a fost temeiul. Cînd grecii n-au mai avut puterea să fie ei înșiși, cînd destrîul a pătruns adînc în ființa lor, rămînînd doar „civilizație", această civilizație s-a năruit. Lecția de **cultură** a lui V. Voiculescu era un semnal de alarmă care, oricînd, își păstrează acuta actualitate.

Theodor Codreanu

Ceramică de Nicolae Gadonschi

Invulnerabilul Voiculescu

Urmare din pag. I

minîndu-ne să ne gîndim la izvoarele parabolelor pe care le-a edificat mai apoi în fascinantele lui proze. În același timp însă, Voiculescu a vorbit cu înțelegere despre Urmuz, dovedindu-ne astfel că nu a fost un închistat și că a acceptat inoirile, cu o singură și de neocolit condiție : să fie reale, să nu calchieze, mecanic, ceea ce s-a săvîrșit în alte părți. **„Nu trebuie să împrumutăm aur străin plătind dobînzi sleitoare pentru vanitatea de a imita".** — spune Voiculescu în „Arta și naționalitatea". **„Dar dacă, totuși, cu propriile noastre puteri,** spune marele scriitor în același loc, **adunăm aur mult din toată lumea, pe care l-am făcut al nostru acum, să nu ne sfiim să batem monedă proprie, cu efigia noastră".** Asta pentru că **„Aurul artei și veșnicul suflet uman, cu dorul de frumos : efigia unei națiuni, imprimată adînc pe el, nu-l poate stingheri întru nimic de la circulația mondială la care e chemat prin însăși esența lui".** („Gînduri albe", pag. 10).

Un cuvînt aparte merită patriotismul lui Voiculescu, mai ales că patriotismul acesta cunoaște patetismul cel mai înalt, fără a friza însă stridența. Voiculescu e același în tot ce spune, păstrîndu-și neștirbită luminozitatea stilului, scoțînd în lumină fără nici o silință, cum nu putea să o facă decît un om pătruns de iubire pînă în adîncuri, frumusețile fără de seamăn ale patriei, fizice dar și morale. **„Priveliștea românească,** spune el cînd vorbește de munții României, **este dominată de munte așa cum un cap mindru se înalță și împlinește frumusețea unei ființe. Pe statura armonioasă a peisajului țării, muntele ridică vastele-i tîmple de piatră, severa-i frunte de granit. Munții noștri, încărcați de toate semnificațiile lor, stau la orizontul tuturor priveliștilor românești, cu întreita lor frumusețe : fizică, istorică și morală"** („Gînduri albe", pag. 170). Cînd vorbește însă de Transilvania și de luptele ei, parcă e animat de un plus de patetism, neputînd să fie acuzat de supralicitare, nici de „patriotism local", Voiculescu nefiind, se știe, ardelean. Dar patriot a fost, cum o dovedește poemul în proză pe care îl închină Transilvaniei, egalabil întru totul cu poemul devenit clasic al Bălcescului, cum o dovedesc și alte „texte" din cartea de care ne ocupăm, cum o dovedește, din plin, întreaga lui operă. **„...Maică a vieții românești,** spune marele scriitor cînd evocă Transilvania, **maică îndurerată și indoliată, ne-a zîmbit pururi printre lacrimi și ne-a întins brațele, chiar atunci cînd trebuia să trecem prin potecile codrilor păzite de tinanți ca să ajungem să-i sărutăm, noaptea, mîinile ; să fugim ca să nu ne prindă zorile ungurești acolo. Transilvania a stat în cugetele și sufletele noastre nu ca un vis făurit stînd departe și în neguri, care trebule să-l ajungem, ci ca o aspră și strigentă realitate, ca un aer care ne-a fost luat și fără care ne înăbușim, pierim. Ea se proiecta în prezent și în viitor cu toată impetuozitatea unui trecut de care nu puteam fi retezați. Transilvania a fost, este și va fi rădăcina României — nesecătuită de seceta urîlor străine. Nepătrunsă de securea cruzimilor maghiare crăiești, tare ca o cremene vie, Transilvania a rodit și rodește oameni tari, caractere neîncîrcate, martiri pentru dreptate, ostași pentru adevăr. Cea mai măreață luptă pentru viața noastră — ea a dat-o și pentru ea s-a purtat. Cînd Bălcescu, cel care a întrupat geniul profetic și istoric românesc, cînd Bălcescu „a deschis cartea sfîntă în care e înscrisă gloria neamului", la ce pagină a deschis-o ? La pagina cea mare a Transilvaniei, acolo unde la început a fost cuvîntul, și cuvîntul a fost Unirea".** („Gînduri albe", pag. 197—198).

Voiculescu vorbește de bunătate într-o vreme cînd rapacitățile și violențele cîștigau teren, el pledează în chip convingător pentru solidaritatea dintre generații, cerînd exemplaritate din partea celor ce i-au precedat pe tineri, fiind același, cum spuneam, în tot ce a săvîrșit — în sfaturile pe care le dă omului din popor, învățîndu-l cum să se hrănească și cum să se îngrijească ; în mărturisirile din interviuri și în scăpărătoarele și luminoasele lui reflexii.

Vasile Voiculescu a fost, fără doar și poate, un scriitor autentic, născut iar nu făcut, a fost și este, situarea lui mult mai hotărîtă în pleiada marilor creatori dintre cele două războaie mondiale fiind mai mult decît necesară, cu toate că această pleiadă a fost extrem de bogată. Dar aceasta nu e o dificultate, fiindcă numai nonvaloarea cunoaște senzația grohăitoare a inghesuielii. Cei mari, cei autentici, se măsoară cu universalitatea, nu cu urcușul, pe brinci, pe poteca îngustă și strîmbă a gloriilor de o zi sau de un deceniu. Cine mai știe, astăzi, de luceferii din carton presat ai perioadei cînd Vasile Voiculescu era ținut cu anasina în penumbră (ba chiar și la umbră) ? Mai nimeni ! Dar iată că de domnia-sa se știe, se știe și se va ști, aș mai spune cu cu o bucurie firească și cu o mindrie tot atît de îndreptățită.

Copiii lumii și pacea

LIU QIANQIAN
(9 ani — China)

Să nu mă-ntrebați de ce

Mama mi-a dat două prăjituri,
eu am pus îndată una deoparte.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Tata mi-a spus să mă-mbrac cu hainele de iarnă,
voi avea grijă să nu le rup.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Fratele meu mi-a trimis cîntece,
l-am ales pe cel mai frumos.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Seara, le-am pus pe toate în pat
și-am dat drumul visului meu să zboare
de sub plapumă.
Să nu mă-ntrebați de ce.

Prăjitura, i-o voi da ei s-o mănînce,
și hainele de iarnă să se apere
de vînt și de zăpadă,
și cel mai frumos cîntec
o să-l cîntăm împreună.

Dacă vreți să știți cine-i ea,
întrebați-l pe bunicul Andersen...
Este fetița cu chibrituri.

MARC BERTOLI
(11 ani — Belgia)

Muzică, vino

Muzică, vino
alungă războiul,
acoperă-i vuietul,
poezie, vino,
alungă războiul.
înăbușă-i țipetele,
muzică, poezie
voi sînteți mai puternice
decît lacrimile
decît armele,
cîntați.

NOURA BAHI
(13 ani — Algeria)

Cîți copii au murit

Cîți copii au murit
— căzînd jertfă sărăciei și nenorocului —
au murit sfîrtecați
în războaie nimicitoare.
Au murit fără judecată,
singura lor vină :
nu erau puternici —
singura lor vină :
erau copiii celor nevoiași —
Copiii iubesc pacea
așa cum albinele iubesc florile.
Iar cel ce-a născocit războiul
era bîntuit de gîndul pustiului.
El a uitat omul,
a uitat copiii.

Florina Tutuianu : „Clipe de pace"

KATIA IVANOVA
(11 ani — U.R.S.S.)

Pămîntul

Scrutez planeta,
văd oceanele,
văd paralelele
și meridianele.
Văd drumul
străbătut de Columb
văd Antarctica.
Niciodată nu voi îngădui
să se facă vreun rău
pămîntului nostru.

PAULO CESAR DANTAS DE OLIVEIRA
(13 ani — Brazilia)

Moștenirea copilului

Să vedem ce ne lasă omul : o sferă
dar o sferă bătrînă, prihănită,
chircită, pe moarte.

A potopit-o cu beton și ciment,
fără iubire, fără sentiment.

Sfera s-a pierdut în infinit
fără țel, fără soartă.

Noi trebuie s-o curățăm,
s-o naștem din nou,
să-i dăm o nouă viață.

Noi trebuie s-o umplem din nou
nu cu beton și ciment,
ci cu iubire și cu sentiment.

Îi vom da un nou țel,
o nouă soartă.

Sfera va fi desfătarea tuturor,
bărbați și femei, bătrîni și copii.

Va trebui să trecem la fapte, de nu,
moștenirea ce noi vom lăsa
n-o să fie decît pustiu fără margini în beznă.

CLAUDIA DI MAIO
(13 ani — Italia)

Prieteni

Am chemat în ajutor marea,
dar era neagră,
plină de alge roșii și gunoaie.

Am chemat în ajutor cerul,
dar era cenușiu,
neguri de fum îl ascundeau.

Am chemat în ajutor pămîntul,
dar era secetos,
cîteva flori împovărate de pulbere.

V-am chemat în ajutor pe voi,
prieteni,
copii ai satelor
și copii ai orașelor
și toți mi-ați suris.

MICHELINE CORR
(12 ani — Irlanda)

Topiți-vă glasul în cîntecul nostru

Vino cu noi, vino cu noi,
oriunde te-ai afla.
Vino cu noi, topește-ți glasul
în cîntecul nostru, vino cu noi.
Nu-ți fie frică, nu pregeta.
Vino cu noi și vei vedea.

Sîntem copiii,
meniți fericirii
Sîntem copiii, da, tu și cu mine.
Sîntem copiii, frate și soră,
Puterea noastră e însăși viața noastră.

Aici ucid, dincolo e război.
La ce bun să trăiești pradă urii ?
Aici foamete, dincolo nenoroc.
Și munca silnică există încă.

Adesea tremurăm de spaimă,
cînd hotărîrile sînt amenințătoare :
ci noi vrem un lăcaș mai sigur
al oamenilor ce surid.

Într-o zi vom fi mari și puternici,
pămîntul fi-va în puterea noastră.
Viața nu va conteni să existe,
topiți-vă glasul în cîntecul nostru.

În românește de Geo Vasile

Timpul regăsit în memorie

La 19 februarie 1977, savantul român Mircea Eliade a fost primit în Academia regală belgiană de limba și literatura franceză. Cutuma ordona lucrurile în spiritul unui distins respect pentru noul ales. Ceremonia a depășit însă orice rigoare protocolară sau organizatorică. Primirea lui Mircea Eliade în Academia belgiană a fost un adevărat eveniment în viața elitei intelectuale din țara lui Charles de Coster, Verhaeren, Maeterlinck, Ghelderode, Crommelynck. Sala Palatului Academiei a fost neîncăpătoare. Potrivit aceleiași cutume, noul primit urma să facă elogiul predecesorului care nu era alta decît Martha Bibescu. Așadar, un român lua locul unui alt român într-o instituție culturală străină. Elogiul, după cum vom vedea, va fi astfel condus încît, (așa cum însuși Eliade avea să-mi confirme în cele cîteva minute pe care mi le-a acordat), se va transforma într-un elogiu al culturii și poporului român.

După protocolarele mulțumiri, Eliade afirmă : **„Am început să scriu în franceză după ce publicasem o duzină de volume în română și numeroase studii în engleză și italiană. Desigur că pentru toți românii din generația mea, franceza era o a doua limbă ; dar era, mai degrabă, o limbă de cultură și de comunicație cum a fost koïne în epoca elenistică sau latina în evul mediu".** Urmează apoi o destăinuire de care ar trebui să țină seama orice exeget al operei lui Mircea Eliade : **„Am ajuns prea tîrziu în Franța pentru a putea visa și imagina în franceză, altfel spus, pentru a-mi permite să devin un scriitor de limbă franceză".** Această mărturisire confirmă atîtea declarații pe care le-a făcut marele savant în legătură cu faptul că toată, întreaga sa operă beletristică a fost scrisă în limba română. Țara natală trăia în inima lui Eliade prin suprema stare de grație pe care o presupune creația literară.

Onorat cu laurii de membru al Academiei Belgiei, marele savant, chiar în timpul primirii în prestigioasa instituție își dezvăluie cu mîndrie obîrșia etnică și spirituală :

„Ați evocat efortul meu de a mă ocupa simultan cu munca grea de orientalist, de istoric al religiilor și de scriitor. Într-adevăr, apariția unei tradiții culturale care nu acceptă incompatibilitatea dintre investigația științifică și activitatea literară. Mai mulți mari savanți români — Cantemir, Hașdeu, Iorga, Pârvan — au fost și scriitori realizați ; cel mai ilustru poet român — Mihai Eminescu — a fost, de asemenea, un filozof original și unul dintre cei mai eruditi dintre contemporanii lui. În ceea ce mă privește, consider că există o analogie structurală între munca științifică și imaginația literară".

Urmează, apoi, în discursul rostit, elogiul datorat Marthei Bibescu, al cărui loc îl lua printre ilustrii reprezentanți ai literelor belgiene. Descendența prințesei Bibescu este fixată de orator dintr-un unghi etnic și politico-cultural evocînd personalitățile politice, șefii de imperii și de state cu care prințesa a întreținut relații de prietenie. Sînt amintiți marii scriitori cu care Martha Bibescu frecventa saloanele — nu numai literare — Marcel Proust, Paul Claudel, Anna de Noailles, precum și abatele englez Mugnier datorită căruia, pe cale epistolară, se naște unul dintre volumele de confesiuni ale Marthei Bibescu de o mare valoare documentară după cum vom vedea (La vie d'une Amitié). **„Ea frecventa nu numai saloanele și pe scriitorii francezi** — precizează Eliade — **dar și oameni politici, mari șefi militari, artiști, savanți, cardinali, episcopi din Europa, din Anglia, din Statele Unite. Martha Bibescu a fost mai mult decît „ultimul martor al Europei de dinainte". Ea a fost, mai degrabă, o oglindă a istoriei și nu numai a istoriei contemporane. În venele ei curgea sînge român, francez, grec, italian și, printr-un lung efort de anamneză, ea a rememorat istoria tuturor familiilor, principatelor și popoarelor Europei care au participat la obîrșia ei".** Ar fi fost aici, trebuie să recunoaștem, un punct extrem de profitabil pentru Eliade de a dezvolta, în fața asistenței căreia i se adresa, ideea apartenenței prințesei Bibescu la cultura franceză sau chiar europeană. În ultimii treizeci de ani Martha Bibescu a atacat proiectul unei opere în mai multe volume („La Nymphe Europe") în care trebuia să fixeze drumul strămoșilor ei dintr-o **„Europă dezbinată, divizată împotriva ei însăși"**, spre lumina secolului douăzeci. Își cîștigase deja notorietatea literară cu volumele „Isvor, le pays des saules", „Le perroquet vert", „Les huits Paradis", „Catherine Paris", „Portrait d'Epinal". Eliade preferă însă să dea o altă cale discursului său, transformînd elogiul Marthei Bibescu într-un elogiu adus culturii ancestrale a poporului nostru. O întreprindere cu atît mai lăudabilă cu cît, prin sinteză și analogie, Eliade fixează simultan, pornind de la textele prințesei Bibescu, vechimea, valoarea și locul acestei culturi în plan european proiectînd apoi, în fața distinsului auditoriu belgian, dreptul istoric al poporului român la un viitor luminos. În continuare, să-l lăsăm pe Eliade să ne vorbească astăzi, ca și atunci, în februarie 1977. Au trecut zece ani. Dar timpul se regăsește ușor în memorie. Iată unele fragmente din acest discurs :

„...Mi-am propus să insist asupra unui aspect mai puțin cunoscut dar la fel de important, al operei sale : spiritualitatea europeană în interpretarea sa. Cum vom vedea, prințesa Bibescu a anticipat cîteva descoperiri ale istoriografiei contemporane, în special valoarea inestimabilă a culturilor populare și, ca să folosesc un barbarism, funcția izbăvitoare a istoriografiei europene în sensul că orice adevărată cercetare istorică duce la conștiința unității culturale și spirituale a Europei.

În cartea „Isvor, le pays des saules" (Isvor, țara sălcilor) publicată în 1923, Martha Bibescu relevă bogăția și profunda spiritualizare a civilizației arhaice a țăranilor români...".

Evocînd mai tîrziu pregătirea și redactarea cărții sale asupra culturii populare românești, Martha Bibescu scria : **„Isvor" mi-a fost inspirată de viața zilnică a satelor, de ritualurile tradiționale observate în existența lor milenară de țăranii din ținuturile împădurite de la munte unde mă întorceam — cum îmi imaginam atunci, imediat după căsătorie — să trăiesc pentru totdeauna. Cartea a fost scrisă din însemnările mele zilnice; în ea nu am reținut nici o întîmplare care să nu fi fost adevărată, nici un episod inventat. Tot ceea ce se găsește aici ca experiență mi s-a întîmplat cu adevărat ; mă legasem atît de strîns de acești oameni, de această natură în care ei trăiau atît de izolați în timp precum eu trăiam izolată în spațiu. Și iubeam acest ținut și acest popor pe care îl descopeream". („La vie d'une Amitié", II pag. 72). „Într-adevăr** — spune în continuare Mircea Eliade — **Martha Bibescu descoperise o foarte veche civilizație rurală care își avea rădăcinile în neolitic dar îmbogățită prin aportul culturilor ulterioare : influențele greacă, celtă, romană, slavă. „Isvor" poate fi comparată cu cărțile unor antropologi americani devenite best-seller în ultimii zece ani. Cartea prezintă viața unei societăți țărănești în întreaga sa complexitate și profunzime. Cu precizie, delicatețe și inteligență, în pagini care nu și-au pierdut nimic din prospețime, Martha Bibescu evocă ciclul ritual al unui sat românesc, obiceiurile, legendele și muncile specifice fiecărui anotimp. În nenumărate rînduri ea a fost frapată de vechimea acestora. Cînd vorbește de coliva făcută din grîu fiert și din nuci pisate, trecute prin miere, Martha Bibescu adaugă această precizare : „este chiar rețeta pe care o dă Fustel de Coulanges în cartea „Cité antique" atunci cînd vorbește despre festinul funebru la romani" („Isvor", I. pag. 85). „De fapt,** precizează Eliade, **este vorba de un ritual și mai vechi încă, atestat deja în protoistoria egeeană".**

„Cu ajutorul bătrînei țărănci Uța, călăuza și confidenta ei, prințesa descoperă urmele unui cult imemorial și secret, rar descris de etnologi și folcloriști. Am să cîtez un singur exemplu: cel în legătură cu împăratul furnicilor căruia femeile i se adresează pentru a-i obține protecția pentru vacile lor. Țărăncile umblă pe la toate furnicarele din partea locului ducînd pîine și sare ; ingenunchind, ele spun : mare împărate al furnicilor, fie-ți ziua cu noroc. Am venit să-ți aduc pîine și sare, și te rog ascultă-mă și ajută-mă. Tu, care ai o împărăție peste șapte țări, tu, care mergi unde poftești, fără să-ți pese al cui este pămîntul, nimeni nu este atît de puternic să te poată opri să mergi unde-ți dorește inima — ascultă-mi ruga și-implinește-o: dă-i văcuței mele Florica, iarba care crește în împărăția ta; fă să-l treacă dulceața și mireasma ierbii de pe limbă în pîntec, din pîntec în uger și din uger în strachina mea". („Isvor", pag. 225—6).

Descoperind această moștenire din preistorie, descifrind în fiecare zi viața profundă și tainică a țăranilor români, Martha Bibescu nu se îndoiește de posibilitățile lor creatoare : **„Va veni ziua, scrie ea, cînd i se va acorda atenție acestui popor la care nu s-a luat aminte. Din această țară, trecută sub tăcere vom auzi cînturi și muzică. Acest popor va ieși la iveală după o mie de ani de existență și lumea se va minuna ca de un miracol cînd va descoperi cîtă știință are despre conștiința universală. Bucuriile acestui popor rămîn încă ascunse ; nenorocirile lui la fel. Nimeni nu a scris o carte despre mitologia lui. Nu se cunoaște istoria lui. Și totuși, acest popor a avut, poate mai mult decît altele, geniul mitului..."** (ibid. I. 200).

„Cum să nu iubești România după (ce ai citit n.n) **„Isvor", scria Rainer Maria Rilke traducătorului lui român, Ion Pillat. Poetul era cu siguranță fascinat de destinul acestui popor care păstra încă, în plin secol XX, moștenirea lui imemorială și mitologia lui cu toate că a trăit timp de o mie de ani sub teroarea istoriei; căci istoria, în această parte a Europei, se limita, în mod esențial, la invazii, la războaie și la distrugeri. Totuși, Martha Bibescu a ghicit neputința acestei terori, în van exersată împotriva unui popor... Această țară, scrie autoarea cărții „Isvor", „este în toată întinderea ei un mare drum, o cale de acces, un ținut imens prin care a venit umanitatea. Iubesc acest pămînt pentru memoria lui străbună și pentru rezistența lui răbdătoare... Albie prin care au trecut valurile noroadelor, zid de apărare, pavăză a lumii !".**

Este un pasaj esențial al cărții sale, spune Eliade. **Este, în același timp, miezul secret al operei sale".**

George Apostoiu

REVISTA STRĂINĂ

● **ANGELICA MECHTEL** a debutat la vîrsta de numai 16 ani cu un volum de versuri în care abordează problematica tinerei generații în lumea capitalistă. Poziția angajată și critică din acest volum va fi prezentă în viitor în toate lucrările sale, indiferent dacă este vorba despre romane, povestiri, eseuri, reportaje sau poezii.

În primul său roman „Jocuri stricate" (1970), ca de altfel și în cele care au urmat : „Zboară, pasăre, sau vei muri" (1972), „Paradis de sticlă" (1974), „Sîntem săraci, sîntem bogați" (1977), „Cealaltă jumătate a lumii sau convorbiri cu Pauline la micul dejun" (1983), „Eșuata" (1985), autoarea vest-germană abordează problematica individului în societatea occidentală contemporană, demascînd mecanismul rafinat al exploatării, falsitatea tezelor trîmbițate la tot pasul despre bunăstarea generală.

Proza scurtă reprezintă însă punctul forte al creației Angelikăi Mechtel. O dovadă a acestei afirmații o constituie și faptul că volumul „Visele vulpii", a apărut în cinci ediții pe parcursul ultimilor șapte ani. Cărui fapt îi datorează autoarea acest succes neobișnuit într-o țară în care apar anual mii de titluri ? În primul rînd tematicii, toate povestirile ei au ca eroine femei tinere și, de regulă, nefericite, aflate la capătul răbdării și al disperării, resimțind dureros nedreptele raporturi individuale și sociale dintr-o țară a tuturor posibilităților.

● **IRINA RAKȘ**, tînără și talentată prozatoare sovietică, face parte din rîndul scriitorilor care dau tot mai mult contur la ceea ce se cheamă „școala siberiană". Prin tematica abordată, dar mai ales prin modalitățile de înfățișare a omului, ea se apropie pe Vasili Șukșin, dar atmosfera prozelor sale este irepetabilă.

Eroii povestirilor și nuvelelor ei sînt oameni de fiecare zi. Așa este de pildă Sergunia din nuvela „Întreaga lume largă", sau Boris Ivanovici din nuvela „Gazda". Bătrînul Sergunia, ca mai toate personajele lui Șukșin, își are propria filozofie de viață născută în condițiile naturii aspre a Siberiei, pe care o cunoaște perfect. Natura este totdeauna pură, spre deosebire de oameni, în asprimea ei este totuși îndurătoare cu cei care o înțeleg și o protejează.

Diametral opus lui Sergunia este Borin Ivanovici din „Gazda". El ar putea fi catalogat drept un om de prisos, care nu-și găsește locul nici în familie nici în societate. Este dominat de dificultăți, născute toate din egoism și din dragostea față de propria persoană. Sergunia și Boris Ivanovici sînt oameni aflați la doi poli diferiți. Unul reprezintă generozitatea, dragostea față de aproape, față de tot ce-l înconjoară, celălalt iubirea de sine, egoismul împins pînă la limită. Oamenii de tipul celui din urmă se manifestă totdeauna prin tendința de frînare a dezvoltării și progresului omului și societății.

Meditația profundă, cunoașterea în detaliu a oamenilor Siberiei, dragostea și admirația față de natura siberiană, sînt semnele distincte ale prozelor Irinei Rakș, care o așează pe aceasta în rîndul scriitorilor cărora li s-ar putea spune „șukșiniști".

● **MANUEL FERREIRA**, cunoscut prozator din Insulele Capului Verde, autor a două romane și al cîtorva volume de povestiri care își trag seva din realitățile acestor insule, foste colonii portugheze între anii 1587—1975, acum libere și independente, afirmă despre unele probleme ale literaturii din țara sa :

„Din punct de vedere sociologic și antropologic, lumea Insulelor Capului Verde este cu totul aparte, nu numai în cadrul Africii, dar și al lumii întregi. Literatura modernă din Insulele Capului Verde este, se înțelege, rezultatul acestor elemente. Acest lucru îl știu în primul rînd scriitorii și creatorii înșiși, care încă cu cîteva decenii în urmă s-au eliberat de ideologia colonială și, încă în timpul acestui regim, au început să se inspire pentru operele lor din situația concretă a insulelor lor. Din viața insularului aflat în voia soartei într-o lume năpădită de neajunsuri și de griji, cu climă neprielnică, cu secete repetate, departe de multe țări ale lumii, care și-a pierdut toate speranțele puse în Țară-Mamă incapabilă să-și hrănească fiii. În această literatură — în poezie și în proză — au început să se manifeste elemente ale caraterului regional, cultura națională, modul aparte de a trăi...

Istoria omului din Insulele Capului Verde pe parcursul a cinci sute de ani a fost un șuvoi neîntrerupt de suferință. Această suferință i-a dat însă și o experiență profundă pe care o folosește ca pe un instrument al capacității de a crea și construi. Și tocmai din această complexitate a vieții în mijlocul foametei, al emigrărilor, al luptei aspre pentru existență își trage el astăzi speranța și bucuria de viață.

Din toate acestea, literatura Insulelor Capului Verde își trage seva și își înalță glasul."

● **SUSAN HILL**, face parte din generația de mijloc a scriitorilor britanici, fiind autoarea unui număr impresionant de romane, culegeri de povestiri și scenarii pentru radio. Dintre romanele ei, cele mai cunoscute sînt : „Domni și doamne", „Eu sînt stăpînul acestui castel", pentru care a fost distinsă cu Premiul „S. Maugham", „Schimbarea în bine" și „Pasărea de noapte", distins cu Premiul „Whitbread". Dintre volumele de povestiri, cel care s-a bucurat de cel mai mare succes la cititor a fost „Albatrosul și alte povestiri", încununat cu Premiul „John L. Rhys".

Observatoare atentă și fină a vieții, Susan Hill surprinde în principal lumea oamenilor însingurați, bîntuiți de prejudecăți sau dominați de complexe împotriva cărora luptă, ieșind uneori victorioși, dar de cele mai multe ori învinși. Stilul autoarei — simplu și impresionant — dezvăluie lumea lor interioară deosebit de complexă. Așa, de pildă, în romanul „Pasăre de noapte", cel mai bun dintre romanele ei, Susan Hill abordează o temă mai puțin frecventă la alți scriitori, dar tipică pentru ea. Este povestea unui pictor talentat, dar instabil psihic, și a prietenului său care, fără înclinații spre artă, dar din dragoste față de frumos și creatorii lui, își sacrifică douăzeci de ani de viață pentru a-l îngriji și sprijini material pînă la moarte.

Susan Hill, pe care unii critici englezi o consideră foarte „tolstoiană", descrie cu profundă înțelegere pe de o parte stările pictorului bolnav și relațiile acestuia cu prietenul sănătos, pe de altă parte devotamentul prietenului, lupta sa zadarnică pentru salvarea talentatului pictor.

Mimmo Morina, un poet fericit

„Sicilian de origine, european de vocație" (Georges-Emmanuel Clancier), Mimmo Morina, proteicul poet luxemburghez pe care îl descopeream cu ani în urmă într-o primă versiune românească incitantă și surprinzătoare **(Cavalcada Inocenților**, Ed. Univers, București, 1974), este prezentat azi publicului nostru de aceeași editură într-o excepțională traducere semnată de rafinatul poet Geo Vasile. **Insula regăsită** reunește poeme din **A canne mozze și Hiera** cărora li se adaugă un număr de inedite scrise în jurul anilor '80 și reușește să acrediteze în spațiul literar românesc o operă poetică profundă, de o extraordinară diversitate (de la pamflet la lirismul ermetizant-evocator), intenționînd să transcrie cu fidelitate aventura unei conștiințe agresate de realitatea imediată („— sanctuarul mansardat / va fi în curînd dărîmat — / / este ora nouăsprezece / radioul anunță / ciclism : domnul giobert / a luat concursul interregional / fotbal : cupa cupelor / a fost luată de ajax / ultimele știri : / toamna s-a instalat definitiv / în alsacia și lorena / turnul din belair anunță vremea / iar pe ticălosul acela de intrigant / îl anunț eu : / nu te mai băga în treburile mele... / mai bine un tată bătrîn / decît un fiu bătrîn / cu tată tînăr inconștient / falică e flacăra ce arde-n ochii mei / iar tatăl bunicului meu / — dacă-ți face plăcere să știi — / avea nouăzeci de ani cînd și-a conceput fiul / știri : politice / sportive / meteorologice / mondene / — sanctuarul mansardat / va fi în curînd dărîmat — / iar eu o să-mi iau zborul / la nunta țărănească") și dramatica ei încercare de recuperare a „originilor" : Hiera, insula regăsită, ținutul real și mitic deopotrivă în care poetul își descoperă adevărata identitate („în alte rădăcini / se-afundă glasul meu / nu grec din sicilia / ci sican"), rezumă atît o inițiere existențială în trăirea totalității, cît și una culturală în reluarea unor experiențe poetice exemplare. Inspirat de „madreterra" („oh frumusețea ta / mamă / în lumina aurora / a copilăriei mele / insulă / mare / amețitoare-nflorire / de cosmică nemărginire / dulce mîngîiere a valului / pe creștetul țărmului / privirea ta oh mamă / mîngîiere fără seamăn"), de miraculoasa insulă edenică, Mimmo Morina rescrie cu o rară ingenuitate, în bună tradiție mediteraneană, cronica fragilă și eternă a dăinuirii făpturii extaziate de frumusețea creației: „mărul e-n floare / piersicul, cireșul e-n floare / și cîntecul mierlei / și potîrnichea / și tînăra mea mireasă."

Poet de o debordantă vitalitate, posedînd o scriitură „vie", senzuală, provocatoare, transmițînd palpitul concret al existenței, Mimmo Morina ne apare astăzi ca un artist singular, fericit, căci „și-a descoperit (și împlinit) și vocația și femeia iubită", încrezător într-o istorie care „are măsuri omenești" : „așteptînd primăvara / așezat în acest fotoliu / cu privirea țintă / la călătoria blîndă a norilor / iarba nouă înverzește văzduhul / — soarele săgetează gardul viu — / aici nu mă-ntristează nimic / Istoria / are măsuri omenești / — se-ndulcește — / pribeagul / e liber pe pămîntul străin / primăvara mea / blîndă / ca mielul pascal / pe umerii mîntuitorului / în acest calvar de libertate".

Cezar Ivănescu

SPORT

Se-arată vara...

...Ca un clopot venind din iarbă. Ca un clopot venind prin timp. O mierlă ascunsă-n frunzele stejarilor mă vestește că, de luni, se vor deschide-n șuvoaie de miere, teii. Cei dintîi maci, ca mici pridvoare roșii pentru odihna fluturilor albi, ocoliți de grîne cu coama unduind sub vînt, îl vreau prinși în coroana de pe fruntea Danielei Silivaș, fata noastră de iasomie și de gînduri de ied, care a devenit campioana absolută a Europei, la gimnastică. Au fost seri de mătase fluidă, în care-am auzit cum pocnesc venele pelinului din cîmpia mea nesfîrșită și cum donița lunii se umple cu vin nocturn mai ager chiar decît cel ascuns în butucii de purpură și de gîlceavă scumpă ai Moldovei și Tîrnavelor. Fie-le toată roua dezmierdată fetelor ce ne-au încîntat serile de mai.

Să trecem creasta șanțului și să intrăm în ograda rotundă a fotbalului. Aici, ca totdeauna, la apropierea verii lucrează din gros Toporaș, fiul Securii. Dovadă că în etapa trecută, Universitatea Craiova a învins Chimia cu 5–0, Corvinul pe Gloria cu 7–0 și Steaua pe F.C. Olt cu 8–0. De ani mulți nu s-au mai înregistrat asemenea scoruri într-o singură etapă. Buzăul și Rîmnicu-Vîlcea vor avea o vară cu dinți de cal și labe de lup năpîrlit. Dar ce se întîmplă cu F.C. Olt ? ! Pe la începutul primăverii, un prieten al meu, trecînd prin Slatina, a descoperit în fereastra unui mic magazin (de marochinerie, cred) următoarea reclamă : poșetuța PVC, s-asortează la orice. Să urmeze F.C. Olt linia neînspiratului, ca să nu zic neisprăvitului autor al reclamei cu pricina ? Ar fi păcat, întîi pentru antrenorul Constantin, apoi pentru cei vreo patru-cinci jucători de real talent care știu să lupte pentru onoarea echipei. Problema care se ridică pentru toată lumea e una pe care n-o mai putem escamota : dezastruoasa diferență de valoare dintre fruntașele clasamentului și restul plutonului. Cine, în afară de trei, maximum patru formații, le poate hărțui și întinde pe Steaua și Dinamo ? Iar acestea, neavînd cu cine se bate, săptămînă de săptămînă, cum și cît se vor mai putea menține la nivelul marilor echipe europene ?

Rapidul a mai scăzut o dată și în fața Flacărei Moreni. Un dumicat pierdut, care-ar putea să echivaleze cu o locomotivă deraiată. Dar, miercuri, (vorba cîntecului amar : țara-i plină de tătari, Stana bea cu lăutari), Rapidul a învins Jiul și a pătruns în sferturile de finală ale Cupei României. În situația în care ne aflăm, aveam nevoie de această izbîndă ca de-un pumn de zgură în salata de lăptuci ! Însă Rapidu-i Rapid. Echipa asta — singura pe lume ! — joacă numai derbiuri, niciodată meciuri obișnuite, iar miile și miile ei de susținători, la capătul fiecărei partide, se pomenesc cu nervii și oasele mai zdrobite decît nervii și oasele tuturor recruților mușteruluiți de cei mai sălbatici majuri din istoria tuturor armatelor.

Oricum, e bine că vine vara și că pămîntul miroase a grîu scăldat în rouă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII